

T.C.
İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

LİBERAL İDEOLOJİ VE GOOD SAMARİTAN YASALARI

GURUR GÜLCE BEŞE

SİYASET BİLİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi OKAN AKMEHMET

İSTANBUL-2022

T.C.
İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

LİBERAL İDEOLOJİ VE GOOD SAMARİTAN YASALARI

GURUR GÜLCE BEŞE

SİYASET BİLİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi OKAN AKMEHMET

İSTANBUL-2022

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlamasından yazımına kadar tüm safhalarında etik dışı olabilecek bir davranımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, bu tez çalışması ile elde edilen tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynakçaya aldığımı, yine bu tez çalışmasında ve yazım sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranımın olmadığını beyan ederim.

Gurur Gülce BEŞE

ÖNSÖZ

Good Samaritan yasaları, ihtiyaç halindeki kimselere yardım etme ve durumu yetkililere bildirmekle ilgilidir. Yasanın içeriği ve öngördüğü yaptırımlar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Teşvik edici nitelikteki *Good Samaritan* yasaları gönüllü olarak kurtarıcı rolünü üstlenmiş kişileri olası hukuki risklere karşı korur. Zorlayıcı nitelikteki *Good Samaritan* yasaları ise bireyleri yardım etmeye ya da durumu bildirmeye zorlar. Liberal düşünce, bireyi diğer bireylere yardım vasıtasıyla toplumun genelinin yararına yönlendiren *Good Samaritan* yasalarının tartışılması için verimli bir fikri zemin sağlamaktadır.

Kadir Şeker davasından esinlenerek geliştirilen bu çalışmanın ana amacı *Good Samaritan* yasalarını liberalizm açısından değerlendirmektir. Bu geniş kapsamlı çalışmanın çerçevesinin çizilmesinde ve hazırlanmasında desteğini sürekli hissettiğim defalarca “iyi ki” dediğim kıymetli danışman hocam Dr. Okan Akmehmet’e teşekkür ederim. Ayrıca çalışmanın en sancılı kısımlarında yanımda olan Dr. Hakan Şahin ve Doç. Dr. Sema Akboğa Demir’e hem ders dönemi hem tez döneminde eksikliğini hiç hissetmediğim yakın arkadaşım Enes Parlak ve Fuat Kayış’a, hayatımda hala en sevdiğim kişi olan ve beni ben yapan rahmetli anneannem Hatice Kocaoğlu’na, annem Sercan Nalçacı ve babam Tekin Beşe’ye, tezimi okuma zahmeti gösteren ve gergin zamanlarımda beni idare eden kardeşim Onur Göktuğ Beşe’ye sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM GOOD SAMARITAN

1. GOOD SAMARITAN YASASININ KÖKENİ	3
2. GOOD SAMARITAN YASASINA YÖNELİK TARTIŞMALAR.....	5
2.1. Aleyhte Görüşler	5
2.2. Lehte Görüşler	7
3. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA GOOD SAMARITAN ANALİZİ.....	9
3.1. Anglosakson Hukuk Sistemi	10
3.1.1. Amerika Birleşik Devletleri.....	11
3.1.2. Kanada	13
3.1.3. Avustralya	14
3.1.4. Birleşik Krallık	15
3.1.5. İrlanda	16
3.2. Kıta Avrupası Hukuk Sistemi	16
3.2.1. Fransa.....	17
3.2.2. İsviçre.....	17
3.2.3. İtalya	17
3.2.4. Almanya.....	18
3.2.5. Türkiye.....	18
3.3. Genel Çıkarımlar	18

İKİNCİ BÖLÜM ETİK VE LİBERALİZM İÇİNDE GOOD SAMARITAN

1. AHLAK VE HUKUK	20
2. AHLAK VE ETİK.....	22
2.1. Teleolojik Etik.....	24
2.2. Deontolojik Etik	26
3. LİBERALİZM	29
3.1. Klasik Liberalizm	32
3.2. Modern Liberalizm.....	33
3.3. Liberteryenizm	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GOOD SAMARITAN YASASI ODAĞINDA LİBERALLER İLE SAMARITANCILARIN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

1. H. MALM'IN GOOD SAMARITAN YAKLAŞIMI.....	38
2. C. H. WELLMAN'IN GOOD SAMARITAN YAKLAŞIMI	40
3. KLASİK LİBERAL DÜŞÜNÜRLER.....	41
3.1. Adam Smith.....	41
3.2. John Locke	47
3.3. David Hume	52
3.4. John Stuart Mill.....	55
3.5. Jeremy Bentham.....	58
3.6. Claude Frederic Bastiat	63
4. MODERN LİBERAL DÜŞÜNÜRLER.....	66
4.1. John Rawls	66
4.2. Samuel Freeman.....	69
5. LİBERTERYEN DÜŞÜNÜRLER.....	72
5.1. Murray Newton Rothbard	72
5.2. Robert Nozick	75
6. GENEL ÇIKARIMLAR	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GOOD SAMARITAN OLAYLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRMELER

1. TECAVÜZ VE CİNAYETE KARŞI KAPANAN BİR ÇİFT GÖZ: DAVID CASH VAKASI.....	81
2. BİR FİGAN, OTUZ SEKİZ SÜKÛT: KITTY GENOVESE VAKASI.....	85
3. İYİLİKLE KÖTÜLÜK ARASINDA: KADİR ŞEKER DAVASI.....	89
4. YARDIM DERKEN KADERE TERK: GUSTAVE DOMINICI DAVASI.....	97
SONUÇ.....	99
KAYNAKÇA	108

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
Bs.	: Baskı
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
m.	: Kanun Maddesi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
yy.	: Yüzyıl

ÖZET

Bu çalışma bireylerin yardım ve bildirim yükümlülüklerini tanımlayan *Good Samaritan* yasalarını liberalizm bakış açısından incelemektedir. Çalışmanın analitik düzlemdeki ana amacı etik, sosyolojik, hukuki ve siyasi açılardan sürekli değerlendirilmesi gerekli bir konu olarak *Good Samaritan* yasalarına temel oluşturan etik prensipler ile liberal etik prensipleri karşılaştırmaktır. Çalışmanın pratik düzlemdeki yan amacı Kadir Şeker kategorisindeki davalara ışık tutarak liberal etik düşünce için uygulamaya yönelik yeni alanlar açmaktır. *Good Samaritan* yasalarının teşvik edici veya zorlayıcı niteliğe sahip iki ana türü mevcuttur. Çalışmada birincil olarak mikro karşılaştırmalı hukuk yöntemi kullanılarak yasanın hangi hukuk sisteminde ne şekilde yer aldığı açıklanmıştır. Üç tür liberalizmi (klasik, modern ve liberteryen) temsil eden düşünürlerin eserleri birincil ve ikincil kaynaklar kullanılarak incelenmiştir. Son olarak Kadir Şeker davası dahil olmak üzere dört *Good Samaritan* vakası değerlendirilmiştir. Çalışmanın birinci hipotezi, Kıta Avrupası hukuk sisteminde yasanın Anglosakson hukuk sistemine nispeten katı sorumluluk ve cezadan oluşacağıdır. İkinci hipotez, klasik liberaller ve liberteryenlerin yasaya ilişkin olumsuz, modern liberallerin olumlu görüşte olacağını yönündedir. Çalışmada, klasik liberalizmi temsil eden düşünürlerden Locke, Smith, Hume, Mill, Bentham'ın teorilerinden hareketle yasayı onaylayabilecekleri, ancak Bastiat'ın reddedebileceği; modern liberalizmi temsil eden Rawls ve Freeman'ın teorilerinin yasayla örtüştüğü; liberteryenizmi temsil eden ve bu yasayı reddeden Rothbard bakış açısının aksine yine bir liberteryen olan Nozick'in düşüncelerinin yasayı destekleyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın nihayetinde, hukuk sistemlerindeki yasanın durumuna ve liberal kısımları temsil eden düşünürlerin yaklaşımlarına ilişkin hipotezleri destekleyici deliller sunulmuştur. Ancak klasik liberallere ilişkin hipotez desteklenmemektedir.

Anahtar Sözcükler: Good Samaritan, Kadir Şeker, liberalizm, yardım ve bildirim yükümlülüğü.

ABSTRACT

This study examines Good Samaritan laws from the perspective of liberalism. Due to the dynamic nature of morals, Good Samaritan laws demand constant academic feedback from Sociology, Law, Political Science and other fields. At the analytical level, the main goal of the study is to compare liberal thought with ethical principles that form the basis of Good Samaritan laws. At the practical level, the secondary aim of this study is to open new fields of application for liberal ethical theory through shedding light on highly debated legal cases such as the case of Kadir Şeker. Good Samaritan laws are categorized into two main types: motivational laws that give legal protection to the voluntary rescuer and laws that assign the duty to assist to individuals witnessing persons in need. Firstly, the study compares the laws of a broad selection of countries in order to explain cross-national differences in Good Samaritan laws. Secondly, works of thinkers representing three types of liberalism (classical, modern and libertarian) are analyzed through primary and secondary sources. Lastly, four landmark cases from Turkey and the USA are evaluated. The first hypothesis the study considers is that Good Samaritan laws of mainland Europe are stricter when compared to the Good Samaritan laws of countries under the umbrella of the Anglo-Saxon legal tradition. The second hypothesis of the thesis suggests that the libertarian and the classical liberal perspectives are not compatible with the Good Samaritan laws, while modern liberalism is harmonious with the philosophy behind the laws. The study concludes that from the classical liberal tradition Locke, Smith, Hume, Mill and Bentham have positive views towards the laws and that Bastiat is likely to reject them. The theories of both representatives of modern liberalism, namely Rawls and Freeman, support the philosophy behind the Good Samaritan laws. Among the libertarians, Nozick's perspective is in harmony with the laws, whereas the laws contradict the perspective of Rothbard. Overall, the evidence presented in this thesis supports the hypothesis concerning variation in legal jurisdictions. Evidence, for the most part, also supports the theoretical pairing between a broad range of liberal thinkers and the Good Samaritan laws. However, the subhypothesis concerning classical liberals is not supported.

Key Words: Assistance and reporting obligation, Good Samaritan, Kadir Şeker, liberalism.

GİRİŞ

Samaritan kelimesi, Filistin'in Samiriye bölgesinde yaşayan ve İsrailoğulları soyundan geldikleri iddia edilen bir topluluğun üyelerini ifade eder.¹ *Good Samaritan* ise mağdur durumda karşılaştığı kişiye yardım eden iyi niyetli *Samaritan* üzerine kurulu İncil kaynaklı bir kıssadır. Kıssadan çıkartılan mesaja göre, bireyler mağdur ve ihtiyaç halindeki kişilerle karşılaştıklarında tıpkı *Samaritan* gibi kurtarıcı rol üstlenmelidirler. Bu ahlaki öğretinin statüsü zamanla değişmiş, Aydınlanma dönemi ile Avrupa devletleri nezdinde yasalaşarak² bireylere yardım yükümlülüğü adı altında bir vatandaşlık görevi niteliğine kavuşmuştur. Bu çalışmada, *birey* ve *devlet*, *ahlak kuralları* ve *hukuk kuralları* düzlemlerindeki siyaset teorisi tartışmalarında yer edinen *Good Samaritan* yasaları liberalizm açısından analiz edilecektir.

Tezin birinci bölümünde *Good Samaritan* yasanın kökeni ve Anglosakson ve Kıta Avrupası hukuk sistemleri bağlamlarında yasanın içeriği incelenmektedir. İkinci bölümünde *Good Samaritan*, etik ve liberalizm içinde ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, liberal düşünürlerin etik görüşleri vasıtasıyla yasalara ilişkin muhtemel çıkarımlar belirlenmekte ve *Samaritancı* iki düşünür Malm ve Wellman'ın görüşleriyle karşılaştırılmaktadır. Son olarak dördüncü bölümde, dört örnek olay (Cash, Genovese, Şeker, Dominici) üzerine tartışılmıştır.

Liberalizm, bireyi devlete karşı önceleyen bir kuram olmasına rağmen liberal gelenek içinde *fayda* ya da *ödev etiğini* savunan düşünürler bulunmaktadır. Söz konusu düşünürler *rıza*, *zor*, *zarar*, *erdem* gibi kavramlar üzerinden düşünce sistemleri geliştirmişlerdir. Liberallerin öne çıkan etik görüşleri *Good Samaritan* yasasına bakışları hakkında fikir elde etmemizi mümkün kılmaktadır. Liberal ideoloji çatısında yer edinen bencillik ve özgecilik kavramları arasındaki ikilem, farklı dönemlerin liberal düşünürlerinin fikriyatları temelinde ele alınacaktır. Öte yandan ulusal hukuk sistemlerinin oluşma sürecine temel teşkil eden felsefi, tarihi ve etik

¹ Bağır, Muhammet Ali, "Samiriler: Köken Sorunu ve Günümüz İsrail Devleti'ndeki Yansımaları", Milet ve Nihal, Cilt 13, Sayı 2, 2016, s. 102.

² Schiff, Damien, "Samaritans: Good, Bad and Ugly: A Comparative Law Analysis", Roger Williams University Law Review, Cilt 11, Sayı 1, 2005, s. 81-82.

etkenlerin incelenmesi yoluyla liberalizm ve *Good Samaritan* anlayışları arasında köprüler kurmak mümkündür. Dini öğretilere dayalı kültürün hem hukuk sistemlerini hem de fikri gelenekleri etkileyebilecek olduğu varsayımı hasebiyle liberalizm ve *Good Samaritan* anlayışı arasında olası uyum incelenmeye değer bulunmuştur.

Çalışmada, mikro karşılaştırmalı hukuk yöntemi kullanılarak incelenen hukuk sistemleri, Anglosakson (ABD, Kanada, Avustralya, Birleşik Krallık, İrlanda) ve Kıta Avrupası (Fransa, İsviçre, İtalya, Almanya, Türkiye) olarak ikiye ayrılmaktadır. İlk olarak, “*Anglosakson ülkelerdeki Good Samaritan yasaları Kıta Avrupası ülkelerine nispetle hafiftir, cezai yaptırımları daha azdır.*” hipotezi doğrultusunda hukuk sistemlerine tabi ülkeler incelenecektir. Ardından, retrospektif bakışla incelenen liberallerin eserlerinden edinilen çıkarımlarla “*Klasik liberal ve liberteryen bakış açıları yasa ile uyumlu değildir, modern liberal düşünce ise yasayı destekler.*” hipotezi sınanacaktır. Liberal düşünürlerin etik eğilimleri de analizin temelini oluşturan dizin formatındaki verinin bir parçası niteliğindedir. Son olarak yasa; David Cash, Kitty Genovese, Kadir Şeker ve Gustave Dominici olayları üzerinden tartışılacaktır. Ayrıca meşru müdafaa ile *Good Samaritan* yasaları arasındaki olası bağlantı irdelenecektir. Kanun maddesi değişiklikleri, ülkelerde ya da eyaletlerde bulunan *Good Samaritan* yasasının teşvik edici ya da zorlayıcı niteliğinin tercih edilmesine etki eden faktörler ve teolojik yaklaşım, çalışmanın sınırları dışında kalmaktadır.

Günümüzde sadece din ile sınırlandırılabilir bir konu olmayan yardımlaşmaya dayalı kısaca; hukuktur, kültürdür, siyasettir, felsefedir. Değişik disiplinlerden beslenen *Good Samaritan* yasaları kendi içinde çeşitlenmektedir. Siyaset bilimi literatüründe *Good Samaritan* yasaları çalışmaları özelindeki boşluğun giderilmesi tezin önemini teşkil etmektedir. Tezin bir diğer katma değeri ise *Good Samaritan*'ı liberal bir yaklaşımla yasa haline getirmek ya da var olanı uyarlamak isteyen yönetimler için fikir önerme ve yardım edip etmemenin hukuki ve etik boyutuna ilişkin tartışmanın gelişmesine katkı sağlama potansiyelidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GOOD SAMARITAN

Bu bölümde ilk olarak *Good Samaritan* yasasının kökeni ve mevcut anlamı açıklanmıştır. *Good Samaritan* tezin sınırları gereğince teolojiden uzak bir yaklaşımla ele alınmıştır. Ardından *Good Samaritan* yasalarının mevcut anlamı üzerinden lehte ve aleyhte görüşlere yer verilerek literatür bilgisi aktarılmıştır. Son olarak Anglosakson ve Kıta Avrupası hukuk sistemlerine tabi beş ülke, mikro karşılaştırmalı hukuk yöntemi aracılığıyla “*Good Samaritan* yasasının çeşitleri, sınırları, sorumluluk ve cezaları nelerdir?” sorusu çerçevesinde incelenmektedir.

1. GOOD SAMARITAN YASASININ KÖKENİ

²⁵ “Bir Kutsal Yasa uzmanı İsa’yı denemek amacıyla gelip şöyle dedi: “Öğretmenim, sonsuz yaşamı miras almak için ne yapmalıyım?”

²⁶ İsa ona, “Kutsal Yasa’da ne yazılmıştır?” diye sordu. “Orada ne okuyorsun?”

²⁷ Adam şöyle karşılık verdi: “Tanrın Rab’bi bütün yüreğinle, bütün canınla, bütün gücünle ve bütün aklınla seveceksin. Komşunu da kendin gibi seveceksin.”

²⁸ İsa ona, “Doğru yanıt verdin” dedi. “Bunu yap ve yaşayacaksın.”

²⁹ Oysa adam kendini haklı çıkarmak isteyerek İsa’ya, “Peki, komşum kim?” dedi.

³⁰ İsa şöyle yanıt verdi: “Adamın biri Yeruşalim’den Eriha’ya inerken haydutların eline düştü. Onu soyup dövdüler, yarı ölü bırakıp gittiler. ³¹ Bir rastlantı olarak o yoldan bir kâhin geçiyordu. Adamı görünce yolun öbür yanından geçip gitti. ³² Bir Levili de oraya varıp adamı görünce aynı şekilde geçip gitti. ³³ O yoldan geçen bir Samiriyeli ise adamın bulunduğu yere gelip onu görünce, yüreği sızladı. ³⁴ Adamın yanına gitti, yaralarının üzerine yağla şarap dökerek sardı. Sonra adamı kendi hayvanına bindirip hana

götürdü, onunla ilgilendi. ³⁵ Ertesi gün iki dinar çıkararak hancıya verdi. ‘Ona iyi bak’ dedi, ‘Bundan fazla ne harcarsan, dönüşümde sana öderim.’

³⁶ “Sence bu üç kişiden hangisi haydutlar arasına düşen adama komşu gibi davrandı?”

³⁷ Yasa uzmanı, “Ona acıyıp yardım eden” dedi.

İsa, “Git, sen de öyle yap” dedi.”³

İsa’nın, çölde mağdur halde karşılaştığı kişiye yardım eden Samiriyeli’yi işaret ederek onun gibi olunursa sonsuz bir yaşama erişilebileceğini öğütlediği kıssa, zaman içinde kanunlaşmıştır. ⁴ Pufendorf’a göre, eski Mısırlılar kurtarma için insanlara genel bir görev yüklemişlerdir ancak Roma hukukunda kurtarmaya yönelik genel bir görev yoktur. Hristiyan Avrupa’da hem Aziz Augustine hem de Aziz Thomas, ihtiyacı olan bir başkasına yardım etmeye dayanan ahlaki yükümlülüğü kabul etmekteydiler. İslam kaynaklarında ise yardım etme davranışı “ısar” kavramıyla açıklanmaktadır. ⁵ Avrupa’da Aydınlanma sonrasında, kurtarmaya ilişkin ilk *Good Samaritan* yasası 1751 yılında Bavyera’da kabul edilmiştir⁶ ve sonrasında bu yaklaşım küresel çapta kabul görmeye başlamıştır. Bu yasa bir yandan mağdur kişilere yardım etmeyi yükümlülük haline getirirken diğer yandan yardım edenleri hukuk önünde korumaktadır.

Good Samaritan başlangıçta dini bir metin olması sebebiyle deontolojinin bir alt başlığını oluşturan dini etik alanına girmektedir. Dini etikte ahlaki doğrular ya bizzat yaratıcının iradesine ya da iradesini aktarmakla görevlendirdiği şahısların ifadelerine (vahiy) dayalıdır. İsa, inananlara, muhtaç kimseyle karşılaştıklarında ona yardım etmelerini buyurmuştur. Buna göre, yardım etmek evrensel bir ahlaki davranıştır. Kıssa, kanunlaşmadan önce ahlaki yasa, başka bir deyişle doğal hak ve doğal hukuk çerçevesinde değerlendirilebilir.

---

³ Luka İncili, 10: 25-37.

⁴ Ryan, Maurice, “Revisiting the Parable of the Good Samaritan”, *Studies in Christian-Jewish Relations*, Cilt 16, Sayı 1, 2021, s. 1.

⁵ Gültekin, Mürşide / Özcan, Zeynep, “Kur’an Ayetleri Bağlamında Bir Değer Tahlili: Yardımseverlik”, *Mutalaa*, Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2021, s. 189.

⁶ Schiff, “Samaritans...”, s. 81-82.

Yasanın, Aydınlanma ile hukuki bir yasa haline geldiği yukarıda belirtilmişti. Bu dönüşüm, pozitif hukuk çerçevesinde anlabilir. Karanlık Çağ'dan Aydınlanma yoluyla kurtulmaya çabalayan Avrupa'da, *Good Samaritan* yasası din merkezli özelliğinin dışında, teleolojik etik bağlamında tartışılabilir bir nitelik kazanmıştır.

2. GOOD SAMARITAN YASASINA YÖNELİK TARTIŞMALAR

Good Samaritan, zor durumdaki bir kişiye gönüllü olarak yardım eden bir kurtarıcıya, olası bir "kötülük" nedeniyle dava açılmasını önlemeye çalışan bir ilkedir. Bu öğretinin amacı, sosyal bir faydadır çünkü bu, insanları bazı hataların yasal sonuçlarından korkmadan ihtiyacı olan yabancılara yardım etmeye teşvik eder. *Good Samaritan* yasası kapsamında kurtarıcı rol üstlenen kişi elinden geldiğince yardım ettiği ve/veya eğitilmiş personellerin yardımını istediği sürece korunacaktır. Korunmanın istisnası olarak iki durum vardır. İlki, yardımın acil durum mahallinde verilmemesi ve ikincisi, kurtarıcının kurtarma görevi karşılığında para veya ödül istemesidir.⁷ Yasa, hukuk sistemlerinde yaygın olarak kabul görmüş olsa da hakkında tam bir uzlaşma yoktur. Alt başlıklarda yasaya ilişkin olumlu ve olumsuz yaklaşımlara genel bir çerçeve içinde değinilmiştir.

2.1. Aleyhte Görüşler

Ceza hukuku veya medeni hukuk tarafından kabul edilen özel ilişkilerin varlığı dışında yardıma ihtiyaç duyan kişiye karşı ihmalkâr davranmak cezanın konusu olamaz. X kişinin Y kişisine yemek vermemesi sonucunda Y kişinin ölmesi durumu diğerinin cinayete* yargılanmasına neden olur mu? Yasalar tarafından X kişisi, Y kişisine yemek vermekle sorumlu tutulmuşsa ihmal, bir cinayettir. Y kişisi X kişinin küçük çocuğu ise ve Y'nin yasalarca korunan bir geçim hakkı varsa ihmal, bir cinayettir. Y kişisi yatağa bağımlı bir hasta ise ve X kişisi onun özel hemşireliğini yapmaktayken ihmalkâr davrandıysa bu bir cinayettir. Y kişisi dilenciye ve X kişisi ile arasında yasaların kabul göreceği türden bir ilişki yoksa,

⁷ Linden, Allen M. "Rescuers And Good Samaritans", *Alberta Law Review*, Cilt 34, Sayı 3, Mayıs 1971, s. 252.

* Linden "cinayet" olarak isimlendirse de "suç" ifadesini kullanmak daha yerinde olacaktır.

başka bir deyişle X sadece yoldan geçen bir kimseyse ihmal, cinayet değildir.⁸ Medeni ve cezai olan sorumluluklar dışındaki ihmallerin hukuki bir sorumluluğu yoktur.

Suçluların yakalanması ve bireylerin korunması, modern kolluk kuvvetlerinin ortaya çıkışı ile kurumsallaşmıştır ve yurttaşların bireysel adalet ve güvenlik sağlama girişimleri dışlanmıştır. *Good Samaritan* yasası neticesinde bireylere görev atfediliyor olması suçu önlemek bakımından geriye doğru gidiliyor anlamına gelmektedir. Böyle bir durumda kendi kendine yardımcı benimseyen ilkelliğe dönüş, kolluk kuvvetlerinin varlığının sorgulanmasına ve kanunsuzluğa yol açacaktır.⁹

Lisanslı personel dışındaki bireylerin polislik ya da sağlık eğitimleri yoktur. Acil durumlarda müdahalede bulunmaları neticesinde hem kendilerini hem de mağdur tarafı tehlikeye sokabilirler. Yardım niyetine dayanan ve yasaların zorunlu kıldığı eylemler durumu olduğundan daha kötü bir hale getirebilir.¹⁰ Bu bakımdan sıradan vatandaşın değil yetkin kimselerin yardımcı gereklidir. Yasaların bireyi yardıma zorlaması, karşılıklı yardıma dayalı toplumsal adaleti tesis edemez.

Yasaların bireyleri yardıma zorladığı durumlarda yardımda bulunan kişilerin bunu gerçekten ahlaki gerekçelerle mi yoksa cezadan korktukları için mi icra ettiklerini bilmek zor olacaktır. Eylemler yasa zoru yerine gönüllü girişimler neticesinde gerçekleşseydi kişinin niyeti bilinebilir, takdir edilebilir ve kişi diğerleri tarafından örnek alınabilirdi. Yasanın varlığı, ahlaki davranışı görünmez kılmaktadır.¹¹ Başka bir deyişle, *Good Samaritan* yasası altruizmi (diğerkamlık) belirsizleştirecektir.

---

⁸ Macaulay, Thomas, “Notes On the Indian Penal Code (Note M - On Offences Against the Body)”, (Ed. Lady Travelyan), The Works of Lord Macaulay içinde (493-518), New York 1894, 7. bs., s. 493-496.

⁹ Wenik, Jack, “Forcing the Bystander to Get Involved: A Case for a Statute Requiring Witnesses to Report Crime”, The Yale Law Journal, Cilt 94, Sayı 7, Haziran 1985, s. 1795-1796.

¹⁰ Wenik, Forcing..., s. 1796.

¹¹ Hunt, Lester H., “An Argument Against A Legal Duty To Rescue”, Journal of Social Philosophy, Cilt 26, Sayı 1, 1995, s. 19.

Devletin görevlerinden biri güvenliği sağlamaktır ancak bir kimseyi diğere yardım etmeye zorlamak onun görevlerinden değildir. Bir ihmali cezalandırmak, devletin bireyin özel ve ahlaki alanını hem izlemesi hem de müdahale etmesi anlamına gelmektedir.¹² Bireyler ahlaki değerler konusunda birbirlerinden farklı olabilirler. Mutabakatın olmadığı durumlarda devlet pozisyonsuz kalmalıdır. Örneğin, ebeveynlerin çocuklarını korumak için ahlaki bir yükümlülüğü olduğu konusunda bir anlaşma vardır ve bu nedenle, buna karşılık gelen bir yasal görev konusunda herhangi bir tartışma yoktur ancak *Good Samaritan* yasaları için aynısı geçerli değildir. Yasa, iyilik yapıp yapmama seçeneğine saygı duymayarak bireysel özgürlükle çatışmaktadır.

2.2. Lehte Görüşler

Ceza hukuku, olumlu davranışları teşvik etmeyi ve olumsuz davranışları olabildiğince azaltmayı amaçlamaktadır. Olumlu davranışı teşvik etmeyi amaçlayan ceza kanunları caydırıcı etki vesilesiyle başarılı sonuçlar elde etmiştir. Örneğin, çocuk istismarının bildirilmesine ilişkin yasa neticesinde bildirimler önemli ölçüde artmıştır. Yasalar ile bireyleri kötü olan davranıştan caydırmak mümkündür. Ahlaki görevleri yansıtan yasalar, eğitici bir niteliğe sahiptir. Hukuk, bir ölçüde ahlaki alanın yansıması olduğu için otorite, ahlak öğretisini kuvvetli bir biçimde yerleştirecek, yönlendirecektir ve bu türden bir yönlendirme toplumun gelişmesine fayda sağlayacaktır.¹³

Hukuk ve ahlak birbirinden kesin olarak ayrılamaz. Örneğin, ceza hukukunun öldürmeyi, çalmayı, tecavüz etmeyi yasaklaması, bireylerin zımnen kabul edip kaynağını ahlaktan alarak sezgisel olarak bildikleri doğruların neticesidir. Yardıma muhtaç kişilere yardım etme benzer niteliktedir. Yasa sadece bu bilgilerin hatırlatıcısı ve yeri geldiğinde aksi davranıştan caydırmak suretiyle koruyucusudur. Son olarak yasanın ahlaki motivasyonu etkisizleştirdiği iddiası yersizdir çünkü yasa halihazırda ahlaki motivasyonun yetersiz olduğu, yardımdan ve sorumluluktan

¹² Epstein, Richard A., "A Theory of Strict Liability", *Journal of Legal Studie*, 1973, s. 198.

¹³ Antony, M. Honor, "Law, Morals and Rescue", (Ed. James M. Ratcliffe), *The Good Samaritan and the Law* içinde, New York 1966, s. 240.

kaçıldığı durumlarda görünür olmaktadır. Yasanın amacı çeşitli sebeplerle yardımdan sakınan kişileri yardım etmeye sevk etmek ve onu olası zararlar karşısında korumaktır.¹⁴

Yasanın var olduğu durumlarda kurtarma davranışının ahlaki ya da hukuki buyruklar neticesinde gerçekleşip gerçekleşmediğini anlamanın zor olduğuna dayanan eleştiri yersizdir. Yasa olmasaydı da bir davranışın niyetini kesin olarak bilmek mümkün değildir.¹⁵ Kurtarıcı, olay esnasında bir anısını hatırlamış olabilir, etrafındakilerin takdirini kazanmayı arzulamış olabilir, başka bir işten kaçmak için bahane haline getirmiş olabilir ya da diğer işiyle kıyasladığında maliyeti bakımından çekici bulmuş olabilir, vicdanına uygun davranmış olabilir, karşısındakinin bir insan olduğunu bilerek iyi yaşamı hak ettiğini düşünmüş olabilir, olumsuz durumların kendi ya da sevdikleri başına gelebileceğini de düşünmüş olabilir. Dini sebeplerin kişinin yardım etme niyetini olumlu etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.¹⁶ Yardım kararını vermeye yarayan en güçlü faktör, kurtarıcı olması beklenen kişinin o esnada bir işinin olup olmaması ve varsa ne kadar acelesi olduğuyula ilgilidir. Bireyleri yardıma sevk eden güdünün ahlakiliği (erdem ve iyi), dünyevi işlerin çekiciliğinden daha baskın değildir. Bu bakımdan yasanın var olması, altruist amaçlarla yardım eden ve edecek olan kimseleri etkilemezken; acelesi olması sebebiyle yardım etmekten kaçınan kimseleri kurtarıcı rol üstlenmeye zorlayarak faydalı olacaktır.

Bireysel hakların savunulması konusunda özel bir yere sahip olduğu kabul edilen Amerika Birleşik Devletleri'nin kültürel geçmişinde *Good Samaritan* yasalarıyla özgürlük arasında kayda değer bir çelişki olmadığına dair emareler vardır. Yasanın izlerini, Amerikan geleneğinde ve siyasi tarihinde (Jeffersoncu) bulmak mümkündür. Söz konusu yasa temelde, yargı sürecinde jürinin topluma hizmet etme görevinden pek farklı sayılamaz. Ortak noktaları, iyi durumda olan vatandaşların kendi çıkarlarından da öte kararlar vermeleri (jüri üyesinin orada

---

¹⁴ Waldron, Jeremy, "On the Road: Good Samaritans and Compelling Duties", *Santa Clara Law Review*, Cilt 40, Sayı 4, 2000, s. 1064.

¹⁵ Waldron, On..., s. 1065.

¹⁶ Darley, John McConnon / Batson, Daniel, "From Jerusalem to Jericho": A study of Situational and Dispositional Variables in Helping Behavior". *Journal of Personality and Social Psychology*, Cilt 27, Sayı 1, 1973, s. 100-108.

bulunması bazı durumlarda bireysel ihtiyaç ve çıkarlarla çatışabilir ve buna rağmen orada bulunmalıdır) ve topluma yatırım yapmalarıdır.¹⁷ Başka bir deyişle, vatandaşların jüri tarafından yargılanmaya hakkı vardır ve jüri üyeleri sanık pozisyonundaki bireyin hakkını korumak amacıyla mahkemeye katılım göstermelidir aksi halde katılım göstermeyen jüri üyesi cezalandırılır. Bu türden bir toplumsal katılım, sivil karşılıklılığın bir tezahürüdür. Katılım göstermeyen jüri üyesinin cezalandırılması, yardım ya da bildirimde bulunmayan tanığın cezalandırılmasıyla benzeştirilebilir. Her ikisinde de amaç, diğer bireylerin iyiliğidir. Bir diğer görüş ise, her yeni yasanın hem özgürlüğü kısıtlamasının doğal olduğu hem de suiistimale açık olduğu halde gerekli olduğu yönündedir. Önemli olan, yasanın uygulanmasından elde edilecek faydanın maliyetinden daha fazla olmasıdır.¹⁸

3. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA GOOD SAMARITAN ANALİZİ

Karşılaştırmalı hukuk yöntemi, makro ve mikro düzeyde ele alınabilir. Mikro karşılaştırmalı hukuk yöntemi ifadesinden, bir hukuk kuralının çeşitli hukuk sistemlerindeki görünürlüğünü çözümlenmeye ilişkin yapılan analizler anlaşılmalıdır.¹⁹ Bölgeler arasındaki kural farklılıklarına dayanan türlü hukuk sistemleri mevcuttur.²⁰ Modern Batı dünyası özelinde, hukuk anlayışı iki ana coğrafi grup olarak kategorileştirilebilir: Anglosakson Hukuku ve Kıta Avrupası Hukuku. Bu bölümde *Good Samaritan* yasasının söz konusu iki hukuk sistemi kategorisindeki yeri mikro karşılaştırmalı hukuk yöntemiyle incelenecektir.²¹ İncelemenin sonucunda yasaya dair tüm liberal kırımlarla uyumlu ortak bir “meta-liberal” bakış açısının olabirliği tartışılacaktır.

---

¹⁷ Armstrong, Margalynne, “Can Good Samaritan Laws Fit into the United States Legal /Political Framework?: A Brief Response to Elspeth Farmer, Joshua Dressier, and Marc Franklin”, Santa Clara Law Review, Cilt 40, Sayı 4, 2000, s. 1027-1031.

¹⁸ Ridolfi, Kathleen M., “Law, Ethics, and the Good Samaritan: Should There Be a Duty to Rescue?”, Santa Clara Law Review, Cilt 40, Sayı 4, 2000, s. 967.

¹⁹ Özsunay, Ergun, “Karşılaştırmalı Hukukun Çeşitli Görünümleri”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 10, Sayı 13, 1976, s. 6.

²⁰ Basedow, Jürgen, “Karşılaştırmalı Hukuk ve Kullanıcıları”, (Çev. Kurtulan, Gökçe), Journal of Istanbul University Law Faculty, Cilt 74, Sayı 2, 206, s. 887.

²¹ Bir hukuk çalışması olarak: Yılmaz, Erkam, “Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi Suçu (Tck M. 98)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019.

3.1. Anglosakson Hukuk Sistemi

Anglosakson hukuk sisteminin merkezinde farklı iki uygulama vardır. *Case Law* (*Emsal Hukuku*), yargıcın görüşünden doğan kural değerindeki sonuçlardan (içtihat) oluşurken *Statutory Law* (*Yazılı Hukuk*), yasa koyucu tarafından oluşturulmuş yazılı kuralları (kanunlar) ifade etmektedir. *Case Law*, farklı ama birinin diğerini tamamladığı iki kısımdan oluşmaktadır. İlkinin teşkil eden *common law*, Anglosakson Hukuk sisteminin gelişimine katkı sağlamıştır ve yargıcın kararlarından (içtihat) önce “kralın uyuşmazlıkları çözmeye dair hükmü” olarak tanımlanmaktadır. İkincisi olan *equity law* ise, kral adına hükümlerde bulunabilen mahkemeleri ifade eder. Bu ikisi birbiriyle çelişik değildir, *equity law*, *common law* için tamamlayıcı, eksiklerini giderici bir işleve sahiptir. Birleşik Krallık’ta 1873 yılı Yargı Kanunu *common law* ve *equity law* konularına bakan ayrı mahkeme türlerinin birleşmesini sağladı.²² Anglosakson hukuku, tek olanın değil çok olanın (halk) egemenliğine dayanan bir sistemdir. Bu hukuk sisteminde yasak olduğu belirtilmeyen her şey yasaldır, genel kaide özgürlüktür.²³

Good Samaritan yasası Anglosakson hukuk sistemindeki ülkelerin çoğunluğunda sadece teşvik edici niteliktedir. “Bireyci” ideoloji, muhtaç biriyle karşılaşan bireyleri herhangi bir yardıma zorlamamaktadır, yardım etme kararını bireylerin hür vicdanına bırakmaktadır ancak yardımı teşvik etmektedir. Anglosakson sistemi kurtarıcı rol üstlenen kimseleri olası zararlardan sorumlu tutmayarak onların korku gerekçesiyle yardım etmekten caymamaları için gerekli hukuki motivasyonu sağlar. Dolayısıyla *Good Samaritan* yasalarının Anglosakson sistemde sadece belli insanları (gönüllü olarak yardım etme davranışında bulunanlar) hukuki açıdan koruma görevi gördüğünü düşünebiliriz. Kanunun koruduğu ikinci insan türü muhtaç duruma düşme potansiyeli olan insanlardır fakat bu noktada özcü olmayan bir bakış açısı her insanın beklemediği bir anda kurtarıcı veya mağdur pozisyonunda kendisini bulabileceğinin hayatın içinden çıkartılamayacak bir ihtimal

²² Güveyi, Nazmiye, “Anglo-Sakson Hukuk Sistemi ve Kara Avrupası Hukuk Sistemi Boyutuyla Ekonomik İdare Hukuku Üzerine Bazı Düşünceler”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 21, Sayı 1, 2017, s. 100-102.

²³ Butler, Eamonn, *Klasik Liberalizm: Bir El Kitabı*, (Çev. Akçiçek, Arda), Ankara 2018, s. 34.

olduğunu hatırlatır. Yasanın, bir meslek yasası niteliğinde, toplumun sadece bir kısmını ilgilendiren bir yasa olarak görülmesi bu nedenden ötürü hatalıdır.

3.1.1. Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri'nin tüm eyaletlerinde *Good Samaritan* yasaları bulunmaktadır.²⁴ Yasa detayları eyaletten eyalete değişiklik göstermektedir. Elli eyaleti ayrı ayrı incelemenin tezin ana amacına birebir örtüşür şekilde katkı sağlamayacağı düşünüldüğünden 5 eyaletin incelenmesi yeterlidir.

California'nın "Sağlık ve Güvenlik" başlıklı kanunun § 1799.102²⁵ sayılı maddesine göre, gönüllülük saikiyle acil durum mahallinde acil tıbbi ya da tıbbi olmayan bakım sağlayarak kurtarıcı rol üstlenen kimseler, etrafta tıbbi hizmet sağlayan merkezlerin olmaması durumunda herhangi bir eylem ya da ihmalden kaynaklanan zarardan sorumlu olmayacaklardır. Sıradan vatandaşlar için sorumluluk ancak ağır ihmal ve kasıtlı suiistimal gerekçesiyle geçerlidir. Tematik lisanslı personel (acil durum personeli, tıbbi eğitimliler, kolluk kuvvetleri...) ise herhangi bir diğer yasayla çelişecek şekilde sorumluluktan muaf sayılamazlar. § 1799.108²⁶ sayılı kanun maddesine göre ise bu personel ağır fiiller ve ihmaller neticesinde zarardan sorumlu tutulabilir.

Massachusetts'in "Genel Kanunlar 1. Kısım Hükümet Yönetimi" 112. Bölüm başlıklı § 12V²⁷ sayılı kanun maddesine göre, iyi niyet saikiyle kardiyopulmoner resüsitasyon (kalp masajı) veya defibrilasyon (kalbe şok etkisi niteliğinde elektrik akımı veren cihazın kullanımı -gelişmiş ülkelerin toplu taşıma araçlarında dahi bulunmaktadır-) gibi acil bakımlar dahil olmak üzere kurtarıcı rol üstlenen kimse,

---

²⁴ Adusumalli, Jayant ve Diğerleri, "Good Samaritan Laws and Graduate Medical Education: a Tristate Survey, Mayo Clinic Proceeding Innovations Quality & Outcomes, Cilt 2, Sayı 4, 2018, s. 336.

²⁵ California,
https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?lawCode=HSC&sectionNum=1799.102, (26.05.2022).

²⁶ California,
https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?lawCode=HSC&sectionNum=1799.108, (26.05.2022).

²⁷ Massachusetts,
<https://malegislature.gov/Laws/GeneralLaws/PartI/TitleXVI/Chapter112/section12v>, (26.05.2022).

ağır ihmal veya kasıtlı ve kasıtsız suiistimal dışında doğabilecek zararlardan sorumlu olmayacaktır.

Minnesota'nın "Good Samaritan" başlıklı § 604A.01²⁸ sayılı kanun maddesine göre, acil durum mahallinde bulunan ve herhangi birinin fiziksel zarara maruz kaldığını gören ve bilen kişi makul bir lde yardım etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyen kimse kk kabahatten sorumludur. Minnesota eyaletinde kk kabahat suçlarından dolayı bireyler 300 dolara kadar para cezasına arptırılabilirler.²⁹ Yardım, tıbbi personel veya kolluk kuvvetlerinden yardım almayı, onlara bildirmeyi içerebilir. Gönüllü olarak kurtarıcı rol üstlenen kişi, kasten zarar verici ve ahlaksız bir biçimde hareket etmedikçe doğabilecek olası zarardan sorumlu değildir. Acil durum mahalli, tıbbi destek sağlayan tesislerin ve ofislerin sınırları dışında olmalıdır.

Washington Eyaleti'nin "Medeni Hukuk" başlıklı § 4.24.300³⁰ sayılı kanun maddesine göre, gönüllü olarak (kazanç beklentisi olmaksızın) kurtarıcı rol üstlenmiş kimseler, yardıma muhtaç kişiye acil durum veya acil hizmet yardımını ederken ya da onu bir tıbbi hizmet merkezine taşırken ağır ihmal veya kasıtlı suiistimal dışında olası zararlı eylemden sorumlu tutulamazlar. Yardım sırasında acil bakım için tazminat alan ya da almayı bekleyen kimseler korunma dahilinde değildirler. § 4.24.310³¹ sayılı kanun maddesinde tazminat, acil durum ve acil hizmet ifadeleri tanımlanmıştır. Tazminat; nominal ödemeleri, harcamaların iadesi, emeklilik yardımları, yarı zamanlı ödemeleri içermez. Acil bakım, acil tıbbi müdahaleye ihtiyaı olan kimselere yapılan bakım ve ilk yardım anlamına gelir. Acil durum, acil müdahale gerektiren kaza durumlarını, beklenmedik olayları ifade eder.

Wisconsin'in "Statü Suçları" başlıklı § 940.34³² sayılı kanun maddesi, fiziksel zarara maruz kalan bir mağduru gören kimseye yardım etme ya da yetkililere

²⁸ Minnesota, <https://www.revisor.mn.gov/statutes/cite/604a.01>, (26.05.2022).

²⁹ Minnesota, <https://www.revisor.mn.gov/statutes/cite/609.02>, (26.05.2022).

³⁰ Washington, <https://doh.wa.gov/sites/default/files/legacy/Documents/2900//goodsam.pdf?uid=625e4ff541974>, (01.06.2022).

³¹ Washington, <https://app.leg.wa.gov/rcw/default.aspx?cite=4.24.310>, (01.06.2022).

³² Wisconsin, <https://codes.findlaw.com/wi/crimes-ch-938-to-951/wi-st-940-34.html> (15.03.2022).

bildirme görevi yükler. Bu zorunlu görevi gerçekleştirilmeyen kişilere § 939.51³³ sayılı kanun maddesine göre, 30 güne varan hapis cezası ve/veya 500 dolara kadar varan para cezası uygulanacaktır.

3.1.2. Kanada

Kanada genelinde Quebec hariç tüm eyaletlerde *Good Samaritan* yasası mevcuttur. Yasanın Kanada versiyonu kurtarıcı rol üstlenen kişiyi olası zararlardan koruması gerekçesiyle teşvik edici niteliktedir.

Ontario Eyaleti'nin "Good Samaritan" yasasına³⁴ göre, gönüllü olarak kurtarıcı rol üstlenen kişi tazminat ve ödül beklentisi olmaksızın yardımda bulduysa eylemden doğabilecek muhtemel zararlardan sorumlu değildir. Buna ek olarak, zararın kişinin ihmalinden doğmaması gereklidir. Kurtarıcının tazminat beklemiyor olması temel şartlardandır ancak yardım ederken yapılan harcamaların iadesi bu kapsamda değildir.

British Columbia'nın "Good Samaritan" yasasına³⁵ göre kurtarıcı rol üstlenerek acil durum mahallinde acil tıbbi hizmet ya da yardım sağlayan bir kimse, ağır ihmalde bulunmadıkça yaralanma ve ölme gibi zararlardan sorumlu tutulamaz. Kişi kazanç elde etmek amacıyla yardımda bulduysa yasa kendisini korumayacaktır.

Alberta'da "Acil Tıbbi Yardım"³⁶ başlıklı yasaya göre gönüllü olarak yardım etmeye karar vermiş bir kimse, yardımı acil durum mahallinde yaptığı ya da mağduru tıbbi hizmet sağlayan bir tesise ulaştırmaya çalışırken gerçekleşen olası yaralanma ya da ölümlerden sorumlu değildir. Bu koruma, ağır ihmalin yokluğu durumlarında geçerlidir.

³³ Wisconsin, <https://codes.findlaw.com/wi/crimes-ch-938-to-951/wi-st-939-51.html> (15.03.2022).

³⁴ Ontario, <https://www.ontario.ca/laws/statute/01g02> (15.03.2022).

³⁵ British Columbia, https://www.bclaws.gov.bc.ca/civix/document/id/complete/statreg/00_96172_01 (15.03.2022).

³⁶ Alberta,

https://www.qp.alberta.ca/1266.cfm?page=E07.cfm&leg_type=Acts&isbncln=9780779747214&display=html (15.03.2022).

Nova Scotia'da³⁷ ve New Brunswick'te bulunan "Gönüllü Hizmetler"³⁸ başlıklı yasayla *Good Samaritan* düzenlemeleri yapılmıştır. Buna göre bir gönüllü; hasta, yaralı veya bilinçsiz bir kimseyle karşılaştığında ona herhangi bir yardım ya da hizmet sağlıyorsa ağır ihmâl dışında herhangi bir sebeple olası zararlardan sorumlu tutulamaz.

Quebec İnsan Hakları ve Özgürlük Şartına³⁹ göre, hayatı tehlike altında olan herkesin yardım alma hakkı vardır. Her kim tehlike altındaki biriyle karşılaşırsa ona yardım etmekle ya da onun için yardım çağırarakla yükümlüdür. Yardım etme yükümlülüğü ancak geçerli bir mazeret varsa ya da kendisi ve/veya diğerleri için bir tehlike söz konusu ise geçerliğini yitirmektedir.

3.1.3. Avustralya

Yeni Güney Wales'te bulunan "Medeni Hukuk"un 57. Bölüm'e⁴⁰ göre, kurtarıcı rol üstlenen kişi yaralanmış ya da yaralanma ihtimali olan kimseye yardım sağlarsa hukuki sorumluluktan muaftır ancak dokunulmazlık yalnızca acil durum var ise geçerlidir. Yardım, diğerlerine karşı tehlike yaratma potansiyeli taşıyorsa dokunulmazlığın var olup olmayacağı belirsizdir. Koruma, bireylerin bireylere yardımını teşvik etmenin yanı sıra bireyin toplum için çalışmasını da teşvik eder niteliktedir. Bir gönüllü, iyi niyete dayalı topluluk çalışmalarını yürütürken olası zararlardan sorumlu değildir. Davanın tarafı ancak tüzel kişilikler olabilir.

Güney Avustralya'da bulunan "Good Samaritans"⁴¹ başlıklı yasaya göre, kurtarıcı rol üstlenen kişi, herhangi bir karşılık beklemeden acil durumlarda mağdur tarafa yardım eden ya da durumu yetkililere bildiren kimsedir. Ağır ihmâl haricinde

³⁷ Nova Scotia, <https://nslegislature.ca/sites/default/files/legc/statutes/volunteer%20services.pdf> (15.03.2022).

³⁸ New Brunswick, <https://www2.gnb.ca/content/dam/gnb/Departments/ag-pg/PDF/ActsLois/2016/Chap-17.pdf>, (01.06.2022).

³⁹ Quebec, <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cs/C-12> (15.03.2022).

⁴⁰ Wales, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/29/section/6/wales/enacted>, (01.06.2022).

⁴¹ Güney Avustralya, <http://classic.austlii.edu.au/au/legis/sa/bill/gsolb2002394/> (16.03.2022).

olası zararlardan sorumlu değildir. Ek olarak sorumlu olmama hali, üçüncü tarafların motorlu taşıt sigortaları kapsamında geçerli değildir.

Queensland’da bulunan Medeni Hukukun 1995 tarihli “Kanun Reformu Yasası” Bölüm 16’ya⁴² göre, lisanslı personel dahil olmak üzere kurtarıcı rol üstlenen vatandaşlar, ağır ihmal olmadıkça mağdur tarafa yardım ederken olası zararlardan sorumlu değildir. Buna, mağdurun tıbbi hizmet merkezine ulaştırılma süreçleri de dahildir.

Avustralya Başkent Bölgesinde bulunan “Medeni Hukuk” Bölüm 2.1 ve 2.2 göre,⁴³ yaralanmış ya da yaralanma ihtimali olan bireylere karşı kurtarıcı rol üstlenen kimseler, olası zararlardan sorumlu değildir. Bu yardım, yetkililere bildirim de tıbbi destek birimlerine ulaştırmayı da kapsar. Kurtarıcının korunması, lisanslı personel ve topluluk çalışmaları yürütenler için de işler.

Kuzey Bölge “Ceza Kanunu” Bölüm 2/155’e⁴⁴ göre, acil yardıma ihtiyacı olan kişilerle karşılaştığı halde herhangi bir yardımda bulunmayan kimseler suçlu sayılmaktadır. Bunlar, yedi yıla kadar hapis cezası alabilir. Ayrıca, Batı Bölge ve Tazmanya’da konuya ilişkin herhangi bir yasa yoktur.

3.1.4. Birleşik Krallık

Good Samaritan yasası, Birleşik Krallık’ta yalnızca İngiltere ve Galler’de bulunmaktadır.⁴⁵ Özel sebepler (sözleşme, kanun, gönüllülük) yoksa yardım ya da bildirim yükümlülüğü yoktur.⁴⁶

---

⁴² Queenslans, <https://www.legislation.qld.gov.au/view/pdf/inforce/current/act-2003-016> (16.03.2022).

⁴³ Avustralya Başkent Bölgesi, <https://www.legislation.act.gov.au/View/a/2002-40/current/html/2002-40.html> (16.03.2022).

⁴⁴ Kuzey Avustralya, <https://policehumanrightsresources.org/content/uploads/2016/07/Northern-Territory-Criminal-Code-Act-2013.pdf?x96812> (16.03.2022).

⁴⁵ Birleşik Krallık, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/3/enacted> (18.03.2022); Erkam, “Yardım...”, s. 40.

⁴⁶ Foundation, Savelife, “Other Jurisdictions People’s Republic of China, England and Wales”, *Good Samaritan Laws A Comparative Study of Laws That Protect First Responders Who Assist Accident Victims*, 2014, s. 36.

“Sosyal Eylem, Sorumluluk ve Kahramanlık”⁴⁷ başlıklı yasanın 3. bölümüne göre, davanın söz konusu olduğu durumlarda, mahkemenin dikkat etmesi gereken iki husus vardır. İlki, sanığın iddia edilen ihmal ya da yasal görevin ihlali sırasında başkalarının güvenliklerini ya da çıkarlarını koruyor olup olmamasıdır. İkincisi ise, kurtarıcı rol üstlenmiş kişinin acil bir durumda kahramanca davranıp davranmadığıdır.

Gönüllü olarak kurtarıcı rol üstlenmiş bir kişi, yardım ettiği şahsın sağlığının olduğundan daha kötüye gitmesi durumunda yalnızca ilk durumdan sorumlu olacaktır. Davalı eğer ki kurtarıcı rol üstlenmeseydi diğeri halihazırda zarar görmeye devam ediyor olacaktı.⁴⁸

3.1.5. İrlanda

İrlanda Medeni Hukukunun “Good Samaritan, Gönüllüler ve Gönüllü Kuruluşların İhmali Sorumluluğu” başlıklı kanunun § 51⁴⁹ numaralı maddesine göre, *Good Samaritan*, herhangi bir ödül beklentisi olmaksızın acil bir durumda karşılaştığı kişiye yardımda bulunan ya da durumu ilgililere bildiren kişiyi ifade eder. Yasa, kurtarıcıyı olası zararlara karşı sorumlu tutmamaktadır. Genel kuralın istinası olarak kötü niyet ya da ağır ihmal gibi durumlarında cezai sorumluluk vardır. Bu yasa, herhangi bir başka kanunun yardımıyla yükümlü kıldığı kişileri kapsamamaktadır.

3.2. Kıta Avrupası Hukuk Sistemi

Sistemin kökleri Roma Hukukuna kadar dayandırılmaktadır. Roma Hukukunun en belirgin özellikleri, din ile siyasette birliği amaç edinmesi ve gelenekçi olmasıdır.⁵⁰ Kıta Avrupası hukuk sistemi soyut normlardan oluşur, ayrıntılara girmeksizin genel kurallar içerir ve önemli ölçüde sistemattir.⁵¹ Kıta Avrupası hukuk sistemine tabi ülkelerde yaşayan bireyler, muhtaç kimselere yardım etmeye zorlanmaktadır. *Good*

⁴⁷ Birleşik Krallık, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/3/enacted> (18.03.2022).

⁴⁸ Foundation, Other..., s. 37.

⁴⁹ İrlanda, <https://www.irishstatutebook.ie/eli/2011/act/23/section/4/enacted/en/html> (21.03.2022).

⁵⁰ Güveyi, “Anglo..., s. 103-104.

⁵¹ Tetley, William, “Mixed Jurisdictions: Common Law v. Civil Law (Codified and Uncodified)”, *Louisiana Law Review*, Cilt 60, Sayı 3, Yaz 2000, s. 683.

Samaritan yasası, burada, Anglosakson sistemin aksine zorlayıcıdır ve vicdanın belirleyicisi rolündedir.

3.2.1. Fransa

Fransız Ceza Kanunundaki § 223-6[2]⁵² numaralı maddeye göre, bir kimse, tehlike altındaki kişiyi, kendisi ve/veya üçüncü şahıslar için risk oluşturmaksızın kurtarabileceği halde yardımda bulunmadıysa €75,000 para cezası ya da 5 yıl hapis cezası talebiyle yargılanır.

Fransa'da yardım konusunda ihmali davranışların cezalandırılmasının yanı sıra yardımı engellemek de cezanın konusudur. § 223-5 numaralı maddeye göre, bir kimseyi tehlikeden kurtarmak ya da güvenliği tehdit eden doğal afetlerle ilgili mücadele etmek amacıyla yapılan yardımın gelmesini kasten engelleyen kişi, €100,000 para cezası ya da 7 yıl; § 223-7 numaralı maddeye göre ise yardım etmeyen kişi, €30,000 para cezası ya da 2 yıl hapis cezası talebiyle yargılanır.⁵³

3.2.2. İsviçre

İsviçre Ceza Kanununun § 128. Maddesine⁵⁴ göre, tehlike altındaki kimseye makul bir yardımda bulunmayan ya da üçüncü şahıslardan gelen yardımı engelleyen bir kişi para cezası veya 3 yıla kadar hapis cezası istemiyle yargılanır.

3.2.3. İtalya

İtalya Ceza Kanunu § 593⁵⁵ numaralı maddeye göre, her kim 10 yaşından küçük bir çocukla veya herhangi bir nedenle yardıma muhtaç ya da terk edilmiş biriyle karşılaşarsa ona yardım etmek ya da durumu ilgili kuruma bildirmek zorundadır.

---

⁵² Fransa, https://www.legislationline.org/download/id/3316/file/France_Criminal%20Code%20updated%20on%2012-10-2005.pdf (19.03.2022).

⁵³ Fransa, https://www.legislationline.org/download/id/3316/file/France_Criminal%20Code%20updated%20on%2012-10-2005.pdf (19.03.2022).

⁵⁴ İsviçre, https://www.legislationline.org/download/id/9949/file/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202021-07-01.pdf (19.03.2022).

⁵⁵ İtalya, https://www.imolin.org/doc/amlid/Italy/penal_code.pdf (20.03.2022).

Aksi halde 600,000 para cezası veya 3 aya kadar hapis cezası ile yargılanır. Bu ceza, yardıma muhtaç kişinin ihmalin peşi sıra yaralanması durumunda artırılır, ölüm durumunda ceza iki katına çıkartılır.

3.2.4. Almanya

Alman Ceza Kanunu § 323-c⁵⁶ numaralı maddeye göre; kaza, ortak tehlike veya ihtiyaç halinde muhtaç bir kimseyle karşılaşan kişi, kendisinden beklenen makul yardımı kendisine maliyeti az olduğu halde yapmıyorsa para cezası ya da 1 yıldan fazla olmamak üzere hapisle cezalandırılır. Aynı zamanda bu ceza, yardım etmek isteyeniyi engelleyen için de geçerlidir.

3.2.5. Türkiye

Türk Ceza Kanunu Yardım ve Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi Suçu⁵⁷ başlıklı 98 sayılı maddeye göre, kendini idare edemeyen bir kimseye yardım edebilecek olduğu halde yardımda bulunmayan veya durumu ilgililere bildirmeyen kişiler adli para ya da 1 yıla kadar hapisle cezalandırılır. Yardım ve bildirim yükümlülüğünün ihlali durumunda kişi ölürse hapis cezası, 3 yıla kadar yükselir.

3.3. Genel Çıkarımlar

Anglosakson geleneğin içindeki bireyci kültürel damar, devleti gerekli bir kötülük olarak görmektedir; devlet halkın işlerine ne kadar az karışır o kadar iyidir. Bu bakımdan Anglosakson hukuk sistemi içinde yer alan ülkelerde bireyi diğerlerine yardım etmeye zorlayan *Good Samaritan* yasasının bulunmaması birinci hipotezin (*Good Samaritan* yasası eğer varsa, Kıta Avrupası'na kıyasla Anglosakson hukuk sisteminde daha yumuşaktır) doğruluğunu destekleyici niteliktedir. Anglosakson sistemi ele alan incelemelerde Kuzey Avustralya ve ABD'nin Minnesota ve Wisconsin eyaletleri dışında yasa teşvik edici yönü ile öne çıkmaktadır. Quebec İnsan Hakları Şartı'nda zorlayıcı nitelik yer almasına rağmen yasallaşmaması bakımından Quebec'te, Batı Avustralya ve Tazmania'da ne teşvik edici ne de

⁵⁶ Almanya, https://www.legislationline.org/download/id/10003/file/GERM_CC_en.pdf, (01.06.2022).

⁵⁷ Türkiye, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (21.03.2022).

zorlayıcı nitelikteki yasanın bulunması istisna olarak düşünülebilir. Tümevarım yoluyla Anglosakson hukuk sisteminde yasanın teşvik edici niteliğinin hakim olduğu bilgisine ulaştıktan sonra belirtmek gerekir ki sözleşme ve benzeri özel durumlar nedeniyle oluşan yasal sorumluluklar gönüllü yardıma istisna teşkil eder ve zorlayıcı niteliğin şartları oluşur.

Kıta Avrupası geleneği, devlete geniş bir uygulama alanı verir. Bu gelenekte devletlerin pozitif yükümlülükleri vardır ve iyi vatandaş devletin “iyi” kodlarıyla uyumluluk gösteren kişi olarak tanımlanabilir. Bireysel vicdanı yönlendiren ve pozitif görevlerle donatılmış devlet, toplumun faydasına olacak şekilde bireyleri gerekli davranışlara zorlayabilir. Gerekli davranışları reddeden kimseler bu gelenekte iyi vatandaş olarak tanımlamayacağından dolayı cezalandırılır. Tümevarım yoluyla incelenen Kıta Avrupası hukuk sisteminde istisnasız olarak yasanın zorlayıcı niteliğinin hakimiyetine rastlanmıştır. Kıta Avrupası hukuk sistemine tabi olan ülkelerde bireyi yardıma zorlayan yasaların bulunması birinci hipotezin diğer yarısını doğrulamaktadır. Birinci hipotezin ikinci kısmına göre, Kıta Avrupası hukuk sisteminde cezanın ve sorumluluğun Anglosakson hukuk sistemine kıyasla daha sert olacağı öne sürülmüştür. Böylece birinci hipotezin iki kısmını da doğrulayan bulgularla karşılaşmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ETİK VE LIBERALİZM İÇİNDE GOOD SAMARİTAN

Bu bölümde ilk olarak ahlakın ne olduğu, etik ve hukuk ile nasıl bir ilişkisi olduğu açıklanmıştır. *Good Samaritan* yasasının başlangıç itibarıyla dini bir metin olması ve ardından hukuki metne dönüşmesi, doğal hukuk ve pozitif hukuk aracılığıyla izah edilmiştir. Sonra, normatif etik çerçevesinde teleolojik ve deontolojik etik yaklaşımları açıklanmış ve *Good Samaritan* yasası bu etik yaklaşımlar içinde tartışılmıştır. Son olarak, pozitif hukukun olduğu yerde devlet ve bireyin de olması, bu türden yasaların bireyin vicdanını belirleme girişimleri ve muhtemel birey-devlet çatışmasında bireyi öncelmesi sebebiyle teorik çerçeve olarak belirlenen liberalizmin önce ne olduğu, temel unsurları ve çeşitleri izah edildikten sonra *Good Samaritan* ile bağlantı kurulmuştur.

1. AHLAK VE HUKUK

Doğal hukuk anlayışına göre, nasıl davranmamız gerektiğine ilişkin kuralların bilgisi insan doğasına içkindir. Eşyanın kendi yapısına dayanması nedeniyle doğal hukuk değişmez niteliktedir. Doğal hukuk, akla uygun olandır ve kaynağı olarak genellikle doğaya veya Tanrı'nın iradesine işaret edilir.⁵⁸ Pozitif hukuk ise dünyevi egemenin müeyyidelerini ifade etmektedir.⁵⁹ Başka bir deyişle, pozitif hukuk kural koyucuların iradesinden ibaret ve yürürlükte olan yasaları ifade eder. Tezin bu noktasından itibaren, "hukuk" kelimesi ile pozitif hukuk kastedilecektir.

Hukuk, bir arada yaşamayı sürdürme amacı itibarıyla bireylerin neler yapabileceklerini tayin eder. Ahlak bireysel ödevlerden ibaretken hukuk herkes için geçerli sorumluluklara ilişkin kurallar bütünüdür. Ahlak kurallarının herkes için ortak olmaması ve kişinin belirli eylemlere uymaması durumunda onu zorlayacak bir

⁵⁸ Erdoğan, Mustafa, Hukuk ve Adalet, Ankara 2017, s. 9-15; Topçu, Ahlak..., s. 186.

⁵⁹ Gözler, Kemal, Tabii Hukuk ve Hukuki Pozitivizme Göre Adalet Kavramı, Muhafazakar Düşünce Dergisi, Cilt 4, Sayı 15, Kış 2008, s. 82.

aracın olmaması hukuk kurallarını gerekli kılar. Toplumsal düzeni sağlamanın en etkili aracı hukuktur ve hukuk, ahlak kurallarının bazılarının da içinde bulunduğu bütüncül bir mekanizmadır.⁶⁰

Ahlak ve hukukun bazı emirleri ortaktır. Örneğin hırsızlık hem ahlaken hem de hukuken onaylanmayan bir davranıştır. Buna rağmen, hukuk kurallarına tamamen uygun yaşayan bir kimse ahlaklı olmayabilir. Bir davranış ahlak kurallarını ihlal ederken hukuk kurallarını ihlal etmeyebilir⁶¹ çünkü “ahlak eşittir hukuk” demek değildir. Bu doğrultuda hukukun *minimum ahlak* olduğu söylenebilir. Örneğin belediye otobüsünde oturarak seyahat eden bir genç, yanı başında ayakta duran yaşlıya yer vermemesi ve yaşlı adamın aniden fenalaşması sonucunda, vicdanen rahatsızlık yaşıyorsa ahlak kurallarına uymamanın müeyyidesiyle karşı karşıya demektir ancak ona doğrudan cezai yaptırımında bulunacak bir kanun yoktur.⁶²

Devletin varlığını devam ettirebilmesi için hukuki normlar gereklidir. Cebir, halkın bir arada yaşayabilmesini, can ve mal güvenliğini sağlar ancak bunların gerçekleşebilmesinin tek yolu cebir değildir; eğitim, yetişme ve gelenek diğer etkenlerdendir.⁶³ Buna ahlak kodları diyebiliriz. Bundan dolayıdır ki kimi ülkelerde cebir en düşük düzeyde kimilerinde ise en yüksek düzeyde görülebilir. Cebirin kullanımının daha az tercih ediliyor olması o ülkede hukuki kurallara bağlılığın zayıf olduğunu göstermez. Kişilerin ahlaki bilinçleri öylesine gelişmiştir ki cebre gerek kalmaksızın hukuka uygun davranılıyor olabilir. Tersine, ahlak kurallarının yeterince içselleştirilmediği toplumlarda ise cebirin kullanımı yaygınlaşabilir. Bu durumda belli ahlak öğretilerinin topluma aşılması hukuk ile sağlanabilmektedir.

Bireyler ödevleri konusunda toplumsal kimliğinden bağımsız değildir.⁶⁴ Başka bir deyişle, bireyin topluma karşı ödevleri vardır. Ödevlerin ahlaki ya da

---

⁶⁰ Atay, Cevdet, Genel ve Temel Hukuk Kavram ve Kurumları, İstanbul 2013, s. 11-16.

⁶¹ Özberk, Veli Özer, “Hukuk-Etik İlişkisi Çerçevesinde Tıp Alanındaki Eylemlerin Cezalandırılabilirliği”, (Ed. Hayrettin Ökçesiz, Gülriz Uygur), Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi içinde (84-92), İstanbul 2010, s. 86-88.

⁶² Gözler, Kemal, İngilizce Karşılıklarıyla Hukukun Temel Kavramları, 15. bs., Bursa 2017, s. 22.

⁶³ Güriz, Adnan, Hukuk Felsefesi, 14. bs., Ankara 2019, s. 70.

⁶⁴ Sandel, Michael Joseph, Adalet: Yapılması Gereken Doğru Şey Nedir?, 7. bs., (Çev. Kocaoğlu, Mehmet), Ankara 2019, s. 295.

hukuki, gönüllü ya da dayanışmacı olup olmaması önemli değildir. Esas olan dayanışmanın sağlanmasıdır. Bireysel tercih ve sosyal yükümlülükler kimi zaman çatışıyor olabilir. Çatışma zamanlarında Aristo'nun “insan zoon-politikon (toplumsal) bir varlıktır”⁶⁵ ifadesi hatırlanmalıdır. İnsanlar sağlıklı bir şekilde yaşamlarına devam edebilmeleri için diğer insanlara ihtiyaç duyarlar. Aristo'ya göre yurttaşların birbirleri için fedakarlıklarda bulunmaları tüm bireysel çıkarlardan daha önemlidir.⁶⁶ Fedakârlık, en yüksek iyiye ulaşmaya katkıda bulunduğu için iyilik “karma” misali fedakârlık yapan kişiye de yarayacaktır. İnsanı iyiye yönlendiren hukuk (teşvik ya da cebir fark etmeksizin) hem olan hem de olması gerektirir. Dolayısıyla ödevler, iradi olmak zorunda değildir.

Yardım etmeyi ifade eden *Good Samaritan*'ın hem ahlaki hem de hukuki temelleri ve gerekleri bulunmaktadır. Başka bir deyişle, *Good Samaritan*, “hukuk, minimum ahlaktır” argümanına bir örnek olarak sunulabilir zira bir kesişim alanıdır. Ayrıca pozitif hukuktan önce var olması sebebiyle doğal hukuktur. Bunlardan dolayı, liberal ideoloji çerçevesinde ortak bir *Good Samaritan* anlayışının geliştirilip geliştirilemeyeceği sorusu ele alınırken hukuk ve etik göz ardı edilmemelidir.

2. AHLAK VE ETİK

Ahlak kavramı bireysel ve toplumsal olarak iki ayrı fakat birbirine bağlı düzlemde incelenebilir. Bireysel ahlak, güvenlik ve diğer yaşamsal ihtiyaçların düzenli olarak karşılanması amacıyla bireyin dürtü ve hareketlerinin kontrolüne; toplumsal ahlak kavramı ise bir arada yaşayan bireylerin ahlak anlayışlarının birbirleriyle uyumlu hale gelmesi süreçleri sonucunda kalıplaşan ve yaygınlaşan davranışlara ve duygu durumlarına işaret eder.⁶⁷ Çeşitli ahlak anlayışları “adil”, “iyi” ve “erdemli” sayılan davranışlarla; etik ise “Adalet nedir?”, “Adil olmak nedir?”, “İyi nedir?”, “Erdemli olmak nedir?” ve benzeri sorularla ilgilenmektedir.⁶⁸ Etik, ahlak üzerine düşünmeye

⁶⁵ Aristoteles, Politika, 5. bs., (Çev. Akderin, Furkan), İstanbul 2020, s. 26 (1253).

⁶⁶ Haklı, Salih Zeki, Özgür Toplumda Birey ve Cemaat, Ankara 2017, s. 76.

⁶⁷ Pieper, Annemarie, Etiğe Giriş, (Çev. Atayman, Veysel; Sezer, Gönül), İstanbul 1999, s. 151-152.

⁶⁸ İyi, Sevgi, “Etik Nedir”, (Ed. İoanna Kuçuradi, Demet Taşdelen), Etik içinde (2-21), Eskişehir 2019, s. 7-8.

başlamaktır. Başka bir deyişle, etik, eylemlerin ahlaki açıdan doğru olup olmadığını değerlendiren ve doğrunun özelliklerini belirleyen bir felsefe disiplindir.⁶⁹

Etik teorileri betimleyici, metaetik ve normatif olmak üzere üçe ayrılmaktadır. *Betimleyici etik*, ahlakın bilimsel yaklaşımla bütünleştirilmesinin sonucudur. Kural koymak yerine bireyin eylemlerini gözlemleyerek eylemlerin sonuçlarını betimler.⁷⁰ Olması gerekenle değil olanla ilgilenir. *Metaetik*, normatif etikten farklı olarak ahlak yasaları belirlemek yerine ahlakı söylem analizi vasıtasıyla inceler, bireylerin neyin ahlaki neyin gayriahlaki olduğunu ifade ederken kullandığı dile odaklanır.⁷¹ Başka bir deyişle, metaetik, öze ilgilenmek yerine biçimle ilgilenir. *Normatif etik*, kural koyucudur.⁷² Olanla ilgilenmenin yanı sıra öncelikli olarak olması gerekenle ilgilenir ve bireylere ahlaki yaşam için yol gösterici rol üstlenir. İyinin ne olduğunu tespit ederek diğerlerini o eyleme sevk etmenin doğal bir sonucu vardır. Bu sonuç, normatif etiğin iyiyi tespit etmek kanadını oluşturan teorik kısmı ve diğerlerini o eylem için telkin ediyor olma kanadını oluşturan uygulamalı kısmıdır. Bu iki kısma “teorik etik” ve “pratik etik” adı verilebilir.⁷³ Bu tezde, *Good Samaritan* yasalarını değerlendirmeye ek olarak yasanın ahlaki bakımdan en iyiye nasıl ulaşabileceğine dair öneriler geliştirmek amaçlandığı için normatif etikten yararlanılacaktır. Normatif etikte üç temel problemin hangisinin öncelendiğine göre bir sınıflandırma yapılabilir. Örneğin “en yüksek iyi”yi *teleolojik etik*; “doğru eylem”i *deontolojik etik*; “iyi hayat veya sağlam karakter”i ise *erdem etiği* başat sayar.⁷⁴

---

⁶⁹ Aktaş, Kadir, “Etik-Ahlâk İlişkisi ve Etiğin Gelişim Süreci”, İnönü Üniversitesi Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, Temmuz 2014, s. 24.

⁷⁰ Harald, Delius, “Etik (Ahlak Felsefesi)”, (Der., Çev. Özlem, Doğan), Günümüzde Felsefe Disiplinleri içinde (311-335), Ankara 1990, s. 332.

⁷¹ Hudson, William Donald, *Modern Moral Philosophy*, London 1970, s. 1.; akt. Cevizci, Ahmet, *Etik-Ahlak Felsefesi- 2. bs.*, İstanbul 2015, s. 185.

⁷² Cevizci, Ahmet, *Etiğe Giriş*, İstanbul 2002, s. 8-9.

⁷³ Tepe, Harun, *Teorik Etik*, Ankara 2016; Tepe, Harun, *Pratik Etik*, Ankara 2016.

⁷⁴ Cevizci, Etiğe..., s. 43.

2.1. Teleolojik Etik

Sofistlerin temsil ettiği *etik görececilik*, iyi ve kötünün mutlak olmadığını, insandan insana ve toplumdaki topluma değişebildiğini savunan etik bir yönelimdir. Faydanın herkes için iyi olduğunu iddia edenlerin tersine Sofistler, birine faydalı olanın diğerine zararlı olabileceği üzerinde durarak genelgeçer faydanın mümkün olmadığını ileri sürerler.⁷⁵ Bunun temel sebebi ise olaylara farklı anlamlar ve değerler yüklenmesidir. Örneğin, yağmur yağışından çömlekçi ve çiftçi aynı şekilde etkilenmeyebilir. İkisinin ihtiyaçları ve arzuları ayrı olabilir. Bu durumda yağmurun yağışı hem iyi hem de kötü olarak değerlendirilebilir. Olayların göreceliğine *değer* denilmektedir⁷⁶ ve değerler çeşitlendikçe olaylar üzerinde hemfikir olmak zorlaşmaktadır. Bu durumu Protagoras'ın, "Hakikat görecelidir ve bu nedenle herkes kendi öznel hakikatlerine sahiptir" ve "İnsan her şeyin ölçüsüdür" ifadeleri açıklar.⁷⁷

Görececiliği önceliklendiren teleolojik etik eylemin sonuçları üzerine odaklanır. Eğer eylemin sonuçları, eylemi gerçekleştiren kişi açısından olumlu ise eylem ahlakidir. "En yüksek iyi"ye ulaşmak için girişilen eylemler, "en değerli olan"la ilgilidir. En değerli olan, en iyidir. Stoacılar doğaya uygun yaşamayı; Aristippos ve Kirene Okulu acıdan kaçınıp hazzıya yönelmeyi; Sofistler ve Mill ise yararı artırmayı en yüksek iyi olarak tanımlar.⁷⁸ Teleolojik etik, temel düzeyde hazzıcılık ve faydacılık olarak ikiye ayrılmaktadır.

Mutluluğu ahlaki hayatın amacı olarak tasvir eden hazzıcılık, yalnızca hazzın en iyi ve acının en kötü olduğunu öne sürer. Hazzıcılıkta amaç, mutlu olunacak sonuca varmak olduğu için teleolojik etik anlayışına dahildir. Hazzıcılık öznel bir etik görüşüdür çünkü ahlaki değer teorisine dayanır.⁷⁹ Buna göre bağlayıcı bir ahlaki yasa yoktur, ahlak bedensel duymalara göre belirlenir.⁸⁰

⁷⁵ Özlem, Doğan, Etik -Ahlak Felsefesi-, İstanbul 2004, s. 19-20.

⁷⁶ Arslan, Ahmet, Felsefeye Giriş, Ankara 2009, s. 118-119.

⁷⁷ Boone, Brian, Etik 101, (Çev. Aktuyun, Selin), İstanbul 2019, s. 19.

⁷⁸ Özlem, Etik..., s. 31-32.

⁷⁹ Hurka, Thomas, "Value Theory", (Ed. David Coop), The Oxford Handbook of Ethical Theory içinde (357-380), New York 2006, s. 360.

⁸⁰ Arslan, Ahmet, İlkçağ Felsefe Tarihi 2: Sofistlerden Platon'a, İstanbul 2006, s. 88.

Faydacı etik anlayışına göre ahlaki davranış, mutluluğu en yüksek seviyeye çıkartırken acıyı da mümkün olan en az seviyeye indiren davranıştır. Faydacı, insanlığın gelişimine katkı sağlamakla ve mutluluğu yaymakla yükümlüdür. Faydacılara göre ahlaki davranışlarda niyetten ziyade sonuç önemlidir. Faydacılık kendi içinde genel hatlarıyla üçe ayrılır. *Eylem faydacılığı*, failin ahlaki eylemlerini alternatif eylemler arasında değerlendiren yaklaşımdır. Buna göre, seçilen eylem diğerlerinden daha fazla fayda üretiyorsa ahlakidir. *Kural faydacılığı*, etik kodlara ve yasalara bağımlıdır. Sisteme yerleşmiş olan kodlar toplum tarafından benimsenmiştir çünkü en yüksek faydayı sağlamaktadır. Suçluların kamu hizmetinde bulunmaları ya da rehabilitasyona tabi tutulmaları bu bağlamda düşünülebilir. Başka bir deyişle, kural faydacılığı kısa vadedeki fayda ile değil uzun vadedeki fayda ile ilgilenir. Uzun vadedeki faydaya giden yol kurallara uymaktan geçer. *Altruizme* göre ise en iyi ahlaki eylemler diğerleri için en fazla mutluluğu üretenlerdir. Birey kendi zararına olacak olsa bile diğerlerinin faydasını artıracak olanı eylemekle yükümlüdür. Burada birey, diğerleri için kendisini feda edebilmelidir.⁸¹ Faydacılık, insanın hem toplumsal hem de doğal ihtiyaçlarının giderilmesiyle alakalıdır.⁸² En çok ihtiyacı gidermeye yarayan eylem, en doğru eylemdir.

Hazcı ve faydacı olarak ikiye ayrılan teleolojik etik, *Good Samaritan* yasının teşvik edici niteliğiyle ve Anglosakson hukuk sistemiyle uyumlulaştırılabilir. Bireylerin kurtarıcı rol üstlenmeye zorlanmaması, yardım etme hususunda seçim serbestliğini ifade eder. *Good Samaritan* bağlamında bireylerin her durumda yardım etmeye zorlanması, belli kalıplar içine sınırlandırılması hazcılık ve faydacılığa tezat oluşturacaktır. Kimi durumlarda yardım etme davranışı en yüksek faydayı üretirken kimi durumlarda tersi mümkün olabilir. Durumların göreceliği, ahlaki doğruların göreceliğini ve sonuçları etkiler. Bir yasanın bireyleri bir davranışa zorlaması, görececiliği imkansızlaştırır. Teşvik edici nitelik, bireylerin acılardan kaçıp mutluluğa yönelebilmelerine ve tercihte bulunabilmelerine olanak tanır. Bu bakımdan yasanın teşvik edici niteliği, doğruların mutlak olmadığı, durumdan

---

⁸¹ Boone, Etik..., s. 53-54.

⁸² Başok Diş, Sebile, "Bentham ve Mill'in Klasik Faydacılığı Bağlamında Mutluluk Problemi", TEMAŞE Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi, Sayı 7, Temmuz 2017, s. 81.

duruma değişebildiği etik anlayışını desteklemekte ve bireyin özgürlüğüne alan bırakmaktadır.

2.2. Deontolojik Etik

Sokrates ve Platon'un temsilcileri olduğu *etik evrenselcilik* görececiliğin aksine ahlaki yaşamın evrensel ilkelere göre düzenlenebileceğini savunan yönelimdir. Sokrates "iyi", "doğru", "adalet" ve "erdem" bilgisinin akılda gömülü olduğunu ve rasyonel irdelemelerle ortaya çıkartılabileceğini (doğurtulabileceğini) düşünmüştür.⁸³ Bu özlerin tanımları kişiden kişiye değişebilse de akıl yürütme ve sorgulamalarla evrensel ilkelere ulaşmanın mümkün olduğunu öne sürmüştür. Ona göre doğru bilgi, evrensel bir ilkedir. Doğru bilgiler doğru (ahlaki) eylemleri doğurur. Gayriahlaki bir davranışın sebebi doğru bilgiye sahip olmama halidir.⁸⁴ Öyleyse, doğru bilgiye sahip olmadığı için gayriahlaki eylemlerde bulunan kişilere "kötü" denilebilir mi ya da Sokrates'in yaklaşımına göre bilgisiz olmak kötülüğü meşrulaştırmakta mıdır? Sokrates'in, "doğru bilgiye sahip olan kişi doğru eyler" düşüncesi insanın tabiatına bir iyilik atfeder. Ona göre doğru bilgiye sahip olduğu halde kötülük yapacak biri yoktur. Bu durumda doğrunun bilgisi ile doğmuş olan bir insan, iyidir. İyi, mutluluğa ulaşmaktır. Başka bir deyişle, mutlu yaşama ulaşmanın tek yolu ahlaki davranış sergilemektir.⁸⁵ Gayriahlaki eylemde bulunan kimselere "kötü" değil "cahil" demek daha doğrudur. Bu, kötülüğü meşrulaştırmak demek değildir. Kişi, bilgi sahibi olmakla yükümlüdür. Yükümlüğünü yerine getiremeyen kişiye "kötü" yerine "iyi değil" denilebilir. Nihai olarak bir kimsenin sorgulama aracılığıyla ulaştığı doğru bilgi ve iyiler evrensel ilkeleri oluşturur.

Platon, Sofistlerin her şeyin değişmekte olduğu iddiasına karşı çıkmıştır. Ona göre her şeyin değişim içinde olduğu fikri gerçeği yansıtmamaktadır. Bilgiyi, sürekli

---

⁸³ Platon, "Theaitetos ya da Bilgi Üstüne", (Çev. Gökberk, Macit), Diyaloglar içinde (451-543), 7.bs., İstanbul 2010, s. 461 (150d).

⁸⁴ Platon, "Gorgias", (Çev. Anday, Melih Cevdet), Diyaloglar içinde (47-139), 7.bs., İstanbul 2010, s. 117-118 (509e).

⁸⁵ Platon, "Kharmides ya da Bilgelik Üstüne", (Çev. Gökçöl, Tanju), Diyaloglar içinde (299-331), 7.bs., İstanbul 2010, s. 324 (174b).

değişen bir olgu olarak kabul edersek ortada bilinecek bir şey kalmaz.⁸⁶ *Duyulur alemde* duyular ile algıladıklarımız, sürekli değişmekte olanlardır. Duyulur alem yanıltıcıdır, ancak *idealar alemi* ile değişmeyecek olana ulaşılır. İdealar alemi, fizikle değil metafizikle ilgilidir.⁸⁷ Duyulur alemde nesne değişime tabi olduğu için ona dair bilgiler sanıdan öteye geçemez ancak idealar aleminde özler değişmez ve bilgi mutlaklıdır. İdealar alemindeki bilgiye herkes ulaşamaz. Bu yüce bilgiye ulaşabilmenin yolu, en iyi olmaktan geçer. En iyi, haz ve aklın bir arada dengeli bir şekilde bulunmasını, başka bir deyişle *ılmıllığı* hatta *bilgeligi* ifade eder.⁸⁸ İnsanın mutlu olabilmesi için ruhunun ideal durumda olması gerekir. İdeal duruma ise *akıl* ile ulaşılabilir.⁸⁹ Akıl ile idealar aleminin bilgisine ulaşılabilirdiği için etikte evrensel ilkeler benimsenebilir. Nitekim idealar alemi sabit olduğu için oradan elde edilen bilgiler de kuşatıcı olacaktır.

Evrenselcilikten beslenen deontolojik etik, sadece görevlere odaklanmaz ve sadece “doğru”yu “iyi”den üstün tutmaz. Deontolojinin temeli, herhangi bir eylemin yanlışlığının başka bir iyi uğruna meşrulaştırılabileceğine karşı katı bir direncin varlığıdır.⁹⁰ Varsayalım ki çalışmamanın türlü faydalarının varlığını iddia eden birileri olsun, çalışmamak yine de kötüdür. Deontolojik etik anlayışına göre bir şey yanlışsa her zaman ve her koşulda yanlıştır. Başka bir ifadeyle, yanlışlar ve doğrular şartlardan bağımsızdır. Ahlaki doğrular ancak ve ancak niyetlerle ilgili olabilir, sonuçlarla değil.

Deontolojik etiğin bir alt başlığı dini etikdir. İlkel insan toplumlarında ahlaki hayatı düzenleyen otorite dindir, dinin emirleridir. Dinin insanlardan istediği şey açgözlülük, zevk düşkünlüğü ve hırslardan kendini arındırmasıdır. Dinin yol göstermesi ile ahlaki yaşama erişilebilecektir. Dinler, insanın iyi bir sona (Tanrı’ya

---

⁸⁶ Platon, “Kratylos: Dil Üstüne”, (Çev. Aktürel, Teoman), Diyaloglar içinde (195-261), 7.bs., İstanbul 2010, s. 259 (440a-440b).

⁸⁷ Platon, “Theaitetos...”, s. 507-508 (186d-187).

⁸⁸ Platon, “Gorgias...”, s. 97 (491a-491e).

⁸⁹ Platon, “Menon: Erdem Üstüne”, (Çev. Cemgil, Adnan), Diyaloglar içinde (149-191), 7. bs., İstanbul 2010, s. 174 (88c).

⁹⁰ Wood, Nathan, *Virtue Rediscovered: Deontology, Consequentialism, and Virtue Ethics in the Contemporary Moral Landscape*, New York 2020, s. 51

ya da cennete) erişmesinin yolunun ahlaki yaşamdan geçtiğini öğütlemiştir.⁹¹ İnanılana göre Tanrı evreni yaratmıştır ve dolayısıyla evrenin içindeki her şeyi de yaratmış olması beklenir. Bu durumda ahlaki iyinin belirleyicisi de Tanrı'dır. Öyleyse ahlaki iyinin bilgisine ulaşmak için Tanrı'nın yolunu izlemek yeterlidir. Diğer bir inanışa göre ise halihazırda iyi vardı ve yalnızca Tanrı'nın istekleri bu iyi ile örtüştü.⁹² Hangi görüşün daha doğru olduğu çalışmanın konusu dışında kalmaktadır.

Batı felsefesinde deontolojik etiğin alt başlıklarından olan ödev etiğinin temsilcilerinden Kant'a kadarki dönemde *en yüksek iyi*, başat problem olarak ele alınmaktaydı ve iyiyi mutlulukla ilişkilendirme çabası hakimdi. Kant'la birlikte "*doğru eylem*" etik sahnesine çıktı. Ona göre mutluluğun çok çeşitli kavrayışları vardır ve mutluluğa erişmek tüm hayvanların ortak amacıdır. Buna bağlı olarak üzerinde herkesin uzlaşacağı bir "en yüksek" tanımı yapmak mümkün değildir ve başka bir ölçüte ihtiyaç vardır ki bu da doğru eylemdir. Kant'a göre nasıl ki bilginin herkesin uzlaştığı bir temeli varsa aynı temel, etik için de geçerlidir. Buna *yasa* denir. Bu bakımdan Kant bir evrenselcidir. Ona göre ahlak yasası, en yüksek iyinin kendisine değil, iyiyi istemeye dayalıdır. Bir buyruğa sadece buyruk olduğu için uygun davranıldığında yasallık durumu söz konusu olabilir, ahlaklılık değil. Buna ek olarak doğa yasalarının sınırları içinde davranıyor olmak da ahlakla ilgisiz bir konudur.⁹³ Doğanın kendisi ahlakın konusu olamaz. Bu bakımdan insan, doğa yasalarını ezbere uyguladığı anda özgür değildir, edilgendir, *heteronom* konumdadır. İnsanın ahlaki davranışlarda bulunabilmesi için *otonomi* sahibi olması gerekmektedir. Ahlak yasaları bireyin yerine getirmeyi hedeflediği bir buyruktur ama zorunlu değildir, aslında *ödev*dir. Akıl aracılığıyla özgürce belirlenen bir ödevin gereklerini yapmak doğruyu eylemek anlamına gelir.⁹⁴

⁹¹ Topçu, Nurettin, *Ahlak*, İstanbul 2021, s. 31-35.

⁹² Berg, Jonathan, "Etik Dine Nasıl Dayandırılabilir?", (Çev. İrgat, Muhammet), *Marife*, Cilt 15, Sayı 1, Yaz 2015, s. 219-221.

⁹³ MacIntyre, Alasdair, *Homerik Çağdan Yirminci Yüzyıla Ethik'in Kısa Tarihi*, (Çev. Hünler, Hakkı; Hünler, Solmaz Zelyüt), İstanbul 2001, s. 218.

⁹⁴ Kant, Immanuel, *Ethica: Etik Üzerine Dersler*, (Çev. Özgül, Oğuz), Ankara 2021, s. 20-97.

Kant'ın ahlak yasası bir içeriğe sahip değildir, daha çok genel ilkeler üzerine kuruludur. Bu genel ilkeler, bireyin kendi başına gelmesini istemediği bir şeyi başkasına yapmaması gerekliliği üzerine kuruludur.⁹⁵ Örneğin X kişisi hırsızlık yapmamalıdır çünkü Y kişisi de kendisinden ve diğerlerinden çalabilir. Eğer bu hırsızlık silsilesi gerçekleşirse toplumsal hayatın dokuları sağlam kalamaz.

Good Samaritan yasası, etik yönelimler içinde düşünüldüğünde, zorlayıcı nitelikte deontolojik etik uyumlu görünmektedir. Deontoloji, durumlardan ve sonuçlardan bağımsız olarak mutlak bilgi verir ve buna göre icra edilmesi gereken doğru eylem bellidir. *Good Samaritan* kıssası, dine dayanması sebebiyle dini etik ile açıklanabilir ve uyulmadığı durumda Tanrı tarafından cezalandırılırken; *Good Samaritan* yasası, pozitif hukuka dayanması sebebiyle ödev etiği ile açıklanabilir ve ihlal edildiği durumda mahkeme tarafından cezalandırılır. Her iki durumda da evrenselci bir bakış açısına dayanan doğru eylem dayatması vardır ve aksi ya ahlaksızlıktır ya da suçtur.

3. LIBERALİZM

Liberal ideoloji bireyi temel değer olarak kabul eder. Bireyin temel hak ve özgürlüklerini diğer bireylere ve devlete karşı korumanın gerekli olduğunu savunur. Bireyin hak ve özgürlüklerinin korunabilmesi için devletin (ve diğer bireylerin) anayasa ile sınırlandırılması gerekir. *Ekonomik liberalizmde* bireyler sınırlı devlet şemsiyesi altında serbest piyasa koşullarında diledikleri ekonomik girişimlerde bulunabilirler. *Siyasal liberalizmde* ise sınırlı devlet, devletin birey hak ve özgürlüklerini korumakla yükümlüdür.⁹⁶

Bireycilik, bireyi ve bireyin haklarını toplumdan ya da herhangi bir gruptan üstün görmeyi ifade eder.⁹⁷ Bunun iki sebebi vardır. İlki, diğer varlıklar soyut, birey ise somut olmasıdır. İkincisi, liberal düşünceye göre bireyin toplumdan daha önce (*prior*) olmasıdır. Bu iki sebepten ötürü bireyin hakları, grubun haklarını önceler.

⁹⁵ Özlem, Etik..., s. 76.

⁹⁶ Kalkan, Buğra, "Liberalizm", (Ed. Hasan Yücel Başdemir, Buğra Kalkan), Siyasi İdeolojiler içinde (20-46), Ankara 2017, s. 21.

⁹⁷ Çetin, Halis, "Liberalizmin Temel İlkeleri", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2001, s. 221.

Bireyler gruplardan üstün olmalarına rağmen kişiler arasında üstünlük veya alçaklık yoktur. Bireyler eşit ve biriciktir. Bu eşitlik, genel olarak yasalar önünde eşitliklerdir. Aksi halde yetenekleri ve gayretleri farklı olan bireyleri eşitlemek, eşitsizliğin kendisi olacaktır.

Özgürlük, genellikle liberaller arasında tercih özgürlüğü olarak kabul edilir. Başka bir deyişle *negatif özgürlük* anlayışı hakimdir.⁹⁸ Bu, bireylerin eylemlerde bulunacakken diğerleri tarafından engellenmemesi anlamına gelir. “Negatif” kelimesi burada değer yüklü değildir yalnızca eylemsizliği ifade eder. Bireyin bir şeyi yapabilmesi için desteklenmesi değil, onun diğer birey, grup ya da devletten gelecek zorlamalardan masun olması gerekir.⁹⁹ Modern liberallerle birlikte *pozitif özgürlük* anlayışının geliştiğini belirtmek gerekir. Onlara göre kimi zaman bireyin özgürlüğünü kullanabilmesi için devlet desteğine ihtiyaç vardır. Örneğin bir birey işten çıkarıldığında yeni başvuruda bulunacağı iş yerlerine ulaşım ve diğer giderlerin karşılanması için yetersiz bütçeye sahip olabilir ve bundan dolayı iş bulması zorlaşabilir. Bu sebeple devlet, vergilerle finanse ettiği/edeceği işsizlik maaşıyla bireye destek olmalıdır. Ayrıca bireyler kendilerinden kaynaklanmayan sebeplerin bedelini ödüyor olabilirler. Bazıları dezavantajlı kesimden gelen bireyler olabilir. Onun bu durumun içinde olması kendisinin başarısından bağımsız olabilir. Bu durumda ona devletin doğrudan desteği gerekebilir.¹⁰⁰

Sınırlı devlet, anayasaya bağlı olarak hareket eden devleti ifade eder. Liberaller, birey hak ve özgürlüklerini korumakla görevlendirmiş olsalar da devletin bir hak ihlalcisi olabileceğinin farkındalardır. İktidarın hak ve özgürlükleri ihlal etmesinin önüne geçilmesi için yönetimin sınırlı olması gerektiğini savunurlar. Bu ise anayasa ve kuvvetler ayrılığı ile sağlanabilir.¹⁰¹

Hoşgörü; farklı fikir, konuşma ve davranışlara müsamaha ile açıklanır. Liberallere göre hoşgörü bireysel özgürlüğü ve sosyal çeşitliliği sağlar. Fikri

⁹⁸ Yayla, Atilla, Hayek’in Liberalizm Anlayışı, İstanbul 2012, s. 54.

⁹⁹ Yayla, Atilla, Liberalizm, Ankara 1992, s. 149.

¹⁰⁰ Kalkan, Liberalizm..., s. 28.

¹⁰¹ Heywood, Andrew, Siyaset, (Çev. Özipek, Bekir Berat, Şahin, Bican; Yıldız, Mete; Kopuzlu, Zeynep; Seçilmişlioğlu, Bahattin; Yayla, Atilla), 14. bs., Ankara 2013, s. 73.

çoğulculuk aynı zamanda faydalıdır da. Düşünceler yanlış ya da yanlış olduğu düşünülüyor da olsa dile getirilmelidir. Serbest ortamda dile getirilen farklı fikirler birbiriyle çatışacak ve test edilmiş olacaktır. Böylece entelektüel gelişim imkân bulacaktır. Ayrıca hoşgörü, birlikte yaşayabilmenin anahtarıdır. Barışçıl bir iş birliği sağlayacak olması bakımından faydalıdır.¹⁰²

Özel mülkiyet, liberallere göre özgür toplumun şartıdır. Mülkiyet, söz konusu mülk üzerinde tam tasarruf hakkı ve diğer bireyleri mülkün kullanımından dışlama yetkisi verir. Bu, bireyin özel mülkiyeti için yalnızca kendisinin karar hakkı olduğu ve diğer bireylerin söz hakkı olmadığı anlamına gelir. Belirtmek gerekir ki özel mülkiyet yalnızca somut ve taşınmaz mal olmak zorunda değildir. Kimi zaman bir fikir de olabilir.¹⁰³ Liberaller zenginliğin devlet eliyle değil piyasa sistemi içinde kendiliğinden doğan düzen¹⁰⁴ neticesinde gerçekleştiğini savundukları için özel mülkiyete büyük önem atfederler. Açıktır ki bireyler kendi mülkleri söz konusu olduğunda daha çalışkan, daha girişimci ve daha yaratıcı olacaklardır. Diğer bireyler için de aynı saikler geçerli olacağı için zenginlik artacaktır.¹⁰⁵

Devletin bireyleri *Samaritan* gibi davranmaya zorladığı ya da o yönde teşvik ettiği fikri odağında meseleyi tartışabilmek adına devlete karşı bireyi öncelmesi bakımından liberal ideoloji; temel unsurları (bireycilik, özgürlük, sınırlı devlet, hoşgörü, mülkiyet), gelenekleri (Anglosakson ve Kıta Avrupası) ve ahlaki temelleri (deontolojik, teleolojik) çerçevesinde ele alınacaktır. Devlet, bireylere iyiyi ve doğruyu dayatabilir mi?

17. yy. erken dönem liberalizmi (*klasik liberalizm*), feodalizmin yıkılması ve onun yerine geçen kapitalizmin bir ürünüdür. Siyasi bir öğreti olarak liberalizmin en büyük kavgası mutlak yönetimlerle ve feodal imtiyazlarla idi. Klasik dönemin iktisadi liberalizm savunusu ise *laissez faire* (bırakınız yapsınlar) üzerine kuruluydu. Bu, iktisadi hayatta her türlü devlet müdahalesinin dışlanmasını ifade etmektedir.¹⁰⁶

---

¹⁰² Butler, *Klasik...*, s. 24-25.

¹⁰³ Butler, Eamonn, *Özgür Toplumun Temelleri*, (Çev. Şahin, Hakan), İstanbul 2021, s. 111-112.

¹⁰⁴ Butler, *Klasik...*, s. 28.

¹⁰⁵ Butler, *Özgür...*, s. 113.

¹⁰⁶ Heywood, *Siyaset...*, s. 72.

19. yy.ın sonlarından itibaren doğan *modern liberalizm* (20. yy.), klasik liberalizmin savunduğu haklara karşı bir aidiyet beslerken iktisadi anlamda refah ve devlet müdahalesinin avantajlı olabileceğini savunmaktaydı.¹⁰⁷ 20. yy.ın ikinci yarısında doğan *liberteryenizm* ise devletin her türlüşünün kabul edilemez bir kötülük olduğunu düşünerek devletin yaptığı her hizmetin gönüllülük esasına bağlı olarak sivil toplum içinde yerine getirilebileceğini savunur.¹⁰⁸

3.1. Klasik Liberalizm

Anglosakson geleneği temsil eden klasik liberaller¹⁰⁹, en çok bireyin özgürlüğüne verdiği önemle tanımlanmaktadır. Bireyler hayatlarını kendi seçtikleri şekilde yaşamalı ve ancak gerekli sınırlamalara maruz kalmalıdır. Gereklik, özgürlüğün mutlak olmasıyla, bireyin diğer bireylerle bir arada yaşıyor olmasıyla ilişkilidir. Her birey biricik ve her birey diğeriyle eşit düzeyde özgürlüğü hak ediyor olduğu için bir birey diğeri bir bireyin özgürlüğünü ihlal edemez.¹¹⁰ Tüm bu bireyciliğin üzerine kurgulanan özel mülkiyet, negatif özgürlük, negatif adalet, sınırlı devlet, kendiliğinden doğan düzen, gönüllülük, hoşgörü, kurucu rasyonalizmin reddi, piyasa ekonomisi, hukukun hakimiyeti, ifade özgürlüğü gibi ilkeler, klasik liberalizmi anlatmak için kullanılır.¹¹¹

Klasik liberaller, devletin insanlık için yararlı olduğunu düşünmektedirler. Devlet, birey haklarını koruduğu sürece anlamlıdır. Devletin birey haklarını koruması gerekir çünkü haklar devletten çok daha önce vardır. Bu, devletin sınırlı olması gerektiği anlamına gelir. Devlet eğer sınırlı ise, katlanılması gereken bir kötülüktür. Gece bekçisi pozisyonundaki devlet, adalet ile iç ve dış güvenlik (ve kamusal işlerden¹¹²) sorumludur. Sorumluluklarının dışına çıkması, onu katlanılması gereken kötülük olmaktan çıkaracak ve bireylere zarar veren bir mekanizma haline

¹⁰⁷ Yayla, Atilla, *Liberal Bakışlar*, İstanbul 2014, s. 141.

¹⁰⁸ Mack, Eric / Gerald, F. Gaus, "Klasik Liberalizm ve Liberteryenizm: Özgürlük Geleneği" (Çev. Akçiçek, Arda; Şahin, Bican), (Ed. Cennet Uslu), *Liberalizm El Kitabı içinde* (141-187), Ankara 2017, 3. bs., s. 142.

¹⁰⁹ Yayla, *Liberalizm...*, s. 35.

¹¹⁰ Butler, *Klasik...*, s. 22.

¹¹¹ Racio, Ralph, "Klasik Liberalizm Nedir?", (Çev., Ed. Yayla, Atilla), *Hangi Liberalizm içinde* (125-132), Ankara 2013, s. 125; Yayla, *Liberal...*, s. 141-144.

¹¹² Butler, *Özgür...*, s. 49.

getirecektir.¹¹³ Klasik liberalizmin temel savunularından biri olan sınırlı devlet ilkesi ile *Good Samaritan* yasaları çelişiktir. Bireylerin iyiliğini amaçlayan, vicdanı belirleyen *Good Samaritan* yasalarının, devletin gece bekçisi pozisyonuna aykırı olduğu düşünülebilir. Devlet, diğer bireylerin temel haklarına zarar verenleri cezalandırdığı sürece meşrudur. *Good Samaritan* yasalarında yardım etmeyi reddeden kişi, temel haklara doğrudan zarar vermemektedir. Bu kimsenin cezalandırılması, devletin sınırları dışına çıkarak meşruiyetini kaybetmesine neden olabilir.

Klasik liberaller sosyal ve siyasi özgürlüklerin yanı sıra ekonomik özgürlüğü de savunurlar. Bireylerin mülk edinme ve mübadelede bulunma hakları vardır. Her bireyin bu haklara sahip olması, bireylerin birbirleriyle işlem gerçekleştirebilmesini, kendilerini karşılıklı olarak birbirlerinin ihtiyaçlarına göre düzenlemeleri şartına bağlar. Böylece dürüstlüğü ve hoşgörüyü içeren bir kendiliğinden doğan ekonomik düzen ortaya çıkar. Serbest piyasa ekonomisi, bireylerin özgürce ekonomik işlemlerde bulunabildiği ve kuralları kendiliğinden doğan bir düzendir. Son olarak, serbest piyasa ekonomisi, tüm otoritelerden daha adildir çünkü milyonlarca insan kendi koşullarını ve her an değişen durumlarını merkezi otoriteden çok daha iyi bilmektedir ve otoritenin bu bilgiye sahip olma ihtimali yoktur.¹¹⁴ Bir otorite tüm bireylerin aklına vakıf olamayacağı ve dağınık bilgiye ancak ve ancak serbest piyasa hâkim olabileceği için, tüm bireylerin aklının ve bilgisinin işler olduğu piyasa ekonomisi, diğer tüm alternatiflerinden çok daha verimli ve adildir.

3.2. Modern Liberalizm

Klasik liberalizm, 19. yy.ın sonlarında etkinliğini yitirmiştir. Küresel çaptaki eksik rekabet ve tekelleşmeye doğru yönelen sistem, fakir bir alt sınıfın doğuşuna neden olmuştur. Klasik liberalizmin güvendiği “gönüllü sözleşmeler”de bulunan tarafların durumları arasındaki farkın artık zirveye ulaşması neticesinde yapılan tercihlerin nedenli özgürlüğe dayandığı sorgulanmaya başlamıştır. Emsallerinden edindiği fikirle emeğinin karşılığının 3000 birim olduğunu bilen bir işçi açlık derecesine geldiğinde

---

¹¹³ Yayla, *Siyaset...*, s. 80.

¹¹⁴ Butler, *Klasik...*, s. 93-103.

1000 birimlik sözleşmeyi reddetme özgürlüğüne gerçekten sahip midir ya da 1000 birimlik sözleşmeyi onayladığında hak ettiğinin bu olduğunu düşünerek özgür bir seçimde mi bulunmuştur? Durum böyleyken, devletin aktif rol alması, özgürlükleri koruması fikri gündeme gelmiştir.¹¹⁵

Kıta Avrupası geleneğini temsil eden modern liberaller¹¹⁶, devleti gerekli bir iyilik olarak görür ve ona; eşitlik, yoksulluğu giderme, eğitim, sağlık, sosyal adalet, gelir dağıtımını rollerini yüklerler. Modern liberaller, devletin ekonomiye müdahale etmesini savunurlar çünkü onlara göre serbest piyasa eşitsizlik üretecektir ve böyle bir ortamda bireylerin durumu kötüleşecektir. Bireylerin özgür olabilmesinin ya da özgürlüklerini gerçekleştirebilmelerinin yolu, devletin bireyleri desteklemesinden geçmektedir. Devlet, pozitif özgürlükler yoluyla bireyi muktedir kılmalıdır.¹¹⁷ Modern liberallerin, liberaller arasında değerlendirilmesinin sebebi, klasik liberalizmin savunduğu bireycilik ilkesine duyduğu aidiyettir. Modern liberaller buna ek olarak dezavantajlı bireylerin korunması için devlete ekonomik ve sosyal ilişkileri düzenleme rolü verirler.¹¹⁸

Modern liberalizmin bireylerin korunması amacıyla devlete daha fazla alan açmaya dair olumlu bakışı, *Good Samaritan* yasalarıyla örtüşür niteliktedir. Sosyal adaleti sağlamaya muktedir devletin, bireylerin selametinin ve toplumsal dokuların sağlamlığının tesisi amacıyla “iyi”yi belirleyebilmesinin önünde bir engel yoktur. Başka bir deyişle, devlet, belirli davranışların bireysel ve toplumsal olarak daha iyi olana ulaştıracağına dair bir kanaat geliştirse bunu dayatabilir.

3.3. Liberteryenizm

19. yy.dan itibaren klasik liberalizm, yerini daha devletçi ve toplumcu bir yapıya bırakmıştır. Bir yaklaşıma göre klasik liberalizmden modern liberalizme geçiş, klasik liberallerin Sanayi Devrimi dönemlerinde yoksul bireyleri görmezden gelmek ve yalnızca mülk sahibi olan bireyleri önemsemekle suçlanmalarından dolayı tepkisel

¹¹⁵ Roskin, Michael G. ve Diğerleri, *Siyaset Bilimi: Bir Giriş*, (Çev. Yayla, Atilla), Ankara 2013, s. 62.

¹¹⁶ Yayla, *Siyaset...*, s. 35.

¹¹⁷ Yayla, *Siyaset...*, s. 81-82.

¹¹⁸ Kalkan, *Liberalizm...*, s. 34-35.

bir yönelimle gerçekleşmiştir.¹¹⁹ Diğer yandan, Birinci Dünya Savaşı'nın da liberalizmin gücünü kaybetmesine neden olduğu düşünülmektedir. Bu dönemde güç, bireyden ve bireylerin gönüllü olarak bir araya geldikleri gruplardan devlete geçmiştir.¹²⁰ Bireysel otonomi toplumsal ve siyasal alanda neredeyse tamamen ortadan kaybolmuştur.¹²¹ Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan 1929 Büyük Burhanı, “bırakınız yapınlar” anlayışına dayalı serbest piyasa ekonomisine olan güveni sarsmıştır. Bu dönemde piyasanın kendisini düzenlemesi fikri sorgulanmaya başlamıştır.¹²² 1940 ve 1970 yılları arasındaki 30 senelik dönemde liberal değerler tahrif edilmiş, serbest piyasa ve özel mülkiyete dair inanç zayıflamıştır. Bu dönemde modern liberalizm, klasik liberalizmden daha etkili bir konuma gelmiştir. Modern liberalizmin güçlenmesine tepki olarak 1970'lerde güçlenen liberteryen akım liberalizmin temellerine geri dönüşü savunmuştur.

Anarko kapitalistlere göre devlet, katlanılmaması gereken bir kötülüktür. Devlet, zor kullanma tekeli ile piyasaya girişe müdahale etmektedir. Devletli toplumda yaşayan bireylerin genellikle devletsiz bir toplumda yaşanacak başlıca sorun olarak addettikleri can ve mal güvenliği, anarko kapitalistlere göre rakip sigorta şirketlerince karşılanabilir. Özel sigortacılık sistemi, rekabet şirketleri kamçılacağından, devlet tekeline kıyasla daha ucuz ve daha etkili olacaktır.¹²³

Anarko kapitalistlere göre, devletin yayılcı doğası klasik liberallerin öngördüğü kötü ama gerekli minimal devletin tesisini imkansızlaştırır. İyiler ve kötüler iktidar için yarıştıklarında yarışı kötüler kazanacaktır. İyilerin davranışlarını ahlak sınırlamaktadır, kötüler ahlaki sınırlara tabi değildir.¹²⁴ Politikacılar genellikle kendi iyilikleri için çabalayan kötülerdir. İstisnai olarak iyileri bulunsa dahi bunların başarıya ulaşmak amacıyla kuralları ihlal etmeleri gerekecektir. Devlet, bireyler için

---

¹¹⁹ Berktaş, Fatmagül, “Liberalizm: Tek Bir Pozisyona İndirgenmesi Olanaksız Bir İdeoloji”, 19. Yüzyıl'dan 20. Yüzyıl'a Modern Siyasal İdeolojiler, (Der. Örs Hekimoğlu, Birsen), 4. bs., İstanbul 2010., s. 74-75.

¹²⁰ Racio, Ralph, “Yirminci Yüzyılda Klasik Liberalizm”, (Çev. Demirci, Mustafa), Liberal Düşünce Dergisi, Sayı 28, Güz 2002, s. 137-139.

¹²¹ Hallowell, John White, The Decline of Liberalism, Ethics, Cilt 52, Sayı 3, 1942, s. 336-339.

¹²² Skousen, Mark, İktisadi Düşünce Tarihi: Modern İktisadın İnşası, (Çev. Acar, Mustafa; Erdem, Ekrem; Toprak, Metin), Ankara 2007, s. 363-364.

¹²³ Yayla, Siyaset..., s. 83-84.

¹²⁴ Brennan, Jason, Liberteryenizm: Herkesin Bilmesi Gerekenler, (Çev. Yayla, Atilla), Ankara 2015, s. 97.

kötüdür ve sürekli olarak büyüme eğilimindedir çünkü politikacılar kendilerinin ve destekçilerinin çıkarlarını koruyabilmek için güçlenmeleri gerektiğini bilirler. Bu noktada Lord Acton'ın “İktidar yozlaştırır, mutlak iktidar mutlaka yozlaştırır.”¹²⁵ ifadesi, bunu açıklayan bir cümle olarak görülebilir.

Liberteryenizme göre her birey, kendisinin sahibidir çünkü her birey hayatta kalmak için aklını kullanarak kendi gelişimine yarayacak amaç ve araçları belirlemelidir. *Öz sahiplik* denen bu ilkeye göre bireyin, faaliyetlerini icra ederken engellenmemesi ve karar vericinin yalnız kendisi olması gereklidir.¹²⁶ İlke, sadece bireyin emeğini aktardığı nesnelere değil, kendi bedeniyle de ilgilidir.¹²⁷ Öz sahiplik ilkesince, *Good Samaritan* yasaları reddedilmelidir. Her birey, yardım edip etmeme kararı verirken kendi aklını kullanmalıdır. Yukarıdan bir akıl ona ne yapması gerektiğini söylese bu durum bireyin aklına hakaret olacaktır ve en rasyonel seçimi yapmasını engelleyecektir.

Öz sahiplik ilkesinin doğal bir sonucu, *mülkiyet hakkı*dır. Bireyin kendisini gerçekleştirebilmesi mülkiyet hakkına bağlıdır. Liberteryenizme göre emeğini aktarmak suretiyle, nesneyi meşru bir şekilde elde eden bir bireyin o nesne üzerinde tam tasarruf hakkı vardır ve diğer bireylerin yaşama hakkı ya da kamu yararı gibi sebeplerle tasarruf hakkı sınırlandırılmaz.¹²⁸ Liberteryenlere göre mülkiyet hakkı mutlaktır.¹²⁹ Tam tasarruf hakkı, yalnızca hayat, mülkiyet ve sözleşmelerle ilgili olarak sınırlandırılabilir¹³⁰ ve sınırlandırılabilmesi için zarar potansiyeli yeterli değildir. Benlik, bir mülkiyet olduğu için ahlaki davranışlara ilişkin kararlarda da tam tasarruf hakkı bireye aittir. Bu bakımdan diğer bireylere yardım etmediği için zarar üretme potansiyeli ya da karşılıklı iyi argümanı ile haklılaştırılmaya çalışılan *Good Samaritan* yasaları meşru değildir.

¹²⁵ Lord Acton'ın bu ifadeyi kullandığı mektuba erişmek için: Acton, Lord, “Acton-Creighton Correspondence”, <https://oll.libertyfund.org/title/acton-acton-creighton-correspondence#preview>, (19.01.2022).

¹²⁶ Narveson, Jan, “Liberteryenizm”, (Çev. Kırlı, Özlem), (Ed. Cennet Uslu), *Liberalizm El Kitabı* içinde (267-300), Ankara 2017, s. 271.

¹²⁷ Taner, Ahmet / Yayla, Atilla, “Liberteryen Teoride Özgürlüğün ve Siyasetin Sınırları”, *Liberal Düşünce Dergisi*, Yıl 23, Sayı 91-92, Yaz-Güz 2018, s. 10.

¹²⁸ Taner / Yayla, *Liberteryen...*, s. 13.

¹²⁹ Yaman, Seval / Tarhan, Belgin, *Liberteryenizmin Felsefi Temelleri*, İstanbul 2021, s. 115.

¹³⁰ Freeman, Samuel, “İlliberal Liberteryenler: Liberteryenizm Niçin Liberal Bir Görüş Değildir?”, (Çev. Ed. Yayla, Atilla), *Hangi Liberalizm* içinde (11-75), Ankara 2013, s. 30.

Saldırmazlık ilkesine göre, bireyler yalnızca fiziksel şiddete maruz kaldıklarında kendilerini müdafaa etmeleri meşrudur ve ancak bireyler, diğerlerine fiziksel olarak zarar verdiği durumlarda sınırlandırılabilir.¹³¹ Klasik liberalizmden farklı olarak topluluğu galeyana getirebilecek küfür ve hakaretler, özgürlüğü sınırlama sebebi olamaz. Bireyleri kendi rızalarıyla dahil oldukları sözleşmelere uymaya zorlayacak ve zarar gerçekleştiğinde ceza verecek bir kuruma ihtiyaç duyulması ultra minimal devleti temsil eder. Ultra minimal devleti savunan akımı temsil eden minarşist liberteryenlere göre bu türden bir devlet gerekliliktir. Klasik liberalizme göre devlet, hakları ve sınırlı kamu ihtiyacını koruyan bir yapıdır.¹³²

---

¹³¹ Kalkan, Liberalizm..., s. 36.

¹³² Brennan, Jason, Liberal Olmayan Liberaller: Yüksek Liberalizm Niçin Liberal Bir Görüş Değildir?, (Çev. Başdemir, Hasan Yücel), (Ed. Atilla Yayla), Hangi Liberalizm içinde (237-287), Ankara, 2013, s. 237.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GOOD SAMARITAN YASASI ODAĞINDA LİBERALLER İLE SAMARITANCILARIN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Good Samaritan ve liberalizm olmak üzere iki farklı kuramsal geleneği temsil eden düşünürlerin fikirlerinin karşılaştırmalı analizini içeren bu bölüm, tezi, olası spekülasyon riskinden arındırmayı amaçlamaktadır. *Samaritancı* kategorisinde az sayıda düşünür bulunması sebebiyle en çok atıf alanlardan Malm ve Wellman'ın fikirleri merkez alınarak, her alt-kategoriden birden fazla liberal düşünürün eserlerinden yapılan *Good Samaritan* odağındaki çıkarımlarla kıyaslanmıştır ve hangi hukuk sistemindeki yasaya daha yakın oldukları belirlenmeye çalışılmıştır.

1. H. MALM'IN GOOD SAMARITAN YAKLAŞIMI

Malm'a¹³³ göre *Samaritan* yasaları; çaba, risk ve maliyet üzerinden sınırlama içerirler. Bu sınırlama, bireysel özgürlük ve yasaların amacı arasında bir denge kurmak adına önemlidir. Devletin bireysel özgürlüğe müdahalesi ancak makul olarak gerekli olduğunda diğer kişilere zarar verilmesini önlemek durumu söz konusu ise ahlakidir. *Samaritan* yasası, zararı engellemeyi amaçladığı için meşrudur. Yasanın meşruiyetini kabul etmekle beraber uygulama düzeyinde sorun çıkabilir. Çaba, risk ve maliyetin ne olduğunu genel seviyede tanımlamak mümkün değildir çünkü olaylar birbirinden farklılık gösterir, her olayda önceden bilinemeyecek kadar çok değişken bir araya gelebilir.

Malm, kullandığı örneklerde şu varsayımları değerlendirir: 1- Arlene, hayati derecede önemli olan kanı bağışlamadı çünkü kan naklini yasaklayan dini inanca sahipti. 2- Carla, ciddi şekilde yaralanan bir sürücüye yardım etmek için durmadı çünkü annesinin cenazesine geç kalabilirdi. 3- Ferdinand, ateşli silahla yaralanan ve

---

¹³³ Malm, Heidi M., *Liberalism, Bad Samaritan Law, and Legal Paternalism, Ethics*, Cilt 106, Sayı 1, 1995, s. 4-31.

durumu ciddi olan birisine yardım etmedi çünkü Super Bowl maçını kaçıracaktı. 4- Bernard, yaralı bir sürücü için yardım çağırmadı çünkü dini inancına uygun değildi. 5- Danforth, ciddi bir şekilde yaralanmış kişiye yardım etmedi çünkü baro sınavını kaçıracaktı ve böyle olursa 6 ay beklemesi gerekecekti. *Samaritan* yasasının uygulanmakta olduğu düşünüldüğünde oybirliği ile suçluyu belirlemek mümkün değildir ancak Ferdinand'ın suçlu, Arlene'in suçsuz bulunması makul görünmektedir. Risk bakımından kesin bir sınır çizmek mümkün değildir ancak genel bir sınırlandırma yapmaya elverişlidir.

Liberal teori açısından iki problem mevcudiyetini korumaktadır. İlki, tarafsızlıkla ilgilidir. Olası davalarda jüri üyelerinin risklerin önemini belirlemesi, değer tayin etmesi anlamına gelmektedir: “*Cenazenin futbol maçına göre daha önemli olduğunu onaylıyoruz.*” Bu, bireyin özgürlüğünün toplumun değerleriyle ne derece uyduğuyla ilgili olarak da yorumlanabilir. Genelleştirilmiş değerlere ilişkin bu belirsiz zorlama liberalleri rahatsız edebilir niteliktedir. Buna şu şekilde cevap verilebilir: Bir kişinin ölümü ile diğer kişinin meditasyonu kıyaslandığında ölüme daha fazla değer veriyor olmak belli değerleri benimsemeye zorlanıldığı anlamına gelmez, bu nesnedir. Nesnelliğin dışında burada, birinin diğerinden daha değerli olduğunu söylemekten ziyade yardım edip etmemeye karar verdiren geri dönüşü mümkün olan ya da olmayan risklere ilişkin bir çıkarım yapılmaktadır. İkincisi, paternalizmin sınırlarıyla ilgilidir. Devlet, egzersiz yapılıp yapılmamasına, gece evde sarhoş olunup olunmamasına ya da sokakta baygın olarak karşılaşılan kişiye yardım edilip edilmemesine karışabilir mi? Soruya verilecek en makul cevap, eylemin kimi ilgilendirdiğiyle ilgilidir. Liberalizm, genel olarak paternalizmi reddetmektedir ancak sınır belirleme ihtiyacı söz konusudur. Eylem, kişinin mahremiyetine aitse yükümlülük yoktur ancak diğer bireylerin hayatlarıyla ilgili ise yükümlülük vardır. Ferdinand'ın izleyeceği maçın başkalarıyla ilgili olduğuna karar verilirse yasal olarak yükümlülük söz konusudur. Tüm bunlardan hareketle, aynı amaca varmaya yarayan iki yöntemden biri daha çok ahlaki ve teorik olarak zorlayıcı ve maliyetli ise diğerini seçmek daha makuldür.

2. C. H. WELLMAN'IN GOOD SAMARITAN YAKLAŞIMI

Wellman¹³⁴ vatandaşlığın maliyeti, ondan sağlanan faydanın çok daha altında olduğu görüşündedir. Her birimizin bir diğerinin itaatinden kazandığı, devletin yasalar eliyle bizden aldığı, kaybettiğimizden çok daha değerlidir ve bu yüzden her birey yasalara uymayı tercih etmektedir. Herkesin kendi kişisel kurallarına göre yaşaması bunun kitlesel olarak tercih edilmesine bağlıdır ve böyle bir ortam tehlikeli olacaktır. Maliyetin faydadan daha az olduğuna inanmakta güçlük çekenler kendilerine şu şekilde bir test uygulayabilir: Devlete itaat etmeye devam ederseniz, yasalara uygun yaşar ve vergilerinizi öderseniz mevcut durumunuz korunacaktır. Eğer devletten kurtulmayı tercih ederseniz dayatma toplumun tamamına doğru yayılacaktır. Hangisini tercih edersiniz? Çoğunluk ilk durumu seçecektir.

Devletin zorlayıcı politikaları kölelikle bir bakıma benzer ancak bir bakıma çok farklıdır. Sahiplerinin iyiliğine olacak şekilde hizmet etmeyi gerektiren kölelik, devletin bireyleri diğer bireylerin iyiliğine yarayacak şekilde davranmaya zorlaması fikriyle karşılaştırılabilir. Kölelik başkalarına hayati bakımdan fayda sağlamak düzeyinde gerekli değildir ve bu sebeple kabul edilemez bir kötülüktür ancak köleliğin daha hafif bir türü olan siyasi zorlama, faydalı ise kabul edilebilir niteliktedir. Ahlaki davranışların dıştan bir zorlama ile değil içerden gelen bir gönüllülükle gerçekleşmesi gerektiğini savunanlar olacaktır. Bu, kısmen doğrudur ancak John Simmons'un da belirttiği gibi, birini aşırı durumlardan kurtarmak söz konusu olduğunda bazı haklar ihlal edilebilir. Örneğin, Amy'nin bir nöbet geçirdiğini düşünün. Beth, Cathy'den izin almaksızın onun arabasını kullanıp Amy'i hastaneye götürüyorsa mülkiyet hakkının ihlali söz konusu mu olacaktır? Normalde Bethy'nin eylemi kabul edilemez ancak aşırı koşulların varlığı ve aracın olabildiğince hızlı teslim edilmesi durumu meşrulaştırmaktadır. Nasıl ki acil durumlarda Cathy'nin mülkiyetinin ihlali meşru sayıldıysa tıpkı o şekilde devletlerin bireyleri yardıma zorlayarak gönüllülüğü ya da özgürlüğü ihlal etmeleri bir derece meşru sayılabilir.

---

¹³⁴ Wellman, Christopher Heath / Simmons, John A., Is There a Duty To Obey The Law, New York 2005, s. 17-54.

Bireyin rızası olmadan yardım etmeye zorlanmasını haklı çıkartacak sebep, diğerlerinin katlanacağı ciddi tehlikelerdir. Devlet, tüm bireyleri kurtaracağı için tehlikeli koşulların yokluğu hakim olacaktır. Bireyler, adil ve güvenli bir yaşamı amaçlayarak devleti oluşturdukları için yasalara uyuyor olmaları gerekmektedir.

Good Samaritan yasasının temellendirmesi şu şekilde yapılabilir: Her birey yasaya uymak zorundadır çünkü itaat, doğa durumunun tehlikelerini bertaraf eder. *Good Samaritan* yasası kapsamında yardımın zorunlu tutulması, bir tehlike anında kurtarıcı rol üstlenen kimseye yardımın maliyetinin yüksek olmaması şartını içermektedir.

3. KLASİK LIBERAL DÜŞÜNÜRLER

Anglosakson geleneği temsil ettiği öne sürülen klasik liberaller, devletin sınırlı ama hakları koruyan bir organizasyon olduğunu iddia ederler. Onlara göre özgürlükler ancak hak temelli olarak kısıtlanabilir. Arzuları gerçekleştirilebilir bir hak değil, temennidir ve diğer bireyler ya da devlet bunun muhatabı değildir. Tüm bunlardan hareketle tezin ikinci hipotezinin ilk kısmını oluşturan klasik liberallerin, yasaya ilişkin yaklaşımlarının olumsuz nitelikte olacağı iddia edilmiştir.

Bu bölümde, altı klasik liberalin eserlerinden edinilen fikirlerle *Good Samaritan* yasalarını onaylayıp onaylamayacaklarına ve etik görüşlerine dair çıkarımlar yapmak amaçlanmaktadır. Belirtmek gerekir ki siyaset felsefesi tarihindeki tüm klasik liberal düşünürleri teze dahil etmek hem mümkün değildir hem de gereksizdir. Bunun yerine, liberalizmin gelişiminde önem arz eden düşünürlerin incelenmesi yeterli olacaktır.

3.1. Adam Smith

Smith, insanların başlangıçta avcı toplumda yaşadıklarını belirtmektedir. Burada hakların ihlal edildiği durumlarda kimse diğerinden üstün olmadığı için dava topluca çözülmekteydi. Siyasal topluma geçiş, hayvan sürülerinin paylaşılması ve servet eşitsizliği sebebine dayanmaktadır. Serveti çok olan, serveti az olanın üzerinde

otorite sahibi olmaktaydı. Smith'e göre, insanları bir nevi doğa durumundan siyasal topluma geçmeye iten sebepler otorite ve fayda arayışıdır. Her cemiyetin başında doğal olarak daha üstün biri bulunmaktadır. Bu kişi; daha savaştıcı, zeki, yaşlı ve/veya zengin olandır. *Otorite ihtiyacı* ile açıklanan kendimizden üstün kişilere duyulan sempati, o kişilerin idaresi altına memnuniyetle girmeye neden olmaktadır. *Fayda ilkesi* ise daha büyük kötülöklere engel olma amacıyla idareciye itaat etmeyi ifade etmektedir. İnsanlar kişisel çıkarlardan ziyade kamu çıkarı odağında itaatkar olur. Başkaldırmak kişisel çıkara uygun görünüyor olabilir ancak diğerlerinin yandaş olmayacağını bilmek yönetimin kararlarına uygun davranmayı gerektirir. Smith, itaatın temel sebebinin hem dünyevi hem de uhrevi cezalandırılma korkusuna dayanan fayda ilkesi olduğunu belirtmektedir.¹³⁵

Smith, siyasal toplum halinde yaşamayı sağlayan etkenin *empati* olduğunu ifade eder. Empati, insan doğasının mükemmeliyetini oluşturan, insanı diğer insanların mutluluğuyla alakadar eden duygulanımlardır. Mükemmeliyet ile davranışların biçimlendirilmesi, onama ve kınama kastedilmektedir. İnsanların çoğu, sürekli hakarete uğrayan bir adamı gördüğünde arsızlık edene karşı hınç besleme eğiliminde olur. Diğerlerinin mutluluğuyla duygudaşlık kurup kendimizi mutlu hissedecek olmamız ise insan olmanın gereğidir. Onanmakta olan davranışlar mutluluğa hizmet edenlerdir. Bu bakımdan, hayırlı duygulanımlarla duygudaşlık kurma arzusu doğal bir eğilimdir. Empati yeteneği, insanlığın içindeki tarafsız izleyicidir ve gözlemlerden çıkartılan sonuçlar kişinin seçip uygulayacağı davranışın tetikleyicisidir.¹³⁶ İlerleyen paragraflarda empati ile *görünmez el* kavramı arasında bağlantı kurulacaktır.

Smith'in anlatılarında, empati öyle bir düzenleyicidir ki kedere sebep olan kişi ya da olaya karşı nahoş duygular beslerken elem halindeki kişinin durumu yok etme duygusuna da eşlik eder. Yeri gelir elem halindeki kişi tepkisiz kalır ve tarafsız izleyici hem elem halindeki tepkisizliğine kızar hem de sürece müdahil olur. İntikamı onaylayan duygudaşlık, aşırılığı reddetmektedir çünkü tarafsız izleyici her

¹³⁵ Smith, Adam, Hukuk Üzerine: Adalet, Kamu Düzeni, Devletin Gelirleri ve Silahlı Güçler, 2. bs., (Çev. Celiloğlu, Ahmet), İstanbul 2019, s. 45-61.

¹³⁶ Smith, Adam, Ahlaki Duygular Kuramı, 2. bs., (Çev. Tartıcı, Berkay), İstanbul 2022, s. 15-51.

iki tarafla da duygudaşlık kurmaktadır. Bu sebeple, haksız davranışın ölçülü olarak cezalandırılması ya da haksız davranışa engel olmak adına cebir uygulamak adildir. Hangi davranışın suçlanabilir olduğunu, hangi davranışın onama ve kınamaya açık olduğunu ayırt etmek adalet bakımından önemlidir. Başka bir deyişle, erdem ve adaleti eş görmek tehlikeli olabilir. Adaletin ihlali kişiye bir tecavüzdür, kişilere pozitif zarar vermektedir. Bu sebeple cezanın konusu olabilir. Arkadaşlık ve hayırseverlik ise onaylama duygusuyla bizleri zorlar ancak özgürce uygulanır. Bu sebeple erdemin konusudur.¹³⁷ Bu ifadelerden Smith'in empati yeteneğine haiz olan bireylerin doğal olarak zor durumdakilere yardım etme eğiliminde olduğunu ve eylemin gönüllü olması gerektiğini ancak gerçekleşmemesi halinde sosyallik neticesinde ahlaken kınanmaya açık olduğunu savunabileceği, başka bir deyişle bir hukuk yasası olarak *Good Samaritan*'ın zorlayıcı niteliğini onaylamayacağı düşünülebilir. Bu aşamada yasa yapıcıların duygudaşlığının hukuk yasalarını etkileyip etkilemediğine dair Smith'in görüşlerine yer vermek anlamlı olacaktır.

Smith'e göre, taraflarla eşit konumlanmış tarafsız izleyiciler, tavsiye ve ikna yoluyla sürece dahil olurlar ancak daha üstte konumlanmış tarafsız izleyiciler dayatmacı olabilir. Örnek olarak ebeveynlerin çocuklarını korumaları gerektiğini emreden yasalar mevcuttur. Yönetim yalnızca negatif sorumluluklarla donanmamıştır. Adaleti tesis etmenin yanı sıra halkın refahını sağlamak, insanları ahlaksızlıktan caydırmak, disiplin inşa etmek yönetimin pozitif görevleri arasındadır. Yasalar zarar önleme ve bir dereceye kadar karşılıklı iyiliği sağlama amacıyla kullanılabilir. Her yasa anlamlı/makul olamayabileceği için muhakeme gereklidir. Egemen, bir davranışı emretmeden önce hayli önemsizken emirden sonra itaat edilmemesi davranışı kusurlu olmaktan çıkartıp cezalandırılabilir hale getirir. Emirlere itaat edilmemesi kötülöklere sebep olurken aşırı itaat edilmesi ise özgürlüğün ve adaletin yok olmasına sebep olur.¹³⁸ Smith'in, yönetimin pozitif görevlerine karşı olumlu tavrı, kimi durumlarda *Good Samaritan* gibi karşılıklı iyiliği amaçlayan yasaların zorlayıcı niteliğini onaylayabileceğine ilişkin mesajlar verebilir.

---

¹³⁷ Smith, Ahlaki..., s. 89-99.

¹³⁸ Smith, Ahlaki..., s. 100-104.

Smith'e göre, insanlar ilişkilerin yakınlaştığı ölçüde duygudaşlık kurmaya meyyaldir. Çoğu durumda, insanlar tarafsız izleyici kimliklerinden hareketle muhtaç haldekilere yardım etmeleri gerektiğini düşünse de tanışıklık mesafesi ya da yanlış bilinç yardım etmeme davranışına varabilir. Bencil duygulardan hareketle insanların kötücül olduğunu iddia edenlere karşın Smith, insanın içinde toplum sevgisi olduğunu belirtir. Adalet kurallarının işlemediği bir toplum yok olmaya başlayacağı için adalet yasalarını ihlal edenlerin cezalandırılması gerekliliği insanlar tarafından onaylanmış ve adil toplum oluşturulmuştur.

Adalet kurallarının işlemediği, insanların iyi empati kuramadığı bir toplum düşünüldüğünde Smith'in *Good Samaritan* yasasının zorlayıcı yönünü onaylayabileceği fikri makul görünmektedir. Buna göre, yardım yükümlülüğünü ihlal eden kimselerin cezalandırılması karşılıklı iyilik adına faydalıdır. Cezanın şiddetini artıran faktör, zararın telafisinin mümkün olup olmaması ve izleyicinin empatisidir. Mağdur kimseyle karşılaşan biri yardım etmeksizin oradan ayrıldığında zararı veren ilk kişi olmadığı için tarafsız izleyiciler tarafından nefretin ya da hıncın asıl yöneltileceği kişi olmaz, genellikle kınanırlar ancak cezalandırılacaklarsa bile cezaları nispeten az olmalıdır. Bunun yanı sıra tarafsız izleyicilerin yardım etmemeyi seçen kişinin destekçisi olacağı durumlar da mümkün olabilir çünkü her iki tarafla da duygudaşlık kurulmaktadır. Smith'e göre, verilecek cezada hapis, son seçeneklerden biri olmalıdır. Birey, özgürlüğünün kısıtlanması nedeniyle bedensel zarara uğrayabilir.¹³⁹ Bu bakımdan yasalar özgürlüğü koruma konusunda mümkün olduğunca hassas olmalılardır.

Smith'in özgürlüğün teminatına verdiği ciddi önem, *Good Samaritan* yasasının hapis cezasını onaylamayacağına işaret etmektedir. Smith, sosyal yaşamın her alanında "bırakınız yapsınlar" anlamına gelen *laissez faire* ilkesinin sıkı savunucusu olmamıştır. Örneğin, otoriteye ödenecek küçük bir pay karşılığında temel eğitim ihtiyacının karşılanması gerektiğini ifade etmiştir ve bu, ona göre,

---

¹³⁹ Smith, Hukuk..., s. 183-192.

halkın tamamına zorla kabul ettirilebilir bir uygulamadır.¹⁴⁰ Ödenecek küçük pay ile bir benzerlik kurularak adli para cezasını onaylayabilecek olduğu öne sürülebilir.

Yukarda empati ile görünmez el arasındaki bağa ilişkin bir çıkarım yapılacağı belirtilmiştir. Smith, iyiliğin doğa tarafından öne çıkartıldığını ve karmanın olduğunu düşünür. İyilik yapan karşılığını doğrudan bulamasa bile tarafsız izleyicilerin şükran duygusu onu tatmin edecektir. Empati yeteneği, insanlığa toplum halinde yaşayabilmeleri için Tanrı tarafından verilmiş bir armağandır. Smith'in Hristiyanlığın öğretilerinden olan "komşumuzu kendimizi sevdiğimiz gibi sevme" fikrine dayanan ilkeye dikkat çekişi, onun etik anlayışında dini temellendirmeyi öne çıkartmaktadır ancak "kendimizi sadece komşumuzu sevdiğimiz gibi sevme" vurgusu, Stoacı yaklaşımını da öne çıkartmaktadır.¹⁴¹

Smith'in *görünmez el* kavramsallaştırması, piyasa sistemi içinde bireyler kendi çıkarları peşindeyken, niyetlenmeseler de genel çikara hizmet edeceğini ima eden mekanizmadır.¹⁴² Fırıncının geçinmekle ilgili kişisel çikarı olmasaydı ekmek alamıyor olacaktık.¹⁴³ Aynı durum, her birey için geçerli olduğuna göre, kendi çıkarlarını maksimize etmek amacıyla hareket eden bireyler amaçları o olmaksızın diğer bireylerin ihtiyaçlarına katkı sağlayacaktır.* Görünmez el kendiliğindedir ve zenginleşmeye götürür. Stoacıların ahenk teorisinden beslenen Smith hem empati hem de görünmez el ile kendiliğinden düzenden kaynaklanan faydaya odaklanmıştır. Empati yeteneği, ahlaki davranışın doğal düzenleyicisi iken görünmez el iktisadi hayatın doğal düzenleyicisidir. Smith hem etik hem de iktisatta belki de iyimser bir yaklaşımla kendi haline bırakılan bireylerin doğruya doğru itildiğini ifade etmiştir

¹⁴⁰ Smith, Adam, Milletlerin Zenginliği, (Çev. Derin, Haldun), İstanbul 2006, s. 1379.

¹⁴¹ Smith, Ahlaki..., s. 266-316.

¹⁴² Smith, Milletlerin..., s. 792-793.

¹⁴³ Smith, Milletlerin..., s. 65.

* Ahmet hoca 40 kişilik sınıfta her bir üyenin 5 birim yarı dayanıklı malının olduğu bir deney kurgular. Ticari ilişkiler neticesinde görünmez el deneyinde hem bireylerin hem de toplumun sübjektif refahı, 0'dan 10'a kadar uzanan bir ölçek aracılığıyla ölçülecektir. Bireylerin tatminlerinin toplamı, toplumun refahını gösterecektir. İlk aşamada durağan toplumun tatmini 220 olarak ölçülmüştür. İkinci aşamada sınırlı ticaret yapan bir topluma geçildiğinde tatmin 270'e yükselmiştir. Üçüncü aşamada ise serbest piyasada tam ticaret yapılmıştır ve tatmin 290'a kadar artış göstermiştir. Özetle, ticaret ne kadar serbestleşti ve bireyler ne kadar kendi çıkarları peşinden koştuysa toplumsal tatmin o denli artmıştır. Tıpkı bir elin, her şeyi düzenlemesi gibi görünmez bir el toplumsal refaha katkı sağlamıştır. Bkz: Yayla, Atilla, "Görünmez El İşbaşında", Gizli Aşk: Bir İktisat Kültürü ve Aşk Romanı içinde (149-173), Ankara 2017.

ancak bu kamusal işlerde devlete yüklediği görevle çelişmektedir çünkü bu aşamada iyiye varış kendiliğinden değil, tasarımıdır.

Smith ve Malm, *Good Samaritan* yasasını kabul etme noktasında fayda ilkesine odaklanarak hemfikir görünmektedir. Smith, yardım yükümlülüğünü ihlal edenlerin cezalandırılmasını, karşılıklı iyilik argümanı ile meşrulaştırmaktayken Malm, zararı önlemeyi amaçlama üzerine temellendirir. İki düşünür, yardım etme yükümlülüğünü ihlal eden kişinin cezalandırılması sürecinde karar vericileri sabit hukuk metinleri olarak değil izleyiciler olarak ele alır. Smith, tarafsız gözlemcinin yargısının; Malm ise jürinin yargısının makul olduğunu düşünmektedir. Nitekim jüri de tarafsız gözlemcidir. Her yardım etmeme durumu diğerleriyle aynı değerlendirilemez. Değerlendirilmesi halinde adil bir yargılamaz gerçekleşmez. Smith'in empati dediği yetenek, jürilerin de sahip olduğu yeteneklerdendir ve bu yetenek, her iki tarafla da duygudaşlık kurmayı gerektirir. Bu bakımdan kurtarmayı reddeden tarafın sebebi ne kadar geçerli olursa izleyicilerin affedici hisleri güçlenir, cezanın şiddeti zayıflar. Smith ve Malm'ın fikir ayrılığı yaşadıkları husus ise cezanın niteliğiyle alakalıdır. Smith, karşılıklı iyilik bağlamında devlete pozitif görevler atfederek *Good Samaritan* yasasının cezalandırıcı niteliğini kabul eder görünmekteyken Malm, ilk tercihin teşvik edici nitelik olması gerektiğini öne sürmektedir.

Smith ve Wellman, doğa durumundan siyasal topluma geçişi onaylamak bakımından hemfikir olsalar da bunu yaratan sebep bakımından hemfikir değillerdir. Smith, bireylerin empati yeteneğine sahip olmaları neticesinde üstün kişilere duydukları hayranlık, yöneten-yönetilen ilişkisini doğurmuştur. Buradaki ana etken otorite ihtiyacıdır. Wellman, doğa durumundan çıkışı güvenlik ve özgürlük ihtiyacına dayandırmaktadır. Siyasal topluma geçişle birlikte her iki düşünür de siyasi zorlamayı faydalı olduğu müddetçe kabul edilebilir görmektedir. Smith, empati kurabilme yeteneğimize rağmen devletin karşılıklı iyilik temelinde bireyleri belirli davranışlara yönlendirebileceğini; Wellman, acil ve gerekli durumlarda özgürlüğün ihlal edilmesinin faydalı olacağını ifade etmektedir. Anlaşıldığı üzere Smith ve Wellman *Good Samaritan* yasasının zorlayıcı yönünü destekleyebilecek

argümanlara sahip görünmektedir. Smith'in temel yaklaşımı, empatinin geliştirilmesi iken Wellman'ınki tehlikelerin bertaraf edilmesidir.

3.2. John Locke

Locke, insanlığın tüm zamanları kapsayan ve tabiat ışığı vasıtasıyla öğrenilebilen bir tabiat kanunu içine doğduğunu düşünmektedir. Tabiat kanunu rasyonel olarak tabiata uyan ve uymayanı ayırıcı niteliğe sahiptir. Akıl, tabiat kanununun kendisi değil, araştırmacıdır.¹⁴⁴ Tabiat kanununu keşfeden kişiler, bu kanunun ilahi bir kurucusu olduğunu kabul eder. Bu kabulde beraber, tabiat kanununun evrensel bir bağlayıcı olduğu fikri zorunlu olarak ortaya çıkar.¹⁴⁵ Tabiat kanununun uygulamaları toplumdan topluma farklılık gösterebilir. Bu, Locke'un etik anlayışının görececilere yakın olduğunu düşünmeye fırsat verse de o, temelde tüm insanların ulaşabileceği çekirdek tabiat kanununun olduğunu düşünerek evrenselci bir anlayışa sahip görünmektedir.

“Yerkürenin derinliklerinde ... maden damarları yatmaktadır. İnsanların da bu madenleri kazıp çıkarmak için ... akılları bulunmaktadır. Yine de bundan, bütün insanların servet sahibi olduğu sonucunu çıkaramıyoruz.”¹⁴⁶ Bu demektir ki, insanlar tabiat kanunu keşfedecek ışığa sahip olsalar da onu kullan(a)mıyor olabilirler. Bunun sonucu olarak gelenekler yanlış ya da birbirinden farklı olarak kökleşebilir. Bu, tabiat kanununun yokluğunu ya da göreceli olduğunu değil, halihazırda bilinemediğini gösterir. Tabiat kanunlarının evrensel olması, insanların ruhuna nakşedildiği anlamına da gelmemektedir. Tabiat kanununun bilgisine ulaşabilmenin diğer yolu ise Tanrı'nın bizden bir şeyler yapmamızı istiyor olduğunu kabul etmektir. Yapılması gerekenin ne olduğunu insanların yapısına ve ona verilmiş yetilere bakarak anlamak mümkündür. İnsanlar ihtiyaç duyduğu şeylerin baskısı ile topluluk halinde yaşamaya yönlendirildiğini fark eder ve kendilerine verilen konuşma yetisi neticesinde toplu yaşamı sürdürmeleri gerektiğini bilirler. Bu biliş, insanların; kendilerine, birbirlerine ve Tanrı'ya karşı ödevleri olduğunu doğrular.¹⁴⁷ Tabiat

¹⁴⁴ Locke, John, Tabiat Kanunu Üzerine Denemeler, (Çev. Çetin, İsmail), Ankara 2020, s. 17-19.

¹⁴⁵ Locke, Tabiat..., s. 34-35.

¹⁴⁶ Locke, Tabiat..., s. 36.

¹⁴⁷ Locke, Tabiat..., s. 53-56.

kanunu insanlardan ilahi varlığa saygı duymasını ve ondan korkmasını, acı çeken kimsenin bundan kurtulmasına yardım etmesini, ebeveyn ve komşusunu sevmesini ister.¹⁴⁸

Tanrı ve onun iradesi olan tabiat kanununun söz konusu olması, Locke'un etik anlayışını deontolojinin bir alt başlığı dini etik olarak öne çıkarmaktadır. Locke'un topluluk halinde yaşamanın bir sonucu olarak diğerlerine yardım etme yükümlülüğü fikri, *Good Samaritan* kıssasının 27 (“Adam şöyle karşılık verdi: “Tanrın Rab’bi bütün yüreğinle, bütün canınla, bütün gücünle ve bütün aklınla seveceksin. Komşunu da kendin gibi seveceksin””) ve 34 (“Adamın yanına gitti, yaralarının üzerine yağla şarap dökerek sardı. Sonra adamı kendi hayvanına bindirip hana götürdü, onunla ilgilendi”) numaralı ifadeleriyle özdeştir. 27 ve 34, komşuyu sevme ve muhtaç haldeyse ona yardım etmenin gerekliliğinden bahsetmektedir. Locke ise insanlığa bahşedilen yapı ve yetilere dayanarak toplum halinde yaşamayı ve diğer bireylere karşı yardımsever olmayı tabiat kanunu olarak nitelemiştir. Özdeşlik neticesinde Locke'un *Good Samaritan* kıssasını desteklediği açıktır ancak *Good Samaritan* yasasını destekleyip desteklemediği belirsizdir. Tanrı'nın isteklerine dayanan tabiat kanununa bağlı yükümlülük hem ahlaki hem de hukuki boyutta varlığını sürdürebilir. Locke'un ifadelerinden yardım etmenin ahlaki bir yükümlülük olduğu öne sürülebilecek olsa da hukuki açıdan bir yükümlülük olduğu bilgisi belirgin değildir.

Good Samaritan kıssasında yardım etmenin temel amacı, sonsuz yaşamı hak etme arzusuna dayandırılmaktadır. Locke'un yaklaşımı ise toplumun bekasına dayalıdır. Herhangi bir devlet ya da kanun, kişilerin ruhlarının selametiyle ilgilenemez, ana görevi toplumsal düzeni korumaktır. Örneğin, yasalar bir hastalığın tedavisi ya da önlenmesi için çocukların yıkanmasını emredebilirken ruhların arınması için yıkanmalarını emredemez.¹⁴⁹ Yasalar kamusal fayda üretiyorsa geçerlidir. Bu bakımdan Locke'çu bir bakış açısından, *Good Samaritan* yasasının cennetin kapılarını açmayı değil toplumu bir arada tutmayı amaçlıyor olması

---

¹⁴⁸ Locke, *Tabiat...* s. 87.

¹⁴⁹ Locke, John, *Hoşgörü Üstüne Bir Mektup*, (Çev. Yürüşen, Melih), 8. bs., Ankara 2017, s. 52-58.

gerekmektedir. Locke'un toplumun bekası için yasaların türlü emirlerde bulunabilmesine verdiği onay, onun toplum sözleşmesi anlayışıyla ilişkilidir.

Toplum sözleşmesi, insanlığın doğa durumundan zımnî bir sözleşmeyle siyasal topluma girişinin kabulünü ifade etmektedir. Doğa durumu, bireylerin diğer bireylerin iradesinden bağımsız bir şekilde doğa yasasının sınırları içinde eyleyebildikleri ve mülkiyet sahibi olabildikleri özgürlük durumudur. Özgürlüğün sınırı ise kendini koruma amacı dışında hiç kimsenin özgürlüğüne, yaşamına ve mülkiyetine zarar vermemekten ibarettir. Bireyler kendi varlıklarını tehlikeye atmadıkça diğerler bireyleri korumalıdır. Amaç suçluyu cezalandırmak değilse bir birey diğer bireyin yaşamını kötüleştiremez. Her birey eşit iktidara sahip sahiptir. Doğa durumundaki her birey, suçluyu hem diğerlerini caydırmak için hem zararın tazmini olan adalet için hem de Tanrı'nın buyruğu olan bir arada yaşama emrini zorlaştırdığı için cezalandırılabilir. Cezalar genellikle ölçülü olarak verilse de bazı durumlarda kötü duyguların yönlendirmeleri altında ölçüden uzaklaşılabilir. Tanrı mevcut karışıklığı, taraflılığını ve şiddeti engellemek için yönetimi göndermiştir. Yönetim, doğa durumunda yaşayan bireylerin topluluğa girmek üzere oluşturdukları siyasal bütünün sonucudur.¹⁵⁰ Bu sözleşmeyle her birey haklarının korunabilmesi için sahip olduğu iktidarı terk etmiştir.¹⁵¹

Yasamanın amacı, her bir bireyin hayatını, hürriyetini ve mülkiyetini koruyarak ortak yararı sağlamaktır. Yasaların ilan edilmiş olması, yönetim durumu ile doğa durumu arasındaki fark bakımından önemlidir. Yasalar genel değilse ve ilan edilmemişse toplum sözleşmesinin bir anlamı kalmayacaktır çünkü belirsizlik durumu doğa durumunda olduğu gibi kendisini sürdürecektir. Yasaların ilan edilmiş olması da her zaman yeterli değildir. Bireylerin çoğunluğunun rızasını almayan bir yasa, doğal hakka ve toplum sözleşmesi şartına aykırıdır. Onay olmaksızın, yasa maddi varlığın tamamını ya da bir parçasını zorla elde edemez aksi olursa mülkiyet sahibi olmanın bir değeri yoktur. Mülkiyet, tam tasarruf hakkını gerektirir. Her bireyin içinde bulunduğu toplumdan faydalanması, kendine düşen vergi oranını

---

¹⁵⁰ Locke, John, Yönetim Üzerine İkinci İnceleme: Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni, Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme, (Çev. Bakırcı, Fahri), 5. bs., Ankara 2019, s. 13-25.

¹⁵¹ Locke, Yönetim..., s. 131-135.

ödemesine yeter bir gerekçedir. Burada önemli olan, bunun çoğunluğun onayıyla yapılıyor olmasıdır. Bu onay, kendileri ya da kendilerinin seçtiği temsilciler tarafından verilebilir.¹⁵²

Locke, siyasal topluma geçişle doğal hukuktan pozitif hukuka geçildiğini de ifade etmiş olmaktadır. Ona göre pozitif hukukun temel alacağı değerler; hayat, hürriyet ve mülkiyettir. Bireylerin siyasal topluma geçmelerinin amacı kendi güvenliklerini sağlamak olduğu için ve bunun pahasına karşılıklı iyi adına diğerlerine karşı borç ve sorumlulukları olduğu için yeri geldiğinde hayat kurtarmak adına kendinden ödün veriyor olabilmelidir.

Good Samaritan yasası, tehlike altındaki bireylerin sıhate kavuşturulmasını önceleyen toplumsal faydası olan bir yasadır. Bireyler ya da yakın çevreleri çeşitli mağduriyetler deneyimleyebilir. Hür irade neticesinde kelimenin tam anlamıyla kimsenin kimseye yardım etmediği bir doğa durumu düşünüldüğünde doğal güvenlik bariyerinin kırılacağını düşünmek mümkün görünmektedir. Böyle bir doğa durumunda toplum halinde yaşamının herhangi bir faydası yoktur çünkü bireyler güvenliği değil özgürlüğü amaçlamaktadır. Buranın açmazı ise özgürlüğün icra edilebilmesiyle ilgilidir. Bir birey hayatta değilse ne hürriyeti ne de mülkiyeti hakkında tasarrufta bulunabilir. Hayat ve ona bağlı olan tasarrufların güvenli bir ortamda sürdürülebilmesi, bir ölçüde fedakarlık gerektirir. Bir bireye yardım etmeyi yükümlü kılan yasanın varlığı, başka bir zaman, yardım eden birey yardıma muhtaç olduğunda kendisine yardım edilmesini de mümkün hale getirir.

Yasaya rağmen yardım etmeyi reddeden bireyler, adli para cezası ödeyerek toplumsal faydaya ve doğal hukuka uygun davranmıyor olmanın sorumluluğunu üstlenmiş olurlar. Locke açısından düşünüldüğünde, *Good Samaritan* yasası oylanır ve çoğunluğun oyuyla kabul edilirse yardımda bulunmayan bireyin mülkiyetinin bir kısmının alınmasında bir sakınca yok gibi görünmektedir. Yardım etmeyen bir bireye hapis cezası verilmesine ilişkin bir çıkarım yapılamadığı için Locke'un yasanın içerdiği adli para cezasını onaylayabileceği düşünülebilir. Ayrıca Locke'a göre,

---

¹⁵² Locke, Yönetim..., s. 141-150.

alışkanlığın yerleşmesi için yapılması gerekeni işitmek yetersizdir, tekrarlı eylem gerekir.¹⁵³ Bu açıdan yardım etmeyi öğütlemekle yardım etmeyi yükümlülük haline getirmek arasında da bir fark belirginleşmektedir. Topluma ödenecek borcun tesisi, öğüt ve ahlaki kınamadan çok yasa ve ceza ile sağlanabilir.

Locke ile Malm, yasaların amacı noktasında ortak görüşe sahip görünmektedir. Locke, yasaların bireylerin ruhlarının kurtulmasıyla değil toplumsal düzeni korumakla ilgilenmesi gerektiğini belirtir. Başka bir deyişle, yasalar bireyi yalnızca kendisini ilgilendiren eylemlerle ilgili olarak kısıtlayamaz. Benzer şekilde, Malm'a göre, yasalar ancak bireylerin maruz kaldığı zararı engellemenin söz konusu olduğu durumlarda ahlakidir. Bu bakımdan, her iki düşünürün faydanın dışsal sebeplerine odaklanıyor olması onları birleştiren bir husustur. Bunun yanı sıra Locke'un tabiat kanunu, Malm'ın nesnellik dediği ilke üzerinde de fikir birliği vardır. Locke, tabiat kanunun özünde evrensel ve mutlak olan Tanrısal buyrukların bulunduğunu ifade etmekteyken; Malm, değerlerin kusursuz bir düzeyde öznel olmadığını belirtmiştir. Locke'a göre, tabiat kanunlarından biri acı çeken kimselere yardım etmek iken Malm'a göre, meditasyona nazaran ölüm-yaşam meselesi daha değerlidir ve bu gerçekliktir. İki düşünür de deontolojik olarak, acil ve/veya ciddi zararlarda yardım edilmesi gerektiği görüşünde birleşmektedir. Birbirinden ayrıldıkları nokta ise yasanın içeriğiyle ilgilidir. Locke, toplum tarafından onaylanan bir yasanın ihlali neticesinde toplumsal bir pay olan maliyetin ödenmesini, zorlayıcı yöntemi esas almayı önermektedir; Malm ise işlevsel olduğu müddetçe yasanın teşvik edici yöntemini kullanmayı önermektedir.

Wellman, her bireyin kendi kurallarına göre yaşamasının tehlikeli olacağını vurgulayarak az maliyetle çok fayda sağlamak adına yasalara itaat edildiğini ifade etmiştir. Bu, Locke'un doğa durumundan çıkış olan toplum sözleşmesi yaklaşımı ile ortak bir görüştür. Her ikisi de güvenlik adına kısmi özgürlükten vazgeçmenin, siyasi zorlamanın faydalıysa makul olduğunu, toplum halinde yaşıyor olmanın bir sonucu olan yasaların herkes için geçerli olması gerekçesiyle, bireysel faydanın da sağlanacağını düşünmektedir. Nitekim her bireyi koruyan bir devlet varsa tehlikeler,

---

¹⁵³ Locke, John, Anlama Yetisinin Yönetimi Üzerine, (Çev. Bravo, Hamdi), Ankara 2021, s. 48.

doğa durumundakine kıyasla daha az olacaktır. Paylaştıkları diğer bir ortak görüş ise yaşam ve mülkiyet hakkına biçilen değerdir. Onlar hem yaşam hem de mülkiyet hakkına önem atfetmektedirler ancak yaşam hakkının mülkiyet hakkından daha değerli olduğuna yönelik imaları bulunmaktadır. Locke'a göre yasalar gereğince vergi ödenmesi, Wellman'a göre, ölüm söz konusu olduğunda mülkiyetin ihlali meşrudur. Bunun sebebi, muhtemelen telafisi mümkün olan ve olmayan durumlardır. Ölümün telafisinin olmadığı açıktır ancak mülkiyet için aynı şeyi söylemek her zaman doğru olmayacaktır. Bir bakıma, hayat hakkını her ikisinin de vazgeçilmez evrensel bir değer olarak gördükleri öne sürülebilir. Diğer yandan, farklılaştıkları görüşü temsil etmesi adına, önerilen cezaya bakılabilir. Wellman'ın yasayı onayladığı bilinirken cezaya ilişkin görüşü bilinmemektedir. Locke'un ise adli para cezası önerebileceği düşünülmektedir.

3.3. David Hume

Hume'a göre, ahlaki kurguların amacı, ödevleri öğretmektir. Erdem güzelliğe, erdemsizlik ise çirkinliğe karşılık gelen alışkanlıklarla uyumlu olarak hangisinden kaçınılması gerektiğini belirler.¹⁵⁴ Övgüye nail olanlar faydalı olarak ifade edilmektedir. İyiliksever olmak, insanı en yüksek erdeme ulaştırır çünkü insanoğlunun çıkarlarını artırmaya yöneliktir.¹⁵⁵ Neyin insanlığın çıkarına olduğu, duygudaşlık aracılığıyla bilinebilir. İnsanlara yapılan haksızlığa karşı kınama, yapılan iyiliğe karşı onama hissi gelişmektedir.¹⁵⁶ Buna rağmen her insanın içinde duygudaşlık eşit derecede mükemmel olarak bulunmamaktadır. Kişilerin kendi çıkarlarını diğerlerinin önüne koymadığı bir durum düşünüldüğünde orada adaletin kullanımını söz konusu olamaz. Zira herkes birbirini büyük bir yüce gönüllülükle önemseyeceği için haksızlık gerçekleşemez. Adaletin bir anlamı varsa bu mükemmel olmamaya bağlıdır. Kişilerin birbirlerinin çıkarlarına göre hareket ettiği şüphe götürmez bir biçimde biliniyorsa herhangi bir çatışma yoktur ve bunun sonucunda türlü sözleşmelere ihtiyaç duyulmayacaktır.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Hume, David, *Ahlak İlkeleri Üzerine*, (Çev. Demir, Nil), Ankara 2019, s. 17.

¹⁵⁵ Hume, *Ahlak...*, s. 26-28.

¹⁵⁶ Hume, *Ahlak...*, s. 72.

¹⁵⁷ Hume, *Ahlak...*, s. 31.

Yargı sistemi olduğuna göre, çatışma ve sözleşme var demektir. Hakimler hatalı da olabilir ancak kamusal düzeni sağlamaları gerekçesiyle saygıyı hak eder. İnsanların adalet ve hakkaniyete ilişkin güçlü öngörülerini ile kişisel çıkarlar yerine genel çıkarları hatırlayacak hafızaları olsaydı siyasi toplum diye bir şey var olmazdı.¹⁵⁸ Mükemmel olmayıştan hareketle iyi davranışa yönlendiriciler onanmaktadır.

İnsan, karşılıklı korumadan bireysel fayda sağlar. Bu bakımdan toplumsal fayda üreten yasaların bireyler tarafından desteklenmesi ve bireylerin ona uygun davranışlarda bulunmaları beklenir. *Good Samaritan* yasası, mağdur kimsenin acil durumlardan kurtarılmasına dayanmaktadır. Hayatta olmayan bir kişinin fayda üretebilmesi mümkün değildir. Hayatta kaldığında ise fayda üreteceğinin bir kesinliği olmasa da diğer duruma göre fayda üretme ihtimaline çok daha yakın olduğu kesindir. Diğer yandan yasa, kurtarıcı rol üstlenmiş kişiyi yardım ettiği esnada doğabilecek türlü zararlardan sorumlu tutmadığı için de faydalıdır. Sorumluluktan korktuğu için yardımda bulunmayacak kişileri yardıma teşvik ederek onun içindeki duygudaşlığı artırmaktadır. İyilikseverliğin geniş çapta uygulanması toplumsal çıkarın geliştiği anlamına gelmektedir. Tüm bunlara göz önüne alındığında Hume'un *Good Samaritan* yasası ile örtüşen fikirleri var gibi görünmektedir.

Tüm yasalar ödül ve cezaya dayalıdır. Bunlar, iyi eylemleri üretmek ve kötü eylemleri engellemek suretiyle zihni düzenli olarak etkilemektedir. Eylemler geçicidir ve insanın içindeki bir şeyden kaynaklanmamaktadır. Eylemler kınanmayı ya da onanmayı hak edebilir ama kişiler büsbütün o eylemle örtüşen anlamdan ibaret değildir. Cahille bilge, çocukla yetişkin bir tutulamaz, planlı eylemle plansız eylem sorumluluğu etkiler, pişmanla pişkin eş değildir çünkü suç ve suçlu değişime kapalı gerçeklikler değildir. Eylemler, zihindeki suç algısıyla örtüştüğü ölçüde suçluyu yaratmaktadır.¹⁵⁹ Hume'un bu görüşlerinden hareketle *Good Samaritan* yasasının içeriğine ilişkin bir çıkarım yapılabilir. Acil durumla karşılaşan kişinin eğitim durumu ve erginliği, gayri ihtiyari hareket edip etmediği, yardım etmediği halde

---

¹⁵⁸ Hume, *Ahlak...*, s. 49-51.

¹⁵⁹ Hume, David, *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma*, (Çev. Aydar, Ferit Burak), 2. bs., İstanbul 2018, s. 96-97.

duyduğu pişmanlığı yasanın alt maddelerini oluşturmalıdır. Örneğin, acil durumla karşılaşan bir doktor ile tesisatçının yapabilecekleri aynı mıdır ya da her ikisinden de aynı şeyleri mi yapmaları beklenmelidir? Bir çocuk, bir yetişkin gibi yardım etmekle yükümlü tutulmalı mıdır? Acil durum sırasında yardımda bulunan kişinin muhtaç kişiye karşı tehlike yaratması sonucunda ağır ihmal ile ihmal eş değer mi görülmelidir? Yardımda bulunmayan kişinin mahkeme karşısında kendini savunabileceği hafifletici bir sebebi kesin olarak yok mudur? Bunlar dikkate alınarak hazırlanan bir yasanın faydalı olacağı gerekçesiyle Hume'un, yasanın zorlayıcı niteliğine ilişkin olumlu bir tavır sergileyebileceğine ilişkin çıkarımda bulunmak mümkün olabilir.

Hume ile Malm, yardım etmeyi tercih etmeyen bireylerin cezalandırılması ve bu cezanın derecelerinin olması gerektiğinde hemfikir görünmektedirler. Hume, bugün suç olarak tanımlanan eylemin bugünün şartlarıyla ilgili bir algı olduğunu belirtmiştir. Bu bakımdan bireyler yaptığı eylem bakımından cezalandırılabilir, kişinin kendisi büsbütün cezaya mahkum edilemez. Bu, suç ile ceza arasında orantılılık olması gerektiği şeklinde yorumlanabilir. Orantılılık, şartları değerlendirmeyi ve bir eyleme kesin olarak bir cezanın verilmemesini gerektirir. Malm da Hume gibi cezaya karar verirken maliyeti derecelendirmenin gerekliliğinden bahsetmiştir. Onlara göre yardım etmekten kaçınan kişinin bunu hafif ya da ağır bir ihmal sebebiyle yapıp yapmadığı önemli bir sorudur. Birbirlerinden ayrıldıkları görüş ise yasanın teşvik edici ya da zorlayıcı niteliğiyle ilgilidir. Hume, cezaların faydalı olan davranışı pekiştirdiğini ifade ederek yasanın zorlayıcı niteliğini; Malm, daha az maliyetli ve aynı sonuca varmaya yaramakta ise teşvik edici niteliğini önermektedir.

Hume ile Wellman, insanları bir arada yaşamaya zorlayan sebeplerin varlığı üzerinden ortaya çıkacak faydaya dayanarak yasanın kabulüne ilişkin ortak bir paydada buluşur. Wellman, ahlaki davranışların eğer faydalı olacaksa dışsal bir yönlendirmeye tabi tutulabileceğini belirtirken; Hume, yardım etme arzusunun aslında her bireyin içinde eşit olmasa da mevcut olduğunu, yalnızca bunun sergilenmesi sırasında çeşitli endişelerin sürece engel olabileceğini ve bu sebeple

yasaların iyi davranışları teşvik edeceğini, teşvikin ise pekiştirme sonucunda duygudaşlığı ve/veya iyilikseverliği artıracığını ifade etmiştir. Dışsal iradenin faydalı sonuçlar üreteceği görüşünde iki düşünür fikir birliği halinde görünmektedir.

3.4. John Stuart Mill

Faydacı ahlak anlayışına sahip olan Mill, ahlakın temel kriterinin mutluluk olduğunu erdemın ise ahlakın tesisi için önemli olduğunu belirtir. Erdem, mutluluk amacına yönelik bir araç olmasının yanında kendinde bir iyidir. Erdemli davranış sergileme çabasında olanlar daha önce erdemın tadını almış olan bireylerdir. Artık onlar ya aldığı hazzı sürdürmenin ya da hazzın yokluğunda çektiği ıstırabı dindirerek mutluluğu yaşamının niyetindedirler. Bir şey amaca uygun araç olarak arzu edilmiyorsa mutluluğun bir parçasını temsil ettiği için arzu edilmektedir. Erdem buna bir örnektir. Erdeme verilen önem, mutluluk ilkesini zayıflatmaz, aksine çeşitlendirir. Esasen mutluluk dışında arzu edilen başka bir şey yoktur. Her insan davranışının amacı mutluluğa erişmek olduğu için mutluluğun ölçü olarak kullanılması, tüm insanların davranışlarını belirlemeye muktedirdir. Bir şeyin arzuya şayan olduğunun kanıtı herkes tarafından arzuluyor olduğudur. Bireyler kendi mutluluğunu arzu etmektedirler. Her bireyin mutluluğu, kendisi için iyidir ve genelin mutluluğu da her bireyin toplamı için iyidir.¹⁶⁰

Mill hazları hayvani içgüdülerden ayırt etmiş, hazların niceliğinden öte niteliğiyle ilgilenmiştir. Entelektüel, estetik ve ahlaki niteliğe sahip olanlar *yüksek hazlar* olarak tanımlanır. Eğer hazlara akılla ulaşıldıysa ve/veya onlar toplumsal faydaya hizmet ediyorsa yüksek hazlardır. Geriye kalanlar ise dünyevi duyular, *alçak hazlardır*.¹⁶¹ Niteliğe dayalı bu ayırım neticesinde, bireysel mutluluğun kamusal mutluluğu etkilemesine ek olarak karakter yetkinliğini beslediği bilgisi ortaya çıkar.¹⁶² Mill, yüksek ve alçak hazlara sahip olan bireylerin akıl aracılığıyla ve herhangi bir ahlaki zorlama olmaksızın niçin yüksek hazları seçtiklerini şu şekilde açıklar: “Mutlu bir domuz olmaktansa, mutsuz bir insan olmak yeğdir; mutsuz bir

¹⁶⁰ Mill, John Stuart, Faydacılık, 3. bs., (Çev. Murteza, Gökhan), İstanbul 2021, s. 64-67.

¹⁶¹ Mill, Faydacılık..., s. 30-32.

¹⁶² Rosen, Frederick, Classical Utilitarianism from Hume to Mill, London 2003, s. 180.

Sokrates olmak da mutlu bir aptal olmaktan iyidir. Eğer aptal ya da domuz olanlar bundan farklı bir görüşteyse, bu onların sorunun sadece bir yanını bilmelerinden ileri gelir.”¹⁶³ Bireyin mutluluğuna katkı sağlayan yüksek hazlar, toplumun mutluluğuna da katkı sağlar. Ödev duygusu ve bir bütün olma arzusu bireyin tabiatıdır.¹⁶⁴ Bu bakımdan, bireyin yüksek hazlara ulaşmasına katkı sağlayacak bir yasa, aynı zamanda bireyin doğasıyla da çatışmadığı için toplumsal faydayı (mutluluğu) artıracaktır. Fedakarlık, yüksek bir ahlaki hazdır. Bireylerin içinde fedakarlıkta bulunma duygusu vardır.¹⁶⁵ Bireyler istisnai olarak alçak hazları seçebileceklerinden dolayı, toplumsal faydayı artırmak amacıyla yasalar, bireyi tersi davranışa teşvik edebilir. Diğer bir deyişle, her ne kadar bireyler içlerinde yardım etme duygusunu taşıyor olsalar da dışsal sebeplere bağlı korku ya da endişelerinden dolayı yardım etme girişimlerinde bulunmayabilirler. Bu bakımdan, yardım etmek isteyen kimsenin zarar ihtimallerine karşı korunuyor olması, güvenceye sahip olması, onu yardım etme davranışına yönlendirebilir. Mill’in savunduğu bireysel yüksek hazlar ve toplumsal fayda fikri, *Good Samaritan* yasasının teşvik edici niteliğiyle fedakarlığın çift yönlü faydası odağında örtüşmektedir. Fedakar olmaya yönlendiren ve fedakarlık gösteren kişiyi olası zararlara karşı koruyacağını garanti eden bir yasa yüksek hazları ve toplumsal faydayı besleyecektir.

Mill’e göre özgürlük başat değerdir ve özgürlüğün sınırlı olması da bir o kadar önemlidir. Özgürlüğün sınırlarının ilkeleri eylemin bireye mi yoksa topluma mı yönelik olduğuna göre değişmektedir. Birey yalnızca kendisini ilgilendiren eylemlerde tamamen özgür olmalıdır. Eğer eylem topluma karşı bir zarar oluşturuyorsa özgürlüğün kısıtlanması gerekmektedir. Başka bir deyişle, birey, diğer bireylerin çıkarlarını ilgilendirmeyen eylemlerde bulunduğu müddetçe topluma karşı sorumlu değildir -ki bu negatif özgürlük anlamına gelmektedir-. Şu veya bu davranışın daha hayırlı olacağını söylenen herhangi bir birey o davranışı yapmaya mecbur bırakılamaz.¹⁶⁶ Belirtmek gerekir ki *zarar ilkesi* ergin olmayan kişilere ve ergin olmayan toplumlara uyarlanamaz. “Medeni olmayan toplumları idarede istibdat

---

¹⁶³ Mill, *Faydacılık...*, s. 32.

¹⁶⁴ Mill, *Faydacılık...*, s. 58.

¹⁶⁵ Mill, *Faydacılık...*, s. 55.

¹⁶⁶ Mill, John Stuart, *Hürriyet Üstüne*, 4. bs., (Çev. Dostel, Osman M.), Ankara 2014, s. 58-59.

meşru bir hükümet tarzıdır. Yeter ki amaç onların ıslahı olsun ve kullanılan araçlar bu amaçla kullanılmış olsun.”¹⁶⁷

Bireyin özgürlüğünün kısıtlanabilmesi zarar ilkesine bağlı olduğu için ilk bakışta Mill’in *Good Samaritan* yasasına ilişkin yaklaşımının olumsuz olacağı yönünde iddialarda bulunmak makul görünebilir çünkü bireyin eylemi diğer bireyin zarara uğramasının nedeni değildir. Zarar ilkesi gerçekleşmedikçe, bireyin özgürlüğü kısıtlanamaz. Bireysel vicdana, hayatın akışına, o anki şartlara ve daha birçoklarına bağlı olarak yardımda bulunmamayı tercih eden kişi, devlet tarafından yardıma zorlanıp mülkiyet ya da özgürlüğüne ilişkin ceza alırsa bu negatif özgürlük anlayışına aykırı olacaktır. Ayrıca yardımda bulunmadığı takdirde mağdur kişinin ilk durumdan daha kötü duruma düşeceği de kesin değildir. Yardıma muhtaç kimseyle karşılaşan birinin hem ona zarar veren taraf olmadığı için hem de onu daha kötü duruma terk edeceği bilgisinin kesin olmadığı için hukuki yasalar çerçevesinde sorumluluğu yoktur. O, ancak ve ancak ahlaki yasalar gereğince kınanabilir.

Acelecî bir tavırla hükümde bulunmak yerine Mill’in bireysel ve toplumsal alanlarla ilgili ifadelerine dikkat çekmek önemlidir. Her birey, üyesi olduğu toplumun himayesi altındadır ve bunun bir gereği olarak diğer bireylere karşı sorumludur. Yükümlülük, öncelikle kanunda ya da her türlü sözleşmelerle düzenlenmiş borçlara riayet ederek diğer tarafın çıkarlarına zarar vermemeyi gerektirir. Ardından toplumun üyelerini zarardan korumayı gerektirecek fedakarlıklarda bulunmak gerekmektedir.¹⁶⁸ Başkalarının faydası söz konusu olduğunda bireyler uygun eylemleri hayata geçirmeye zorlanabilirler. Mahkemede şahitlik yapmak, ortak çıkarın söz konusu olacağı işlerde kendi payına düşeni üstlenmek, hayat kurtarmak ya da korumak örnek olarak gösterilebilir.¹⁶⁹ Anlaşıldığı üzere, birey hem diğerlerine zarar vermemekle hem de olası zararları önlemekle yükümlüdür. Yardıma muhtaç biriyle karşılaşan herhangi bir kimse, ona yardım etmelidir. Aksi halde topluma zarar vermiş sayılır ve cezalandırılır. Bu bakımdan

---

¹⁶⁷ Mill, *Hürriyet...*, s. 60.

¹⁶⁸ Mill, *Hürriyet...*, s. 159-160.

¹⁶⁹ Mill, *Hürriyet...*, s. 61.

Mill'in fikirlerini temel alarak *Good Samaritan* yasasının zorlayıcı niteliğine ilişkin olumlu bir bakış açısı geliştirmek mümkün görünmektedir.

Mill ve Malm özgürlüğün sınırı hakkında bir mutabakata sahiptir. Negatif özgürlük anlayışını benimseyen Mill'e göre, zarar ilkesi belirmemişse birey kendini ilgilendiren meselelerde zorlamadan masun olmalıdır. Birey, toplumu ilgilendiren meselelerde ise faydalı olanı eylemeye zorlanabilir. Malm da Mill'e benzer şekilde, özgürlüğe müdahalenin yalnızca zararı engellemek amacıyla meşru olabileceğini ifade eder. Mill, Malm'dan farklı olarak hem insan hem de toplum anlamında ergin olmayanların yönetiminde baskının özgürlük adına gerekli olduğunu vurgular. Diğer bir farkları ise yasanın zorlayıcı ya da teşvik edici niteliğiyle ilgilidir. Mill, toplum olmanın avantajlarından yararlanan bireylerin zararı önlemek amacına dayanan sorumluluklarını yerine getirmemeleri durumunda yasanın zorlayıcı niteliğinin yerinde bir karar olduğunu; Malm, eğer aynı sonuca varmaya yarıyorsa ve maliyeti diğerine nispeten azsa yasanın teşvik edici niteliğinin yeterli olduğunu belirtmektedir.

Wellman, yasaların olmadığı bir durumun tehlikeli olacağından bahseder ve bu tehlikeden arınmanın yolunun vatandaşlık maliyetlerini ödemekten geçtiğini belirtir. Mill de toplumun himayesinden yararlanan bireylerin o topluma karşı sorumlulukları olduğunu belirtir. Bu bakımdan Wellman ile Mill hemfikir gibi görünmektedir. Siyasal zorlamanın faydalı olduğu ölçüde kabul edilebilir olduğunu düşünen Wellman, bireysel özgürlüğün diğer bireylerin uğradığı ya da uğrayacağı zararların bertaraf edilmesi gerekçesiyle kısıtlanabileceğini ve hatta faydalı olan davranışa zorlanabileceğini düşünen Mill ile hemfikir olmaya devam etmektedir.

3.5. Jeremy Bentham¹⁷⁰

Bentham'a göre, ıstırap ve haz her insanın hükmedicisidir. İnsanın yapıp ettikleri bu ikisinin güdümündedir ve fayda ilkesinin dayanaklarıdır. Her bireyin amacı en fazla mutluluğu elde etmek olduğu için bireylerin toplamından oluşan toplumun da amacı

---

¹⁷⁰ Jeremy, Bentham, *Ahlak ve Yasama İlkeleri*, 2. bs., (Çev. Saruhanlıoğlu, Ömer; Boyacı, Uğur Kaşif), İstanbul 2021.

budur. Bir eylem, mutluluğu azaltmaktan çok mutluluğu artırmakla sonuçlandıysa fayda ilkesine uygundur. Yasamanın görevi ise fayda ilkesine uyumlu olacak yasalar oluşturmaktır. Başka bir deyişle, kanun yapıcının nihai hedefi toplumu oluşturan bireylerin mutluluğunu (haz ve güvenlik) tesis etmektir. Bunu yapabilmesi için ise haz ve ıstırabın ölçülebilir olması gerekmektedir. Ölçüm, birden çok insan için yapıldığında, haz ve ıstırabın bizatihi değeri; yoğunluk, süre, kesinlik, yakınlık, çoğalma kabiliyeti, saflık ve etkilenen kişi sayısına bağlı olarak belirlenir. Hesaplamaya bir olay temelinde çıkarları en çok etkilenmiş görünen kişilerle başlamak uygundur.

Bentham'a göre insan doğasının eğilimli olduğu hazlar; dostluk, zenginlik ve refah, beceri, itibar, duygu, güç ve iktidar, takva, hayırseverlik, suiniet, hafıza, hayal gücü, umut, birliktelik ve rahatlamadır. *Good Samaritan* yasası çerçevesinde bağlantı kurabilmek adına itibar, takva ve hayırseverlik dışında kalan hazlarla ilgilenmenin gereksiz olacağı düşünülmektedir. *İtibar hazzı*, diğerlerinin kişi hakkında iyi niyet taşıdığına ikna olunmasıyla gelen hazlardır. Durum bu olursa itibar sahibi kişi, diğerlerinin kendisine karşı iyi niyetlerinden, iyicil davranışlarından faydalanır. Sosyal çevre ihtiyaç halindeki kimselere yardım etmemeyi kınamaya meyillidir. Yardımda bulunmayı tercih etmeyenler detayların bilinemediği durumlarda genellikle acımasız olmakla suçlanırlar. Yardım etmeyi tercih eden kimseler ise sevgi dolu, yüce gönüllü gibi sıfatlarla yüceltilirler. İnsanlar duygu bakımından ayna işlevi görebilir. Muhtemelen kendisine ya da çevresine kötülük eden kişiler diğerleri tarafından dışlanabilir ya da iyiliği hak etmedikleri düşünülebilir. Yardım etme davranışının, kişisel çıkarları bakımından ıstırap olduğunu düşünenler için bile sosyal çevre düşünüldüğünde haz çıktısı vardır. Sosyal çevre içinde iyilik başlığı altında özne olan bireylerin bunun karşılığı olarak başka durumlarda nesne konumuna gelme ihtimalleri artabilir. Bu bakımdan *Good Samaritan* yasasının bireyin faydasına olduğu düşünülebilir. *Takva hazzı*, ilahi emirlere uygun eyleyen bireylerin kutsal varlığın inayetine kavuşacağı inancıyla fayda sağlamalarını ifade eder. Takva hazzını amaçlayanlar, Tanrı'nın buyruğunu yerine getirerek fiziki ya da metafiziki dünyada fayda sağlayacaklarına inanırlar. İnanan kimseler açısından *Good Samaritan* yasasının Tanrısal buyrukla uyumlu

olduğu için anlamlı olduğu düşünülebilir. *Hayırseverlik hazzı*, yardım edilen varlığın duyacağı zevkin tasavvur edilmesinden kaynaklanmaktadır. Buna duygudaşlık ya da sosyal şefkat hazları da denilebilir.

Faydacı anlayış gereği, yasa koyucunun dikkat etmesi gereken husus üzüntü veya sıkıntı veren eylemleri bertaraf etmektir. Yasa koyucu, uyarıcı sebeplere dikkat ederek zarar veren fiilleri engellemek adına korku salmak suretiyle bireyleri cezalandırabilir. Belirtmek gerekir ki cezaların hepsi mutsuzluk kaynağıdır. Fayda ilkesine göre ceza ancak daha büyük kötülüğü defettiği sürece kabul edilebilir. Önlenilecek bir zarar yoksa, zararı engelleyebilecek kabiliyet yoksa, maliyeti faydadan fazlaysa, daha az maliyetle başarı elde edilebilecekse ceza meşru değildir. Orantılı olma, özgün olma, ibretlik olma, ıslah ve menetme özellikleri varsa ceza meşru olabilir. Cezanın muhtevası, suç kategorisinde değerlendirilen eylemin mutluluğu engellemesi ya da ihtimaline mahal vermesi ölçüsünde belirlenir. Bir fiilin suç olabilmesi için toplumun iyiliğini amaçlıyor olması gerekmektedir. Toplumun iyiliği adına suç işleyen kimselerin alınacak cezalardan zarar görüyor olmaları gereklidir (pişmanlık ve/veya caydırıcılık anlamında). Aksi halde cezanın anlamı olamaz.

Bir bireyin kendi üzerine düşen vergi yükümlülüğünü ihmal ettiği düşünülün. Birilerine zarar vermemek üzere negatif türden bir eylem olarak görülse de kötü eylemler arasındadır çünkü vergi tüm toplumun faydasına kullanılmak üzere toplanır. Bir bireyin kendi payına düşen vergiyi ödememesi çoğunluğun içinde önemsizleşebilir fakat her bireyin böyle yaptığı düşünülecek olursa faydanın işleyişi aksayacaktır. Bu bakımdan, vergi yükümlülüğü ihmali suçtur. Bir birey küçük bir maliyetle büyük bir fayda üretebilecekse o küçük zarara katlanıyor olması fayda ilkesince gereklidir. *Good Samaritan* yasasının bireyleri, tehlike anında diğerlerini kurtarmaya sevk etmesi de tıpkı bunun gibidir.

Bireylerin yardım etmeyi tercih etmemesi negatif bir eylemdir ancak zararlarının faydalarından daha çok olması muhtemel olduğu için suç olarak değerlendirilebilir. Kimsenin kimseye yardım etmediği bir dünya düşünüldüğünde

birine zarar vermeyi tercih eden kişinin bunu yapabilme ihtimali kuvvetlenecektir. Ahlaki ve hukuki yasalar kötülüğün engelleyicisidir. Bir birey bazen ahlaken kınanmayı bazen hukuken cezalandırılmayı bazen de ikisini beraber göze alarak kötülük etmeyi tercih ediyor olabilir. Yasaların amacı toplumun mutluluğunu artırmak olduğu için bunu sağlayacak olan araçları çoğaltmak faydalı olabilir. Bir birey hukuken cezalandırılmak pahasına bir diğerine zarar vermeyi tercih etmişse geriye kalan bireylerin zarar göreni kurtaracaklarını ve kendisini kınayacaklarını düşündüğünde zarar verme noktasında kararsızlaşabilir çünkü amaçladığı zararın gerçekleşmemesi üzerinden yok yere cezalandırılmış olacağına kani olabilir. Bireylerin birbirleri adına besledikleri yardımseverlik duygusunun yokluğu zarar verenin kınanmasını sağlayacak olan unsurun yokluğu anlamına gelir. Zarar veren kişiye yönelik bir baskının olmaması zarar veren türden eylemlerde bulunmayı kolaylaştırabilir. Hukuki yasaların ahlaki yönelimleri beslediği iddia edildiğinde *Good Samaritan* yasasının bu türden bir örtük işlev gördüğünden bahsedilebilir. Başka bir deyişle, yasa, bireyleri yardım etmeye zorlayarak özgürlüğe karşı zarar veriyor gibi görünse de amaç toplumsal çaptaki zararları engelleyerek daha büyük bir fayda üretmek ise bu katlanılabilir bir kötülük olarak değerlendirilebilir.

Bentham'a göre kişinin çevrede bulunanların menfaatini önemseydiği etik, komşularına karşı görevlerine yerine getirme sanatı olarak isimlendirilebilir ve bu negatif ve pozitif olarak gerçekleştirilebilir. Negatif etik, mutluluğun azalmasını engellemek (dürüstlük); pozitif etik, mutluluğun artmasını sağlamak (yardımseverlik) anlamında kullanılmaktadır. Bireyleri yardım etmeye yönlendiren saik bizzat kendi mutluluğudur. Bireylerin kendilerine zarar vermeleri toplum nezdinde onaylanmıyor olabilir ancak başkasına zarar vermesi ya da bu potansiyeli üretmesi cezalandırılmayı gerektirir. Hukuk her ne kadar bireysel ahlak anlayışlarına müdahil olmamalıysa da toplumsal etkisi olan meselelerde belirleyici olmalıdır. Bu bakımdan, kişinin kendisine yönelik hiç ya da çok az zarar karşısında tehlikedeki kişiyi kötülükten kurtartıyor olması beklenir çünkü takiben hangi kötülüklerin gerçekleşeceği bilinemeyebilir ve nitekim o kişi doğacak zarara izin veren kişi olarak da değerlendirilebilir. Tüm bunlardan hareketle, Bentham'ın *Good Samaritan* yasasının zorlayıcı niteliğini onaylayabileceği fikri mümkün görünmektedir.

Bentham ve Malm, *Good Samaritan* yasasının sınırlanması gerektiği üzerinde hemfikir görünmektedir. Malm, devletin bireysel özgürlüğe müdahalesinin ancak gerçekleşecek zararı engellemek amacıyla meşru sayılabileceğini ifade ederken Bentham bunu fayda ilkesi ile açıklamaktadır. Bentham'a göre fayda, zarardan büyük ise yasalar meşrudur. Malm, yasanın liberalleri niçin rahatsız edebilecek olduğuna değinmesine ve çözüm önerilerinde bulunmasına rağmen Bentham'da böyle bir kaygı yoktur. Bu, iki düşünürün birbirinden farklılaştığı nokta olarak değerlendirilebilir ancak ikisi de eylemlerin yalnız bireyin kendisini ilgilendirdiği durumlarda sınırlamanın özgürlüğe aykırı, toplumu ilgilendirdiği durumlarda ise özgürlüğün konu dışı olduğu, önemli olanın fayda olduğu hakkında hemfikirdir. Birbirlerinden ayrıldıkları diğer bir nokta ise yasanın niteliğiyle ilişkilidir. Bentham, faydalı ise yasanın zorlayıcı olmasını desteklerken; Malm, teşvik edici olanın da faydalı olabileceğini düşünmektedir.

Bentham ve Wellman, fayda ilkesine odaklanan iki düşünürdür ancak çıkış noktaları birbirinden farklıdır. Wellman'dan farklı olarak Bentham'da siyasal toplum öncesi bir doğa durumu anlatısı yoktur. Wellman, baskı erkinin bir yerde toplanmasının, güvenliğin sağlanıyor olması açısından yasalara uymanın faydalı olduğunu savunurken; Bentham, bireylerin toplamından oluşan toplumun ve bu toplumun mutluluğunu amaçlayan fayda ve zarar hesabını tamamlamış yasaların gerekli olduğunu düşünmektedir. İki düşünür zorlamanın faydalı olacağı hususunda hemfikir görünmektedir. Her iki düşünür yasanın faydalı ise kabul edilebilir olduğu ifadesinden sonra faydalar arasında bir önem farkı olduğu düşüncesinde de birleşirler. Bentham'a göre bireylerin asli amacı kendi mutluluğunu artırmaktır, diğerlerine yapılan yardımlar bile bu amaca hizmet etmektedir. Wellman'a göre, kurtarma eyleminde bulunacak kişilerin bunu eyleyebilmesi için kendine dönük maliyetin çok yüksek olmaması gerekmektedir. İki düşünür, kurtarma şartını bireysel fayda maksimine dayandırır. Bentham ve Wellman, yasanın zorlayıcı yönünü destekliyor görünmektedir.

3.6. Claude Frederic Bastiat¹⁷¹

Bastiat'a göre fiziksel, zihinsel ve ahlaki yaşam insanlığa Tanrı'nın armağanıdır. Tanrı insanlara; kişilik, özgürlük ve mülkiyet geliştirebilme yeteneği bahsetmiştir. Bu yeteneklere sahip kişiler, zamanla kanun yapmışlardır. Hukuk, bireysel hakların korunması amacıyla geliştirilen bir organizasyondur. Siyasal toplum öncesindeki insanlar kişiliğini, özgürlüğünü ve mülkiyetini korumaya muktedir. Birkaç insanın bir araya gelerek savunmayı genişletmek için ortak güç oluşturması akla yatkındır. Burada bireysel hakların savunulmasından başka herhangi bir sebep amaç ile tutarlı olamaz. Nasıl ki birey, diğerlerinin kişilik, özgürlük ve mülkiyetine zarar veremeyecekse ortak güç de çoğunluk uğruna en küçük azınlık olan bireyi feda edemez. İdare altındaki insanların sahip olduğu varlıkların sorumluluğunu en fazla hissedebileceği hükümet sistemi özel alana en az karışan, yeteneklere en çok saygı duyanıdır. Maalesef hukuk, açıkça olması gereken sınırlarının dışına taşmıştır ve bu azımsanamayacak ölçüdedir. Amacı hakları korumak olmalıyken uygulamanın derinliklerinde hakların ihlali barınmaktadır. Hukukun aslen yozlaşmış yüzünü tasvir etmek için “yağmacı” sıfatını kullanmak yerinde olacaktır.

Hukuktaki yozlaşmanın; açgözlülük, abartılmış ve yanlış anlaşılmış yardımseverlik olmak üzere iki temel sebebi vardır. Bastiat, açgözlülükle ilgili olarak şunları düşünmektedir: Diğerinin pahasına olsa bile hayatta kalma ve hayat kalitesini yükseltme tüm insanların ortak arzudur, tarihteki nice savaşlar da bunu doğrulamaktadır. İnsan tabiatı hem yeteneklerini nesnelere uygulayarak hem de başkalarının yeteneklerine el koyarak hazza ulaşmaya elverişlidir. Emeğin maliyetli olduğu ve insanın acıdan kaçmayı güdüleyen yaradılışı düşünüldüğünde yağmalamanın engellenemeyeceği açıktır. Yasalar çoğunlukla tek adam ya da bir sınıfın çıkarlarını temsil edenler tarafından yapılır. Yasalar yaptırımların varlığıyla anlam kazanmaktadır. İnsanın yağmalamayı içeren doğal yatkınlığıyla yasa yapanların eline teslim edilen yaptırım gücü birleştiğinde hukuki yozlaşma gerçekleşmektedir. Özel çıkarları hedef alan her türlü yasa, insanların saygısından uzaktır ve bu mecburidir. Hukuk eğer bireysel özgürlük ve mülkiyet hakkı

---

¹⁷¹ Bastiat, Claude Frederic, “Hukuk”, (Çev. Evin, Aynur Didem), Toplu Yazılar içinde (57-105), Eskişehir 2020.

çerçevesinde sınırlandırılırsa kamu adına en büyük fayda üretici organizasyon olarak görülür ve saygıyı hak eder. Bastiat, yardımseverlik yanılığını kastederek özgürlüğün çelişği olduğunu ifade etmektedir. Özgürlükten başlayarak kardeşliğe varan bir kurgunun kardeşliğin dahil olduğu ilk noktada özgürlüğü yok edeceğini düşünmektedir. Bastiat'a göre, hukuk eliyle şekillendirilen kardeşlik, özgürlüğün katilidir.

Yasa yapıcıların insan olması, insan doğasının yağmalamaya elverişli olması, insanın kendini korumak ve kendi değerlerini yaşatmak adına diğerlerinin haklarını ihlal edebileceği gerçeği hukukun alanının ahlakın dışında olmasının gerekmesi, Bastiat'ın *Good Samaritan* yasasını reddedebilecek olduğuna dair birer işaret olabilir. Örneğin yasa yapıcının bağlı olduğu din, zor durumdakilere yardım etmeyi zorunlu kılıyor ancak diğer bireylerin dini ise aksini buyuruyorsa yardım etme yükümlülüğü bildiren bir yasa açıkça diğerlerinin hakkını ihlal etmektedir. Bu bakımdan, hukuk ahlaki içeriklerden uzak olmalıdır.

Bastiat'a göre, yasalar kişilere zarar verme eylemini yasakladıkları ölçüde meşrudur. Bireyler diğerleri için faydalı olmaya zorlandıklarında meşruiyete helal gelecektir. Başka bir deyişle, hukukun görevi adaleti sağlamak değil adaletsizliğin hüküm sürmesini engellemektir. Bireyler kendi hayatlarıyla ilgili eylemlerinde zorlamalardan yoksun olmalıdırlar. Negatif özgürlük anlayışının hakim olmadığı bir toplumda bireyler Tanrı'nın kendilerine verdiği yetenekleri kullanamıyor olacaklardır. Kendileri adına düşünen, iyi ve doğruya karar veren bir üst aklın olması bireysel aklın kullanılmasını engelleyebilir. Yardım etmenin iyi ve faydalı olduğunu öne süren bir yasa zararlıdır. Burada karşı çıkılan yardım etmenin kötülüğü değil dayatmanın kötülüğüdür. Bastiat'ın ifadesiyle, "kendiliğinden doğan kardeşlik değil, yasal kardeşlik"¹⁷² katlanılmaması gereken bir kötülüktür. Yardımseverlik adı altında gelecek talepler o kadar çeşitlidir ki hukuk bir noktada durmazsa komünizme giden yolun taşlarını dizmiş olur. Hukuk herhangi bir yardımseverlik talebini dinler ve uygularsa diğerlerini dinlememesi için bir sebep yoktur. Bu bakımdan en hayırlısı, hukukun yardımseverlik duygusunu aşılamaktan kaçınıp zarar vermemeyi ön plana

---

¹⁷² Bastiat, Hukuk..., s. 75.

çıkartmasıdır. Bastiat'ın fikirlerinden hareketle, hukukun olması gerekenle değil olanla ilgilenmesinin zorunlu olduğu çıkarımı yapılabilir. Muhtaç haldeki birine yardım etmek ahlaki olarak gerekli olsa bile hukuki olarak zorunlu değildir ve zorunlu olması durumu büyük kötülüktür.

Tanrı'nın insan hayatındaki öneminden bahseden Bastiat, Tanrı'nın iradesine müdahalenin iyi bir eylem olmadığını düşünür. Bir kaza neticesinde ağır yaralanmış kişinin yakınından geçen biri içinde doğal olarak yardım etme arzusu taşıyorsa yardım eder ancak yardım etme arzusu taşımadığı halde yasalardan korktuğu için yardım ederse bunun anlamı hayatın doğal akışının önüne geçmek olur. Her şeyin sebep sonuç ilişkisi içinde olduğunu ve olayların Tanrı'nın iradesinden bağımsız olmadığı düşünen inançlılar az değildir. Yaralının yakınından geçen kişinin bireysel ahlaki görüşü, dini değerleri ya da gündelik işlerinin tesadüf olmadığı, zorunlu varlığın iradesinin bir sonucu olduğu da söylenebilir.

Bastiat'a göre, hukukun ahlaki alanın sınırlarının içine girmemesi mevcut durumun gitgide kötüleşeceği anlamına gelmemektedir. İnsanlığın haysiyetine yakışır biçimde birey haklarının hükmettiği durum yavaş da olsa mutlaka arzu edilen başarıya ulaşacaktır. Toplumsal sorunların çözümü özgürlüklerin genişletilmesinden geçer. Ahlaki değerler, hukuki zorlamalardan uzaklaştıkça olması gerekene yaklaşmakta, kendi kendini iyileştirmektedir. Özgürlük, Tanrı'ya ve onun iradesine duyulan saygının bir göstergesidir. Tüm bu bireysel haklar, sınırlı devlet ve negatif özgürlük anlayışından hareketle Bastiat'ın *Good Samaritan* yasasının karşıtı olacağı düşünmek makul görünmektedir çünkü yardımseverliği dayatan bu yasa, devletin sınırlarını genişleterek birey haklarını ihlal etme potansiyeline sahiptir. Hukukun yapabileceği bir şey varsa, o ancak zarar vereni cezalandırmak; yapamayacağı bir şey varsa, o da yardım etmeyi cezalandırmak olmalıdır. Bu bakımdan Bastiat, yardım etmeye zorlayan ya da teşvik eden yasanın gerekliliğini öne süren Malm ve Wellman'dan farklı bir noktada konumlanmaktadır.

4. MODERN LİBERAL DÜŞÜNÜRLER

Modern liberaller, özgürlüklerin yaşanabilmesi için çeşitli desteklere ihtiyaç duyulduğunu ve bunların kurumlar tarafından sağlanması gerektiğini öne süren genellikle Kıta Avrupası hukuk sistemi ile benzerlikler taşıyan Kıta Avrupası liberalizmi içerisinde anılan düşünürlerdir. Bu bakımdan, ikinci hipotezin ikinci yarısını oluşturan modern liberallerin, yasaya ilişkin olumlu bakış açısına sahip olacağı iddia edilmektedir. Liberal gelenekteki ağırlıkları bakımından iki modern liberalin eserlerinin incelenmesi yeterli görülmüştür.

4.1. John Rawls

Rawls, hakkaniyet olarak adalet anlayışının gerçekleştirileceği iyi düzenlenmiş siyasal toplum düşüncesini satırlara dökerken farazi bir başlangıç durumunu (*orijinal pozisyon*) araç edinmiştir. Taraflar başlangıç durumunda birbirleriyle eşit konumlanmışlardı çünkü aksi olsaydı siyasal toplumda onlara eşit davranmayı gerektirecek bir hakkaniyet olamazdı. Başlangıç durumundaki rasyonel, özgür ve eşit kişiler karşılıklı avantaj ve iyiliklerine katkı sağlayacak şekilde bir sözleşme içine girmişlerdir. Rawls, hakkaniyetli bir sözleşmeye varılabilmesi için tarafların diğerlerinin yeteneklerini, mevkilerini, ırk ve etnik gruplarını, zekalarını bilmemeleri gerektiğini ifade eden *cehalet perdesi* kavramını kullanmaktadır. Bu kavramla Rawls, bireylerin bencilliklerini değil; diğerlerinin çıkarlarına karşı ilgisizliklerini temellendirmiştir. Sözleşme neticesinde siyasal toplumun *iyi düzenlenmiş bir toplum* olarak değerlendirilmesini ifade eden üç şart vardır. İlki, herkesin aynı siyasal adalet anlayışını kabul ettiğine dair duyulan inanca dayanır. İkincisi, siyasal ve toplumsal kurumların üzerinde uzlaşılan siyasal adalete uygun çalışıklarına ilişkin güvene dayanır. Sonuncusu ise vatandaşların, siyasal adaleti anlayıp onun gerektirdiği şekilde davranmalarını sağlayacak bir düzenleyici duygunun varlığına dayanır. Bu şartları sağlayan bir toplumda iyi ve adil olan uyumlu olacaktır ve böylece *hakkaniyet olarak adalet* tesis edilecektir.¹⁷³

¹⁷³ Rawls, John, Hakkaniyet Olarak Adalet, 2. bs., (Çev. Baş, Osman), İstanbul 2021, s. 117-185.

Rawls, özgür ve eşit insanların iş birliğiyle oluşan iyi düzenlenmiş bir toplumda adaletin daha fazla sayıdaki insanın iyiliğini amaç edinen bir davranışın reddi olduğunu belirtir. Başka bir deyişle, hakların fayda ilkesi bakımından hesaplanması adaletsizliktir. Kabul edilebilirliği, daha büyük adaletsizlikten kaçınmak uğruna oluşuna bağlıdır. Kişisel çıkar eğilimleri, diğerlerine karşı güvensiz olmayı gerektiriyorsa sosyal adalet, güvenli birlikteliğin hep bir elden sağlanması gerektiği duygusunu verir. Sosyal adalet, farklı amaçları olan insanları bir araya getiren ve kurumların hakkaniyet olarak adalete uygun eylediğine inandıran mekanizmadır.¹⁷⁴ Negatif nitelikli (zarar vermemek) ve pozitif nitelikli (adaleti, karşılıklı yardımı desteklemek) doğal ödevlerden oluşan gereklilikler, bireylerin diğer bireylerin ve kurumların adil olduğuna ilişkin inancını artırarak hakkaniyet olarak adaleti temin eder.¹⁷⁵ Rawls'a göre, iyi düzenlenmiş bir toplum fayda ilkesine değil, doğal ödev ilkesine dayanır. Bu bakımdan Rawls'un deontolojik etiğe daha yakın olduğu çıkarımı yapılabilir.

Rawls'un kabul ettiği başlıca doğal ödevler; ihtiyaç duyan ya da tehlikeyle karşılaşmış birine yardım etmek, bireyin kendisine yönelik aşırı risk olmadıkça o bireye yardım etmesini sağlamak, başkasına zarar vermemek, gereksiz acı vermemektir. Bu ödevlerin ilk ikisi pozitif, son ikisi negatif nitelikli doğal ödevlerdir. Doğal ödevler, tabiatları gereği gönüllülük aramazlar. Rawls'a göre, bir başkasına yardım etmemenin ya da zalim olmamaya ilişkin söz vermemenin herhangi bir özrü olamaz çünkü eşit kişilerin bulunduğu sözleşmeden kaynaklanan toplum, bireyleri sadece yakın ilişkileri bakımından görünür olan iş birlikçilerine değil görünür olmayan iş birlikçilerine de borçlu kılar. Her birey diğerlerinin de borcunu ödemekte olduğunu düşündüğü vakit adil kurumlara inanmaya ve ona bağlı olmaya yükümlü hisseder. Böylelikle hakkaniyet olarak adalet işler hale gelir.¹⁷⁶

Rawls, eylemlerin her zaman yakın zamandaki kişisel çıkara uygun olarak değil bazen uzun vadede kazandıracak olduğu için yapıldığını vurgulayarak karşılıklı yardım ödevinin benimsenmesini, güven argümanına dayandırır. Burada ilkenin

---

¹⁷⁴ Rawls, John, Bir Adalet Teorisi, 4. bs., (Çev. Coşar, Vedat Ahsen), Ankara 2021, s. 31-39.

¹⁷⁵ Rawls, Bir..., s. 135.

¹⁷⁶ Rawls, Bir..., s. 141-143.

değeri; alınmış olan yardımla değil, ihtiyaç halinde alınacağına inanılan yardıma duyulan güvenle ölçülür.¹⁷⁷ Doğal ödevlerin benimsenmesinin yükümlülüğe duyulan ihtiyacı ortadan kaldıracığı savlarına karşın Rawls, psikolojik bir yasa yerine hukuki yükümlülüklerin daha işlevsel olacağını, bir yasa yapıcının yapacağı en iyi şeyin sosyal düzenlemeler olduğunu belirtir.¹⁷⁸ Bu bilgiler çerçevesinde Rawls'un argümanlarının *Good Samaritan* yasasının zorlayıcı niteliğiyle örtüştüğü çıkarımı yapılabilir.

Rawls ve Wellman, bir başlangıç durumu fikrinde buluşmaktadır. Rawls, başlangıç durumunu adaleti sağlamadaki araç olarak kullanırken Wellman tehlikelerin azaltılmasını sağlamadaki araç olarak kullanmaktadır. Yasalara uymanın gerekliliğini Rawls, doğal adalet ilkeleriyle; Wellman ise fayda ilkesiyle açıklayarak farklı etik görüşlere yönelmişlerdir. Rawls deontolojik etik anlayışına yakın görünürken Wellman fayda ilkesine dayanan açıklamasından dolayı teleolojik etik anlayışına yakın durmaktadır. Zorlayıcı bir yasanın kabul edilebilirliği Rawls için hakkaniyet olarak adaleti tesis etmeye yarayan araç olmasına, Wellman için ise elde edilecek faydanın vatandaşlığın maliyetine üstün gelmesine bağlıdır. Rawls ve Wellman'ın hemfikir olduğu diğer bir görüş ise *Good Samaritan* yasasının zorlayıcı niteliğinin kabulüne ilişkindir. Rawls, bir yasa yapıcının en anlamlı görevinin sosyal düzenlemelerden oluştuğunu, psikolojik yasaların bu kadar işlevsel olamayacağını; Wellman ise itaatin varlığının tehlikenin yokluğu anlamına geleceğini vurgular. Birbirlerinden ayrıldıkları nokta ise Rawls'un yardım etmemeyi hiçbir sebebin meşru kılamayacağına ilişkin inancı ile Wellman'ın olay içinde fayda bakımından bir sıralama yapılarak meşru sebepler bulunabileceğine dair savıdır. Rawls ve Wellman'ın kıyaslanabilir görüşlerinin aksine Rawls ve Malm arasında *Good Samaritan* yasasının niteliğine ilişkin görüşler dışında kıyasa açık ifadeler olmadığını belirtmek gerekir. Rawls, zorlayıcı niteliği; Malm ise eğer aynı sonuca vardırması mümkünse teşvik edici niteliği onaylıyor görünmektedir. Malm'ın teşvik ile aynı sonuca varılabileceğine ihtimal vermesi ile Rawls'un böyle bir ihtimali reddetmesi öne çıkmaktadır.

---

¹⁷⁷ Rawls, Bir..., s. 364- 367.

¹⁷⁸ Rawls, Bir..., s. 485.

4.2. Samuel Freeman¹⁷⁹

Freeman, karşılıklı yardımlaşma görevini ihmal eden ahlaki ya da hukuki sistemlerin kusurlu olduğunu savunur. Ona göre, yardımda bulunuyor olmak diğerlerinin insanlığına duyulan saygının asgari gereğidir. Kurtarma görevini reddedenlerin güçlü argümanlarından biri tanımın belirsizliğidir. İzin gününde ameliyata girmeyi reddeden bir doktorun hastanın ölümünden sorumlu tutulması mümkün müdür? Yoldan geçenler, dilencilerin hayat standartlarını iyileştirmedikleri için cezalandırılacaklar mıdır? Burada verilmek istenen ana mesaj, kimin hangi koşullar altında yardım etmekle yükümlü olduğunun tanımlanmasının gerekliliğidir. Bu bakımdan Freeman, *Good Samaritan* yasalarını savunabilmek için öncelikle tanım sorununu ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Acil durumda karşılaşılan kişilere yardım etme yükümlülüğü; kurtarıcı rol üstlenen kimseye maliyetin yüksek olmamasına, tehlikeyi bertaraf etmek için gerekli bilgi ve araçlara sahip olunmasına, sıkıntıları doğrudan giderme yeteneğinin varlığına bağlıdır. Bu özellikler bağlamında yardım etme görevi “kusursuz ahlaki sorumluluktur”. Bu kusursuz sorumluluk, özgürlüğe çoğu zaman diğer yasalardan daha az zarar getirmektedir. Örneğin, mülkiyet yasaları izinsiz girişi yasaklar ancak hareket özgürlüğünü ihlal etmekle eleştirilmez. Eğer yardım yükümlülüğü özgürlüğe zarar vermekle itham edilecekse neredeyse hukuk sistemini bütünüyle reddetmek gerekir.

Negatif özgürlükten hareketle negatif haklar ve görevler her zaman özgürlüğün tek çözümü olmayabilir. Açlıktan ölmek üzere olan bir evsiz, mülk sahibi bir kimse ve mülkiyet haklarının var olduğu bir kurgu düşünülün. Negatif özgürlük ve haklar gereğince mülk sahibinin evsizi açlıktan kurtarma görevi yoktur ve bu yüzden evsiz, izinsiz olarak mülke girip hayatta kalmak adına o evden beslenemez. Mülkiyet hakkına dayanan bu negatif görev, pozitif olanlara kıyasla özgürlüğe daha çok zarar vermektedir. Evsizin uygulayabileceği pek az seçenek vardır. Onun temel ihtiyaçları tehlikededir ve mülke saygı duymak eylemleri çabucak sınırlamaktadır. Burada önerilen, evsizin mülkiyet hakkına saygı duymaması değil mülk sahibinin ya da kurumların evsizi ölümden kurtaracak desteği

---

¹⁷⁹ Freeman, Samuel, “Criminal Liability and the Duty to Aid the Distressed”, *University of Pennsylvania Law Review*, Cilt 142, Sayı 5, 1994, s. 1455-1492.

sağlamalarıdır. Tamamen negatif anlayışın hakim olduğu bir sistem, belirli pozitif yükümlülüklerin tanındığı sistemden daha fazla kısıtlayıcıdır ve özgürlüğe daha çok zarar vermektedir çünkü seçeneklerin çok az olması sebebiyle dezavantajlı kimseler ister istemez yasayı ihlal edecektir ve ihlallerin peşi sıra gözetim ile baskı artacaktır.

Freeman'a göre, yardım etme yükümlülüğünün temellendirmelerinden biri zımni sözleşmedir. Hayatımızın akışını kesintiye uğratarak bir başkasına yardım etme sıklığımız ihtiyaç halindeki kişinin kendimiz olma olasılığından fazla değildir. Yükümlülüğü reddetmek Freeman'ın tabiriyle mantıksızdır çünkü bunu yapan kişi en çok ihtiyaç duyduğu zamanlarda başkasından gelecek yardımı yok saymak zorunda kalacağı bir düzende yaşamayı kabul ediyor olmalıdır. Yükümlülük genellikle kabul edilir çünkü görev karşılıklıdır ve kişinin öz değerini, kişiler arası karşılıklı saygıyı ve ortak iyiyi besleyerek fayda üretmektedir.

Freeman'a göre, yardım etmek ahlaki alanın konusu gibi görünse de ceza ve medeni hukukun da konusudur ve olmalıdır. Yalan söylediği için kimse hukuken cezalandırılmamalıdır ancak yardım etmemek kusursuz sorumluluk olduğu halde cezalandırılmalıdır çünkü çoğu yalan, yaşam ve uzuvlar için tehlike içermezken yardım etmemek tehlike içerir. Yasanın belirsizliği argümanı üzerinden reddedilmesi gerektiğini savunanlara cevaben Freeman, hemen hemen her yasanın böyle olduğunu öne sürer. Belirli bir sonucu zorunlu kılan nedenler keskin sınırlarla çizilmiş olmasa bile alternatifler arasından karar verilir ve bu kararların keyfi olduğunu göstermez. Belirsizlik, ilkelerin temelini değil marjları etkiler. Geçmiş kararlar göz önüne alındığında diğer hukuki konularda olduğu gibi yardım yükümlülüğüne ilişkin sınırlarda da netlik artacaktır.

Pozitif özgürlük ve yükümlülük, ortak iyi, öz değer, fayda, sözleşme anlatılarından hareketle açıkça Freeman'ın *Good Samaritan* yasalarının zorlayıcı niteliğini desteklediği anlaşılmaktadır. Freeman'a göre, özgürlüklerin kısıtlanması bir ölçüde faydalıdır zira mutlak anlamda bir özgürlük yoktur ve olması mümkün değildir. Bunun yanı sıra özgürlüğü kısıtladığı iddia edilen *Good Samaritan* yasasının hayatın doğal akışı içinde pek de engelleyici olamayacağını öne sürer.

Yasanın zorlayıcı niteliğini onaylasa da cezanın içeriğine ilişkin bir değerlendirme yapmamıştır. Başka bir deyişle, Freeman'ın, yardım yükümlülüğünü ihlal edenlerin adli para cezası mı yoksa hapis cezası almasının mı daha uygun olacağına ilişkin herhangi bir görüşü yoktur.

Freeman ve Malm, yasanın sınırlarının tanımlanması gerektiği fikri açısından hemfikir görünmektedir. Her ikisi de kurtarıcı rol üstlenmesi beklenen kimseye kurtarma eyleminin maliyetinin yüksek olmaması gerektiğini savunmaktayken mutlak bir tanımlama yapmanın mümkün olmadığını da kabul etmektedir. Onlara göre, olaylar çok sayıda farklı şekillerde bir araya gelebilir ve bu yüzden sınırların kesin olarak belirtilememesinin yanı sıra böyle bir sınır gerekli de değildir. Tanım gayretinde Freeman ve Malm'ın birbirinden ayrıldıkları nokta ise bilgi ve içselleştirilmiş geleneklerle alakalıdır. Freeman, tehlikeyi bertaraf etmek için yeterli bilgi ve araçlara sahip olan kimsenin yardımla yükümlü olduğuna; Malm, kökleşmiş değerlerin, bireylerin yardımla yükümlü olup olmadığına karar verme sürecinde etkili olduğuna dikkat çekmektedir.

Yasanın özgürlüğün ihlali olduğu görüşünün aksine Freeman ve Malm destekleyici niteliğine vurgu yaparak ortak anlayışa sahip gibi görünmektedir. Freeman, kusursuz sorumlulukların çoğu zaman diğer yasalara nispeten özgürlüğe daha az zarar verdiğini, bunun yanı sıra mutlak özgürlüğün mümkün olamayacağını ve olması halinin yalnızca tehlike yaratacağını; Malm, özgürlüğün zararı önlemek gibi gerekli durumlarda kısıtlanabileceğini belirtmiştir.

Freeman ve Wellman, yardım etme yükümlülüğünü onaylar ancak ikisinin temellendirmesi birbirinden farklı görünmektedir. Freeman, yardım etme davranışının diğer bireylere duyulan saygının göstergesi olduğundan, Wellman, karşılıklı yardımın günü geldiğinde bireyin kendisine güvenlik sağlayacağı fikrinden hareketle *Good Samaritan* yasasını onaylamaktadır. Başka bir deyişle, Freeman'ın altruist, Wellman'ın egoist amaçlarla yasayı onayladıkları düşünülebilir.

Yasaların bir noktaya kadar zorlayıcı olmasını makul bulan Freeman ve Wellman, bunun izahını fayda ilkesi üzerinden yapmıştır. Her iki düşünürü göre de durum acilse, söz konusu zararın telafisi mümkün değilse ya da çok zorsa, haklar faydalı amaç uğruna ihlal edilebilir. Başka bir deyişle, ciddi tehlikeler devletin bireyleri pozitif eylemlere yönlendirebilmesinin geçer sebebidir. Freeman ve Wellman, yardıma zorlanmanın nihai olarak güvenli bir toplum yaratacağı beklentisi üzerinde de hemfikir görünmektedir. Freeman, yardım edenin yardım umacağı bir toplum; Wellman, tüm bireylerin yardıma zorlanmasının oluşturacağı güvenli bir toplum tasavvur etmiştir. Böylece iki düşünür de yasanın zorlayıcı niteliğini onaylamaktadır.

5. LIBERTERYEN DÜŞÜNÜRLER

Liberteryen düşünürler, sınırlı devleti katlanılması gereken bir kötülük olarak gören klasik liberallerden ayrılarak devletin ya daha fazla sınırlandırılması ya da tamamen ortadan kaldırılması gerektiğini öne sürmektedirler. Daha fazla sınırlandırılması fikrini, minarşist Nozick; yok edilmesi fikrini ise anarko kapitalist Rothbard temsil eder. Tüm bunlardan hareketle, ikinci hipotezin üçüncü kısmını oluşturan liberteryenlerin, yasayı onaylamayacakları iddia edilmektedir.

5.1. Murray Newton Rothbard

Rothbard'a göre, yukarıdan aşağı bırakılan elmanın yere düşecek olmasının doğallığı gibi her varlığın bir tabiatı vardır ve insanların da bundan dışlanmasını gerektirecek bir sebep yoktur. İnsan, akıl ile tabiat kanununun bilgisine ulaşabilir ancak tabiat kanunu elbette mistik değildir. Tabiat kanunu, özne konumundaki varlık için neyin daha iyi olduğunun bilgisini verir.¹⁸⁰ İnsan, akıl vasıtasıyla hangi araçların nihai amacı olan mutluluğa erişmelerine yardımcı olacağını bilir ve bunlar arasından bir tercih yapar. Bunu gözlemlediği takdirde birey, *özgür iradeye* sahip olduğunu, bedeni ve davranışları üzerinde aklının yönetici olduğunu keşfeder. Bu, *tabii sahiplik*

---

¹⁸⁰ Rothbard, Murray Newton, *Özgürlüğün Etiği*, (Çev. Tapramaz, Recep), Ankara 2009, s. 9-16.

anlamına gelmektedir.¹⁸¹ Akli gerekçelerle, özgür iradeye sahip ve tabii sahipliğe haiz olan her birey, eylemleri için yalnızca tabii hukuka bağımlıdır.

Tabii hukuka karşı pozitif hukuku benimseyenler, devletin gerekliliğini kabul etmiş olacaklardır. Rothbard, devletin önemli fonksiyonlarının olduğunu kabul etmesinin yanı sıra bu önemli fonksiyonların yalnızca devlet tarafından sağlanabileceği görünüşü reddeder. Devlet; gelir toplamak için baskı uygular, gücünü sürdürmek ve artırmak için fikir aşular, temel işlerde tekel hakkı olduğunu öne sürer ancak bunlarla da yetinmez, hizmet içermemesine rağmen hedef kitleyi yönetmek için kendi tarzını ahlaki olanmış gibi dayatır.¹⁸² Pozitif hukuk aracılığıyla devlet bireylerin tabii sahipliğine karşı suç işler.

Devletli yaşam yüzyıllardır tecrübe edilmekte olduğu için insan zihni buna alışmıştır ve aksini tahayyül edemez. Sınırlı devletin faydalı olacağını öne sürenlere karşın Rothbard, bu alışkanlığı hatırlatır ve bir ekleme yapar: Devlet bir kez gücü ele geçirdikten sonra sınırlı kalması için ne bir neden ne de onu sınırlayacak bir mekanizma vardır. Sınırlı devlet savunucuları savlarını genellikle hukuk üzerinden geliştirir. Bu, Rothbard'a göre tarihi açıdan yanlıştır çünkü hukuk, devleti önceler. Tabii hukuka dayanan kabile geleneği, örfi hukuk ve bahriye hukuku, hukukun devlet dışı kurumlarda başladığına dair birer örnektir.¹⁸³

Rothbard'a göre, hakiki bir liberteryen, radikal bir yok edicidir. Ondan beklenen, özgürlüğe yönelen devlet baskısının tüm tezahürlerini yok etmesidir¹⁸⁴ çünkü devletin varlığı saldırmazlık ve öz sahiplik ilkesine aykırıdır. Saldırmazlık ilkesi her bireye diğerlerinin öz sahipliğine şiddet uygulamadığı tüm eylemlerinde özgürlük tanır. Rothbard'a göre devlet sistematik bir suç örgütüdür ve doğal hakları tanınmasının olanağı yoktur. Bu bakımdan devlet derhal yok edilmeli ve icra ettiği

---

¹⁸¹ Rothbard, Özgürlüğün..., s. 33-34.

¹⁸² Rothbard, Özgürlüğün..., s. 167-179.

¹⁸³ Rothbard, Özgürlüğün..., s. 181-184.

¹⁸⁴ Rothbard, Murray Newton, Eşitlikçilik: Doğaya Karşı İsyen, (Çev. Acar, Mustafa), Ankara 2009, s. 165.

adalet ve güvenlik gibi hizmetlerin özel firmalar tarafından üstlenildiği piyasa anarşizmi kitlesel olarak tercih edilmelidir.¹⁸⁵

Zihinlerin alışık olmadığı devletsiz bir toplum fikrini anlaşılır kılmak adına uyuşmazlıkların çözümüyle ilgili olarak Rothbard farazi bir olay örmüştür. Jones X savunma şirketinden, Smith de Y şirketinden hizmet almaktadır. Kolaylık olması adına savunma şirketlerinin bir polis bir de mahkemelerinin olduğu düşünölsün. Smith, Jones tarafından saldırıya uğradığını iddia ederken Jones suçlamayı kabul etmemektedir. Smith'in yapabileceği, bir dosya hazırlayarak Y mahkemesine talepte bulunmakla sınırlıdır. Özgür bir toplumda Y mahkemesinin Jones'i cebren mahkemeye getirme hakkı yoktur ancak davet edebilir. Eğer Jones mahkemeye gelir, mahkeme tarafından suçlu bulunur ve bu karara itiraz etmezse burada bir sorun yoktur. Diğer ihtimal, Jones karara itiraz eder ve davayı kendi mahkemesine (X) ya da temyiz mahkemesine taşır. Temyiz mahkemeleri muhtemelen alt mahkemelerin sayısından çok daha az olacaktır. Objektifliği doğrulanmış temyiz mahkemelerinin üyesi olan alt mahkemeler için bu üyelik potansiyel ve mevcut müşterilerine karşı övgü kaynağı olacağı için nihai olarak temyiz mahkemelerinin kararları bağlayıcı olacaktır. Başka bir ihtimal ise Smith'in şirkete başvurmak yerine adaleti kendisinin tesis etmesi girişimidir. Bu, meşrudur ancak suçun cezalandırılması mümkün değildir. Smith, Jones'ı cezalandırmak için şiddet uygularsa bunu Jones'in kendisine dava açması pahasına yapabilir ve davanın açılması durumunda Smith, muhtemelen suçlu olarak ilan edilecektir. Temyiz mahkemesinin olduğu duruma döndüğünde, temyiz mahkemesinin devletleşeceğini iddia edenlere yönelik Rothbard, davacı ve davalı olmak üzere iki yönlü çelişenin varlığına dayanarak serbest bir toplumda en az iki temyiz mahkemesinin kalacağını belirtir.¹⁸⁶

Devleti reddedip serbest piyasayı ahlaki bulan Rothbard'ın *Good Samaritan* yasasını onaylaması beklenemezdi. Bu bakımdan, yasayı onaylayan Malm ve Wellman ile herhangi bir ortak görüşü de yoktur. Rothbard'ın bakış açısından yola

---

¹⁸⁵ Rothbard, Murray Newton, "Society Without A State", *Nomos*, Cilt 19, 1978, s. 191-195.

¹⁸⁶ Rothbard, Murray, Newton, *İnsan, İktisat ve Devlet: İktisadın İlkeleri Üzerine Bir İnceleme, İktidar ve Piyasayla Birlikte Hükümet ve Ekonomi*, (Çev., Uzun, Ayşe Meral / Uzun, Ahmet), Ankara 2009, s. 893-895.

çıkarsak *Good Samaritan* yasasını bireyin aklına, öz sahipliğine karşı bir saldırı olarak nitelendirebiliriz.

Son olarak Rothbard'ın, hayırseverlik ve servete bakış açısı üzerinden *Good Samaritan* yasasını, altruizme aykırı olması gerekçesiyle reddedebilecek olduğu öne sürülebilir. Rothbard, hayrın doğasının zorla almaya tezat olduğunu belirtir. Hayırseverlik, gönüllü bir inayettir.¹⁸⁷ Devletin bireylerin servetinden bir parça alarak diğerlerine vermeye zorlaması, hayırseverlik duygusunu köreltecektir. Tıpkı bunun gibi cezalandırılma korkusuyla, tehlike altındakilere ya da muhtaç haldekilere yardım etmeye zorlanan bireylerin hem özgürlüğü kısıtlanacaktır hem de bu kısıtlamanın anlamlı bir sonucu olmayacaktır çünkü zor eliyle tesis edilen hayır, sahi bir hayırseverlik değildir. Tüm bunlar neticesinde, Rothbard'ın fikirlerinin *Good Samaritan* yasalarını desteklemeyecek olduğuna ilişkin bir çıkarım yapılabilir. Devleti reddedip serbest piyasayı ahlaki bulan Rothbard'ın *Good Samaritan* yasasını onaylamamasını beklemek makul görünmektedir.

5.2. Robert Nozick¹⁸⁸

Nozick, koruma şirketleri üzerinden devleti meşrulaştırma çabasına girmiştir. Nozick'e göre, bir birey doğa durumundayken bireysel haklarını koruyabilir, zararı tazmin edebilir, kendini savunabilir, diğerleriyle birlik olabilir ya da bireylerin meydana getirdiği koruma şirketinden hizmet alabilir. Koruma şirketleri, bireylerin kendisine devrettiği haklardan başka bir şey için muktedir değildir. Nozick'in hak anlayışı, *kendi kendinin sahibi olma* ilkesine dayanmaktadır. Kendi kendinin sahibi olma hakkı, diğer bireylerin de sahibi olduğu bir hak olduğu için özgürlüğün sınırını çizmektedir. Buna *ahlaki yan sınırlamalar* adı verilmektedir. Bununla beraber her bireyin ayrı bir değer olduğu, birinin diğeri uğruna feda edilemeyeceği vurgulanmıştır. Birilerini toplum için fedakarlıkta bulunmaya zorlamak anlamsızdır çünkü toplum, bireylerden oluşmaktadır ve “toplum adına iyilik”, “diğer bireyler adına iyilik” anlamına gelerek birinin diğeri için feda edilmesidir. Bu ise bireylere verilen değer eşit olmadığı anlamına gelmektedir.

¹⁸⁷ Rothbard, *İnsan...*, s. 1122.

¹⁸⁸ Nozick, Robert, *Anarşi, Devlet ve Ütopya*, 2. bs., (Çev. Oktay, Alişan), İstanbul 2006.

Pratik sebeplerden dolayı bireylerin korunma hakkını devrettikleri koruma şirketleri, müşterilerine yapılan haksızlık karşısında misilleme yapabilme hakkına sahip olacaktır çünkü bu hak kendilerine devredilmiştir. Genellikle bireylerin koruma hizmeti alacakları varsayılsa da hizmet almayan bağımsız kişilerin de bulunabileceği gözden kaçırılmamalıdır. Farklı bölgelerdeki bireylerin de aynı şekilde davranması beklendiği için rekabetçi koruma şirketlerinden söz etmek gerekmektedir. Bir çatışma halinde farklı iki koruma şirketinin aynı kararda uzlaşmaması durumunda üç olasılık geçerli olabilir. İlki, bir şirketin bölgede hakim olmasıdır. İkincisi, şirketin bağımsızların misilleme yapmasını yasaklamasıdır. Sonuncusu ise yasaklama neticesinde dezavantajlı konuma itilen bağımsızlara koruma hizmeti sağlanmasıdır ki bu hizmet, müşterilerden alınan tazminatlarla finanse edilecektir. Bunlar sağlandığında görünmez elin desteği varmışçasına devlet ortaya çıkacaktır.

Devlete giden aşamalardan biri bağımsızların misilleme yapma hakkının yasaklanmasına ilişkindir. Ahlaki yan sınırlamaların varlığı esasen misilleme hakkının yasaklanamayacağını ilan eder ancak Nozick bunu meşrulaştırmak için “risk”, “tazminat” ve “usuli haklar”dan bahseder. Risk ile kastedilen, ihlalin kuvvetle muhtemel gerçekleşeceğidir. Nozick aslında gerçekleşmemiş bir zarar üzerinden cezalandırılmanın özgürlüğe aykırı olduğunu bilir. Bunu aşabilmek bakımından tazminat ilkesi önem taşır. Nozick yüksek risk odağında yasaklamanın ancak yasaklama getirilen kişilere tazminat ödenmesi halinde meşru olabileceğini ifade eder. Neyin yapılabileceği önceden herkese duyurulmuşsa ve hakim bir birim varsa bireyler adil olan hükme uymaya zorlanabilir. Bağımsızların diğerlerine karşı zarar üretebilecek olan davranışlarının yasaklanması usuli haklara, başka bir deyişle, yapılabileceklerin önceden duyurulmasına ve egemenin gücüne dayalıdır. Böylece zor kullanma tekeli görünür olmaktadır.

Faydacı anlayıştan uzak Nozick, hakları menkul olarak ele alır. Başka bir deyişle, hakların temellendirmesini yapmamıştır. Düşünce sisteminin temeline oturttuğu her bireyin ayrı bir değer olmasından hareketle kendi kendinin sahibi olma hakkına sahip olduğu fikri üzerinden faydacı anlayışı (toplam fayda) reddediyor

görülmektedir. Zorlayıcı *Good Samaritan* yasası, birinin iyiliği için diğerini yardıma zorlamaktadır. Bunun, Nozick'e göre, ahlaki olmaması beklenir çünkü bireyler eşittir ancak şirketler devletleşme sürecine doğru ilerledikçe bu yaklaşım kısmen değişmektedir. Bu bakımdan, Nozick'in zorlayıcı *Good Samaritan* yasasını reddedebileceği iddia edilebilir ancak böyle bir çıkarım yapmak için mevcut bilgiler yeterli değildir.

Devletin ultra minimal olması gerektiğini düşünen Nozick, bireylerin zararları gerçekleştirilmesi durumunda cezalandırılabilmesine ek olarak yüksek risk taşıyan eylemlerin de yasaklanabilmesini meşru kabul eder ancak bunun şartı o eylemde bulunacak kişilere özgürlüklerinden feragat etmeleri karşılığında tam tazminatın sağlanmasıdır. Nozick, böylece devletin hem zararı gerçekleştiren hem de zarar potansiyeli taşıyan eylemleri kısıtlama yönüne gitmesini onaylamaktadır. Bağımsızların diğerlerine karşı zarar üretebilecek potansiyele sahip olması, *Good Samaritan* yasası odağında yorumlanabilir. Toplumsal eğilimleri güçlü olan düşünürler *Good Samaritan* yasasının fayda ürettiğini, bireyleri yardıma zorlamanın zarar ilkesine aykırı olmadığını çünkü eğer birey yardım etmeyi reddederse muhtaç kişinin ilk durumdan daha kötü duruma düşebileceğini ve bu yüzden tanığın sorumlu olduğunu belirtmektedir. Nozick'in yüksek risk ilkesi gereğince durumun daha da kötüleşmesi ihtimalinden kaynaklı olarak bireylerin yardıma zorlanması önerilebilir ancak burada gözden kaçırılmaması gereken bir detay vardır ki o detay tazminat ilkesidir.

Good Samaritan yasasına ilişkin bir kurgu, Nozick'in tazminat ilkesinin anlaşılmasını nispeten kolaylaştırılabilir. X çifti, bebek sahibi olmak istediği için uzun süredir randevu gününün gelmesini beklediği tüp bebek merkezindeki muayeneye gidiyor olsun. Bu sırada yol kenarında ağır yaralı Y kişisiyle karşılaşsın. X çifti, Y kişisine yardım ederse hem randevuyu kaçırarak hem yeni randevu için en az 2 yıl bekleyecek hem de yeni randevu için yeterli maddi koşulları sağlayamayacak olsun ve eğer Y kişisine yardım etmezse Y kişisi ölecek olsun. Bu durumda X çiftinin Y kişisine yardım etmeye zorlanabilmesinin meşru zemini, yüksek riskin varlığından ve hakları ihlal edilen tarafa tazminat ödenecek olmasından

ibarettir. Devlet, X çiftini yardıma zorlayabilir ancak bunun sebebi toplumsal fayda değil, kendisinden yararlananların ödediği bedelin karşılığı ve zor kullanma tekelidir. Bu bakımdan yardım etmeye zorlanan X çiftine ödenecek tazminat; yol masraflarını, acilen yeni randevunun oluşturulmasını, yeni randevunun maddi karşılığının sağlanmasını içerir. Nihai olarak, Nozick'in yüksek risk varsa ve hakkın ihlalinin tazmini söz konusuysa *Good Samaritan*'ın zorlayıcı yönüne sıcak bakabileceği düşünülebilir. Akla gelebilecek bir soruyu aydınlatmak adına belirtmek gerekir ki yüksek risk ve tazminat ilkelerinin minimal devletten çok maksimal devleti besleyebileceğini, tiranlığı oluşturabileceğini iddia edenler de vardır ancak bu, çalışma konusunun dışında kalmaktadır.

Nozick ve Malm, risk ve maliyet vurguları üzerinden *Good Samaritan* yasalarına karşı olumlu anlamda hemfikir görünmektedir. Nozick, yüksek risk varsa zarar henüz gerçekleşmeden önce bireylerin bir davranışa zorlanabileceğini ancak bundan doğacak zararların korunanlar tarafından finanse edilen tazminatlarca giderilmesi gerektiğini; Malm, risk ve maliyeti tanımlamanın zor olduğunu hatta durumdan duruma değişebileceğini belirtse de zihinlerde birtakım eğilimlerin genelleştirilebileceğini belirtmiştir. Birbirlerinden farklılık gösterdikleri husus ise *Good Samaritan* yasasının niteliğine dairdir. Nozick, egemen şirketin (devlet denilebilir) güç kullanma tekeline sahip olmasının doğal bir sonucu olarak bağımsızların zarar veren ya da zarar verme potansiyeli içeren davranışlarını düzenlemeyi anlamlı bulur. Bu, Nozick'in *Good Samaritan* yasasının zorlayıcı niteliğini desteklediği anlamına gelebilir. Malm ise eğer anlamlı sonuçlar üretmekteyse zorlayıcı yerine teşvik edici yasayı desteklemenin daha makul olduğunu belirtir.

Nozick ve Wellman, maliyet ilkesi üzerinde hemfikir olsa da temellendirmeleri birbirinden farklıdır. Nozick, toplum iyiliği adına bireylerin zorlanamayacağını, zorlanırsa bireylerarası eşitliğin bozulacağını ifade etmektedir. Ona göre, egemen şirket güç kullanma tekelini bireylerden devralmıştır ve bu gücün bir yansıması olarak zararı önlemek için adımlar atabilir ancak kendi kendinin sahibi olma hakkını ihlal ettiği için diğerlerinin ödediği pay ile hakkı ihlal edilene tazminat

ödenmelidir. Wellman ise bu kurguyu vatandaşlığın maliyeti olarak faydacı anlayışa indirgemektedir. Nihayetinde her ikisi de yasanın zorlayıcı yönünü onaylıyor görünmektedir. Birbiriyle ilk adımda ortak, ikinci adımda farklı göründükleri bir bakış açısı daha vardır. Hem Nozick hem de Wellman doğa durumunu kabul eder. Nozick, doğa durumundan çıkışın süreç içerisinde rekabetçi şirketlerin tekelleşmesiyle gerçekleştiğini ve bunun kaçınılmaz olduğunu; Wellman, doğa durumundan çıkışın zımni bir sözleşme ile gerçekleştiğini ve kitlesel olarak tercih edilirse doğa durumuna dönüşün mümkün olabileceğini belirtir.

6. GENEL ÇIKARIMLAR

Retrospektif yöntemle incelenen klasik liberallerin eserlerinde, Bastiat hariç, beklenenin aksine *Good Samaritan* yasasını onaylayabilecekleri yönünde emareler bulunmuştur. Analiz yapılmadan önce reddedebileceklerine ilişkin hipotezin ana sebebi klasik liberallerin sınırlı devlet ve negatif özgürlüğe olan bağlılıklarıyla ilgilidir. *Good Samaritan* yasalarına ilişkin olumlu bakış açısı, liberal çevrelerde bilinen bir argüman olarak “topluluktan kopuk olmayış” bağlamında anlamlıdır.

İncelenen modern liberallerin fikirleri, yasayı destekleyebilecekleri hipoteziyle uyumludur. Onların devlete atfettikleri “korumacı ve düzenleyici” rol, *Good Samaritan* yasalarını destekleyebilecek argümanlara sahip olabilecekleri hipotezini geliştirmemize neden olmuştur.

Son olarak, liberteryenlerin devlete karşı olumsuz ve katı görüşleri, devlet eliyle şekillendirilen bir “iyi”nin akla saldırı olacağı fikrinden hareketle *Good Samaritan* yasasını olumsuzlayacakları hakkında bir hipotez öne sürmeye neden olmuştur. Beklenmedik bir şekilde Nozick’in yasayı onaylayabilecek görüşlere sahip olmasının aksine Rothbard’ın yasayı reddedebilecek argümanlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrıca, Hume ile Bentham’ın görececi ve teleolojik, Mill’in evrenselci ve teleolojik, Freeman’ın teleolojik, Smith’in stoacı ve empati, Locke, Rawls, Nozick

ile Rothbard'ın evrenselci ve deontolojik etik anlayışına sahip olduğuna ilişkin çıkarımlar yapılırken Bastiat için yapılamamıştır. Bu çıkarımlardan hareketle evrenselci ve deontolojik etik anlayışın, *Good Samaritan* yasasını onaylamak için bir temel oluşturabileceğini düşünmek makul görünmektedir.

Yasaklayıcı nitelikte teşvik edici niteliği önceliyor olan Malm'ın, daha yumuşak olanı tercih etmesi bakımından, Anglosakson hukuk sistemi ile uyum halindeyken geleneğin temsilcisi niteliğindeki klasik liberaller (zorlayıcı yasayı olumlayan) ile uyumsuzluk içerisinde olduğu çıkarımı yapılabilir. Wellman'ın zorlayıcı nitelikteki yasayı onaylaması bakımından, Kıta Avrupası hukuk sistemi ve onu temsil eden modern liberaller ile uyumlu olduğu yolunda bir yorum geliştirilebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GOOD SAMARITAN OLAYLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRMELER

Bu bölümde, *Good Samaritan* içine yerleştirilebilecek ve yaygın olarak bilinen dört olay incelenmiştir. Anglosakson hukuk sistemine tabi ülkelerde, David Cash ve Kitty Genovese vakası; Kıta Avrupası hukuk sistemine tabi ülkelerde ise Kadir Şeker ve Gustave Dominici davası ele alınmıştır. Buradaki amaç, *Good Samaritan*'ın ne olduğunu hayatın içindeki gerçek olaylar ile açıklamaktır. Böylece, olan ve olması gerekenin bilgisi bir ölçüde netleşecek ve nihayetinde normatif etik hedefine ulaşılacaktır.

1. TECAVÜZ VE CİNAYETE KARŞI KAPANAN BİR ÇİFT GÖZ: DAVID CASH VAKASI

Jeremy Strohmeyer 1997 yılında Nevada'da bulunan Primadonna Resort and Casino'nun kadınlar tuvaletinde 7 yaşında bir kıza tecavüz etti. Los Angeles'ta yaşayan David Cash, arkadaşı olan Jeremy Strohmeyer'in suçuna şahit oldu ancak onu durdurmak için herhangi bir girişimde bulunmadı. Sherrice Iverson tecavüze uğradıktan sonra Strohmeyer tarafından boğularak öldürüldü. Strohmeyer cinayet, adam kaçıрма ve cinsel saldırı suçundan yargılandı. Cash ise yardım ve bildirim yükümlülüğü ihlali veya diğer herhangi bir suçtan dolayı yargı karşısına çıkmak zorunda kalmadı. Cash, katıldığı bir programda Strohmeyer'e sempati duyduğunu ve ölen kızı ima ederek başkalarının sorunları için uykusuz kalamayacağını açıkladı. Bölge Savcısı Stewart Bell ise bu olaya yaklaşımını, "eylemsizliğin Tanrı nezdinde suç olabileceği fakat hukuk nezdinde bunun mümkün olmadığı" ifadeleriyle belirtti.¹⁸⁹

Zorlayıcı nitelikteki *Good Samaritan* yasasının bulunmadığı California ve Nevada Eyaleti'nde¹⁹⁰ Cash'in yardım etmemek neticesinde suçlu bulunmaması,

¹⁸⁹ Page, Clarence, "Taking the Prize For Selfishness", <https://www.baltimoresun.com/news/bs-xpm-1998-09-01-1998244090-story.html>, (01.09.1998).

¹⁹⁰ Nevada, <https://www.leg.state.nv.us/nrs/nrs-041.html>, (02.06.2022).

bireyciliğin ve negatif özgürlüğün daha güçlü bir biçimde yaşandığı Anglosakson gelenekle ilişkili olabilir. Strohmeier vakasında, Iverson'a doğrudan zararı verenin Cash olmadığı açıktır. Zorlayıcı *Good Samaritan* yasasının olmadığı bu zaman ve yerdeki hukuk düzeni nezdinde, Cash'in yardım edip etmeme seçiminde bulunma hakkı onun bireysel özgürlüğüyle ilgilidir.

Bastiat'a göre; fiziksel, zihinsel ve ahlaki yaşam insana Tanrı'nın armağanıdır. Bu alanlara müdahale eden türlü yasalar zararlıdır. Yardım etme davranışını iyi ve faydalı olması gerekçesiyle dayatan yasa, Bastiat açısından kabul edilemez çünkü Basitat, yasal kardeşliğin sıkı bir karşıtıdır. O, yardımseverliğin kötü olduğunu değil, hukuk eliyle dayatılan yardımseverliğin özgürlük karşıtlığı nedeniyle kötü olduğunu düşünür. Hatta bu sürecin komünizme ilerlememesi için bir sebebin olmadığını ifade eder. Bunlar göz önüne alındığında, Savcı Bell'in ifadesi ve Cash'in ceza almaması anlamlı bulunmaktadır. Bastiat açısından düşünüldüğünde, Cash'in günah işlediği ya da gayri ahlaki davrandığı söylemek yerinde olabilir ancak suç işlediğini söylemek Cash'e bahşedilen akla ve Tanrı'nın iradesine saygısızlık olacaktır.

Klasik liberal düşünörlere göre, toplum halinde yaşamanın bir bedeli vardır. Bu bedel, sorumluluk olarak tanımlanabilir. Tüm bireylerin sorumluluğunun düzenleyicisi olan hukuk, amaçlanan faydayı tesis edebilmek için belirli davranışları emrederken belirli davranışları yasaklamaktadır. Emrettiği eylemlerin kasıtlı ya da kasıtsız olup olmadığı önem taşımaktadır. Hukukun emri niteliğinde olan icrai davranışların yerine getirilmemesi ihmalî suçlar başlığı altında ele alınmaktadır. İcrai davranışların ihmalî ihlali neticesinde kişiler hastalanmış, yaralanmış ve ölecek olabilir.¹⁹¹ Faydaya odaklanarak zararın gerçekleşmesini engellemek amacıyla yasalar bireyi türlü davranışlara doğru yönlendirebilir. Bazı zararların telafisinin mümkün olmaması, zararın gerçekleşme ihtimaline karşı önlem almayı gerektirir. *Good Samaritan* davalarını da bunun gibi düşünmek mümkündür. X kişinin Y kişisinden bir zarar gördüğü ve Z kişinin herhangi bir yardımda bulunmadan gittiği varsayalım. Z, X'in ilk durumda olmasının sebebi değildir ancak X'in içinde

¹⁹¹ Özgenç, İzzet, "İhmalî Suç Teorisi", Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 25, Sayı 4, 2021, s. 303.

bulunduğu durumun daha da kötüleşmesinin sebebi olarak gösterilebilir. Burada zararı gerçekleştiren kişi Z olmamasına rağmen daha ciddi zararların gerçekleşmesinin potansiyel sahibi olarak düşünülebilir. Cash, Iverson'a tecavüze maruz kaldığı esnada yardım etseydi olay ölümle sonuçlanmayabilirdi. Cash'in Iverson'u ölüme terk ettiği düşünülebilir. Bu yorum, negatif özgürlük anlayışının zıddı olarak algılanmaya açık olsa da zarar ilkesinin genişletilmesi üzerinden makul olarak değerlendirilmeye elverişlidir.

Öldürmemek hem ahlaki hem de hukuki bir buyruktur. Görececiler öldürmenin kimi zaman meşru olabileceğini iddia etseler de yaygın olan uygulamanın bu olmadığı açıktır. Genel kabuller, adalet ve fayda üzerine yoğunlaşan hukuk; cinayetin yasaklanmasında olduğu gibi ahlaki alanla kesişebilmektedir. Cinayetin suç olarak kabul edilmesi ve bunun hiç değilse büyük çoğunluk tarafından onaylanıyor olması, ahlak ile hukukun en azından bazı alanlarda ve durumlarda birbirinden keskin sınırlarla ayrılamayacağını gösterir (“hukuk, minimum ahlaktır” ilkesi). Başlangıç itibarıyla dini bir metin olması sebebiyle ahlaki yasa olan *Good Samaritan* da bunun örneği olarak ele alınabilir. Ahlakın hukuktan ayrı bir alan olduğu iddiası zayıflatılarak Cash'in bu davada cezalandırılması gerektiği öne sürülebilir. Aksi takdirde Strohmeyer'in ne tecavülden ne de cinayetten suçlu bulunmasının bir dayanağı olurdu.

Cash'in pişman olmadığını dile getirdiği KLSX-FM programının yapımcısı Jason Insalacio, bir protesto organize etti ve bu protestoya büyük ölçüde Cash'in de eğitim gördüğü UC Berkeley Üniversitesi öğrencileri katılım gösterdi. Cash'i suçlu bulmayan yargı, hatalı buluyordu. Protestoculara göre adil olan, Cash'i ve Cash gibilerini suçlu bulacak bir yasa çıkartılmasıydı. Protestocular yaklaşık 400 kişiye Cash'in fotoğrafını dağıtarak öğrencileri Cash'i reddetmeye, dışlamaya ve yüzüne tükürmeye teşvik etti. Aktivist Felicia Deshone “Nerede olursan ol, David Cash... Dinlenmeyeceksin. Hayatını cehenneme çevireceğiz. Nereye dönse Sherrice'i

görecek.” dedi.¹⁹² Cash’in yardım etmeme neticesinde suçlu bulunmasına ilişkin yoğun halk talebi, zorlayıcı nitelikteki *Good Samaritan* yasasını gerekli kılar.

Smith’in empati kavramı, protestonun saikini açıklar niteliktedir. Smith, empatinin onama ve kınama duygulanımlarıyla insanı mükemmelleştirdiğini ifade etmiştir. Cash’in *Samaritan* gibi davranmaması üzerine Iverson’un önce tecavüz sonra cinayete kurban gitmesi sebebine dayanarak cezalandırılmasını isteyen protestocuların Iverson, Iverson’un ailesi ve potansiyel kurbanlarla empati kurduğu düşünülebilir. Diğer yandan arkadaşlık ve hayırseverliğin özgürce uygulanması gerektiği ifadesinden yapılan çıkarım doğrultusunda Smith’in *Good Samaritan* yasasını reddedebilecek argümana sahip olduğu fikri, Savcı Bell’in ifadesine meşru bir zemin hazırlayabilir. Bell’e göre Cash’in davranışı gayri ahlaki olabilir ancak kesinlikle suç değildir çünkü bunu suç ilan eden bir yasa bulunmamaktadır. Smith’in anlatılarındaki empati kavramı Cash’i kınamayı, hayırseverliğin özgürce uygulanması gerekliliği ise Cash’in hukuken cezalandırılmamasını anlaşılır kılmaktadır. Bu bakımdan Smith’in anlatıları ile Bell’in ifadesi birbirini destekler niteliktedir.

Locke, komşuyu sevmenin ve acı çeken insanlara yardım etmenin doğal hukukun bir gereği olduğunu ve toplumsal fayda üreten pozitif hukuk yasalarının meşru olduğunu belirtir. Locke açısından Cash, Iverson’a yardım etmeyerek tabiat kanununa aykırı davranmıştır. Cash vakasının olduğu yıllarda zorlayıcı nitelikteki *Good Samaritan* yasasının yokluğu ise pozitif hukukun eksikliğini göstermektedir. Doğal hukukla uyumlu olan, pozitif hukukun içine yardım etme davranışının yerleştirilmesidir. Bu bakımdan protestocuların talebi Locke açısından haklı görülebilir.

Protestocuların talebi, Bentham’ın “kişinin uzak ya da yakın çevresindekilerin menfaatini önemseydiği pozitif etik” ile açıklanabilir. Pozitif etik, diğerlerinin mutluluğunu artırmaktan geçer. Protestocular hem kurbanı hem kurbanın ailesine duyulan borcun ödenmesi adına hem de potansiyel kurbanların

---

¹⁹² O’Connor, Anne-Marie, “Protest Follows Accused Accomplice”, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1998-aug-27-mn-17084-story.html>, (12.07.2022).

mutsuzluğunun önüne geçilmesi adına bir yasa talep etmişlerdir. Bu yasa, zorlayıcı nitelikteki *Good Samaritan* yasası olarak görülebilir.

Rawls'a göre sosyal adalet, bireyleri bir araya getiren ve hakkaniyet olarak adalete inanmalarını mümkün kılan mekanizmadır. Pozitif nitelikli doğal ödevlerden oluşan gereklilikler (karşılıklı yardım), sosyal adalet eliyle hakkaniyet olarak adalet inancını pekiştirir. Cash vakasında protestocuların talebi, sosyal adalet uğrunadır ve talebin reddedilmesi en azından protestocular için kurumların hakkaniyet olarak adalet çerçevesinde işlemediğini düşünmelerine neden olacaktır. Diğer yandan protestocuların talebinin meşru zeminini Rawls'un orijinal pozisyon varsayımıyla açıklamak mümkündür. Rawls'a göre, yardım etmemenin herhangi bir özrü yoktur çünkü başlangıç durumunda bireyler tam anlamıyla eşittir ve eşitler arasında bir sözleşme gerçekleşmiştir. Bireyler görünür olan ilişkilerinin çok daha ötesindeki bireylerle de iş birliği halindedir. İş birliği ardı sıra sorumluluk getirir. Iverson ve ailesini tanıyan ya da tanımayan protestocuların talebi, eşitlik ve borç argümanları üzerinden haklılaştırılabilir.

Protesto, liberal düşünürlerin argümanları üzerinden anlamlandırılmaya çalışılmıştır. İnsanların içinde yardım etme eğilimi olduğu ve bu eğilim odağında zorlayıcı *Good Samaritan* yasasının kamusal bir talep olduğu fikri vurgulanmıştır. Zorlayıcı *Good Samaritan* yasasının olmadığı bu mekan ve zamanda Cash, mahkeme tarafından suçlu bulunmasa da sağduyu tarafından suçlanmıştır. Bu sağduyu, zorlayıcı *Good Samaritan* yasasının kabulüne ilişkin ciddi bir argüman olarak öne sürülebilir.

2. BİR FİGAN, OTUZ SEKİZ SÜKÛT: KITTY GENOVESE VAKASI

Kitty Genovese, Queens'te bulunan iş yerinden eve dönerken Winston Moseley'in dikkatini çekti ve takip edildi. Genovese evinin yakınlarında aracını park edip yürümeye başlamışken Moseley tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Raporlara göre Genovese'nin çığlıklarına karşın 38 tanık sessizliği seçmişti, durumu yetkililere bildiren olmamıştı. İçlerinden biri son dakikalarda bildirimde bulunsa da artık çok

geçti, Genovese yardım gelene kadar ölmüştü. Bu olay, psikoloji çalışan bilim insanlarının dikkatini epey çekmişti. *Seyirci etkisi* olarak isimlendirdikleri faktör, bireylerin yardımda bulunma ihtimallerini zayıflatmaktaydı.¹⁹³

Genovese davasında suçlu bellidir ancak katil kadar olmasa bile Kıta Avrupası hukuk sistemine göre, otuz sekiz suçlu daha vardır. Buna karşın olayın gerçekleştiği yer Anglosakson hukuk sistemine tabi bir ülkenin sınırları içindedir ve burada sessiz kalmak yasalar kapsamında suçluluğa girmemektedir. Otuz sekiz tanığın sessiz kalması ve bundan ceza almaması Anglosakson hukuk sistemine uygundur fakat Anglosakson geleneği temsil eden klasik liberal düşünürlerin (Bastiat hariç) görüşleriyle uyumlu değildir.

Good Samaritan yasasının adli para cezası içeren niteliğine onay verebilecek olduğu düşünülen Smith, tarafsız izleyicinin empati yeteneğini kullanarak onama ve kınamada hatta eylemlerde bulunabileceğini ifade etmiştir. Buna rağmen ilişkiler yakınlığı ölçüde empati yeteneği güçlenmektedir. Smith'e göre tarafsız izleyiciler, taraflara yabancılaştıkça ya da yanlış bilince sahip olmaları nedeniyle daha az empati kurabilirler ve bunun neticesinde yardım etme eyleminden sakınabilirler. Genovese davasında da bu olmuş olabilir. Genovese'in çılgınlıklarını işiten otuz sekiz kişi belki de birbirlerine gülümsemeyen hatta birbirlerini fark etmeyen kişilerdi. Smith, yasaların ahlak kodlarını yerleştirme, disiplin sağlama görev ve haklarını teslim etmiştir. Queens'te o yıllarda *Good Samaritan* yasası mevcut olsaydı, yabancılıktan ya da yanlış bilinçten dolayı sessiz kalan otuz sekiz tanık sessiz kalmamaya zorlanmış olurdu ve belki de Genovese yaşıyor olurdu.

Locke'a göre, tabiat ışığı ile keşfedilebilir olan tabiat kanunu insanlardan kutsal varlığa itaat etmesini, muhtaç ve mağdurlara yardım etmesini, çevresini sevmesini ister. Topluma karşı borçlu olan bireyler yasalar tarafından yardım etmeye zorlanabilirler. Tabiat kanunu komşuyu sevmek ve ona yardım etmek olduğuna göre Genovese davasındaki tanıklar tabiat kanununa uygun davranmamışlardır. Pozitif hukuk, doğal hukuktan beslenmektedir ve onu içermektedir. Bu durumda, suça ve

---

¹⁹³ Rosenthal, Abraham Michael, *Thirty-Eight Witnesses: The Kitty Genovese Case*, Berkeley 1999.

zarara tanık olmuş kişilerin yardım etmesi doğal bir yükümlülüktür. Anglosakson hukuk geleneğine göre otuz sekiz tanığın suçlu olmadığı belirtilse de tabiat kanununa göre suçlu oldukları açıktır ve bu vakada pozitif hukukla doğal hukuk çelişmektedir.

Hume'a göre, insanların içinde eşit düzeyde olmasa da doğal olarak bir duygudaşlık ve iyilikseverlik vardır. Bu duygular eşit düzeyde olsaydı, insanların adil olana ilişkin güçlü kavrayışları olsaydı, genel çıkarlar mükemmel bir şekilde biliniyor ve uygulanıyor olsaydı yasalara gerek kalmazdı. Faydası bakımından *Good Samaritan* yasasının zorlayıcı niteliğini kabul edebileceği yönündeki çıkarımları sağlayan Hume'un anlatıları, Genovese davasındaki otuz sekiz tanık ile tasdiklenmiş görünüyor. Tanıklar adalete ve genel çikara uygun davranmamışlardır. Onları yardım etmeye zorlayan bir yasa olsaydı hem içlerindeki iyiliksever kimlikle çatışmıyor olacak hem de faydalı sonuç üretecekti.

Mill, ödev duygusunun bireyin tabiatına ilişkin olduğunu ifade ederek bireyin yüksek hazları hissetmesine yarayacak fedakarlık içerikli yasanın toplumsal mutluluğu artıracacağını belirtmiştir. Fikirlerinden hareketle *Good Samaritan* yasasını onaylayacağı düşünülen Mill, zarar ilkesi anlayışıyla da bu çıkarımı desteklemektedir. Zarar ilkesi her ne kadar negatif yükümlülükle ilgili olsa da ergin olmayan birey ve toplumlarda zorun meşru olduğunu ifade eden Mill, insanın topluma karşı borçları olduğunu ve fayda bakımından yasaların kişileri borçlarını ödemeye zorlamasının uygun olduğunu ifade etmiştir.

Genovese davasındaki tanıklar toplum halinde yaşayıp bundan fayda elde ettikleri için kurbana karşı sorumludurlar. Mill, tanıkların içinde ödev duygusunun varlığına inandığı için kendilerini yardım etmeye zorlayan *Good Samaritan* yasasını anlamlı bulmaya eğilimli olmalıdır. Bu bakımdan, tanıkların yardım etmemesi ya da bildirimde bulunmaması, suç olarak değerlendirilmelidir. Tanıklar, Genovese'a karşı borcunu ödemişlerdir ve fedakarlığı içeren yüksek hazlardan uzak bir davranış sergileyerek toplumun mutluluğunu olumsuz anlamda etkilemişlerdir.

Bentham'a göre, yasamanın amacı hazların ıstıraplardan daha çok olmasını sağlayarak toplam faydayı artırmaktır. İnsanların içinde doğal olarak yardımseverlik hazzının bulunduğunu öne süren Bentham, bunu teşvik eden yasaların meşru olacağını ifade etmiştir ancak önlenebilecek bir zarar yoksa, zararı engelleyebilecek kabiliyet yoksa, maliyeti faydadan fazlaysa, daha az maliyetle başarı elde edilebilecekse cezanın meşru olamayacağını da ekler. Vergi borcunu ödememenin doğrudan zararı olmasa bile toplumsal faydaya zarar vermesi bakımından kabul edilemez olduğu anlatısı üzerinden *Good Samaritan* yasalarını kabul edeceği düşünülen Bentham, muhtemelen Genovese davasındaki tanıkları suçlu bulmaya eğilimli olacaktır zira özgürlüğe zarar veriyor gibi görünse de bu yasa, toplumsal çapta büyük bir fayda üretecektir. Tanıklar, yardım etmeyerek ya da bildirimde bulunmayarak Moseley'i cesaretlendirmiş olabilirler.

Bastiat, hukukun olması gereken sınırların dışına taşıdığını, yozlaştığını ifade eder. Ona göre yozlaşmanın sebepleri, açgözlülük ve abartılı yardımseverliktir. İnsanların içinde doğal bir yağmalama güdüsü bulunmaktadır ve yasa yapıcılar bundan soyutlanmış değildir. Abartılı yardımseverlik ise özgürlüğün katilidir. Bunlardan hareketle, Bastiat'ın *Good Samaritan* yasasını onaylamayacağı çıkarımı yapılabilir. Bentham'ın Genovese davasında tanıkların suçsuzluğuna ilişkin karar veren mahkemeyi onaylaması beklenecektir. Bu fikri desteklemek adına, Bentham'ın şu ifadesine yer verilebilir: Hukukun görevi adaleti sağlamak değil, adaletsizliğin hüküm sürmesini engellemektir. Burada tanıkların yardım edilmeye zorlanması, "adaleti sağlamak" ifadesine denk düşmektedir.

Klasik liberaller arasından Mill, Hume, Bentham insanların içinde doğal bir yardımseverlik duygusu olduğunu belirtmiştir ancak Genovese vakası bunun aksini gösterip göstermediği belirsizdir. Tanıkların sessiz kalmalarını sağlayan nedenin, içlerinde yardımseverlik duygusunun olmamasına mı yoksa başka bir sebebe mi dayalı olduğu kesin değildir. Kesin olan tanıkların yardım etmemesidir. Buna ilişkin seyirci etkisi teorisi, izleyici sayısı ne kadar artarsa kişilerin sorumluluk duygusu o

ölçüde azalacaktır, der.¹⁹⁴ Başka bir deyişle, izleyici sayısı ve sorumluluk hissi arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Tanık sayısının çok olduğu Genovese gibi vakalarda, tanıkları yardım etmeye zorlayacak bir yasa olsaydı muhtemelen tanıklar sorumluluk duygusunu yoğun bir düzeyde hissetmeye devam edeceklerdi. Bu bakımdan *Good Samaritan* yasasının faydalı olduğu öne sürülebilir ve Anglosakson hukuk sistemlerine eklenmesi önerilebilir.

Rawls'a göre doğal ödevler gereğince bireyler kendilerine yönelik aşırı risk olmadıkça ihtiyaç halindekilere ya da tehlike altındakilere yardım etmekle yükümlüdür, burada gönüllülük şartı yoktur çünkü doğal ödevlerde gönüllülük olmaz. Ayrıca Rawls, bir yasa yapıcının yapacağı en iyi şeyin sosyal düzenlemeler olduğunu ifade ederek psikolojik yasalardansa hukuki yasaları etkin gördüğünü belirtir. Genovese vakasında hukuki yasanın yokluğu sırasında 38 tanık vardır ve bu 38 tanığı harekete geçirecek psikolojik bir yasanın olmadığı açıktır. Seyirci etkisi içinde bulunan tanıklar, bir diğer tanığın muhakkak yetkilileri aradığını düşünerek eylemsiz kalmış olabilir. Öyleyse, psikolojik yasanın işlevsizliğine bir kanıt olarak seyirci etkisi gösterilebilir. Yardım etme davranışı, hukuki bir yasa olsaydı bildirim gerçekleşecek olabilirdi. Örneğin, Batı Avustralya'da cinsel istismarla karşılaşan çocuk vakalarının yetkililere bildirilmesini zorunlu kılan yasayla birlikte yıllık ortalama 451 olan bildirim sayısı, 1363'e yükseldi.¹⁹⁵

3. İYİLİKLE KÖTÜLÜK ARASINDA: KADİR ŞEKER DAVASI

Üniversiteye hazırlanmakta olan Kadir Şeker'in beyanına göre, kendisi parkta Özgür Duran'ın, Ayşe Dırla'ya şiddet uyguladığını görünce -ki Dırla darp raporu alarak aksini iddia etmektedir-¹⁹⁶ olanları engellemek adına müdahale etmiştir. Müdahale sırasında arbede çıkması üzerine Şeker, Duran'ı kalbinden bıçaklayarak öldürmüştür. Önce kasten adam öldürme suçundan müebbet hapis cezası veren Konya Bölge

¹⁹⁴ Darley, John McConnon / Latane, Bibb, "Bystander Intervention in Emergencies: Diffusion of Responsibility", *Journal of Personality and Social Psychology*, Cilt 8, 1968, s. 377-383.

¹⁹⁵ Mathews, Ben ve Diğerleri, "Impact Of A New Mandatory Reporting Law On Reporting And Identification Of Child Sexual Abuse: A Seven Year Time Trend Analysis", *Child Abuse & Neglect*, Cilt 56, Haziran 2016, s. 62.

¹⁹⁶ Yanık, Tolga, "Kadir'in avukatı, tutukluluğa itiraz etti", <https://www.dha.com.tr/gundem/kadirin-avukati-tutukluluga-itiraz-etti-1754146>, (11.02.2020).

Adliye Mahkemesi, haksız tahrik hükümleriyle cezayı 15 yıla indirmiş ve sonra iyi halden indirim vererek cezayı 12 yıl 6 ay olarak kesinleştirmiştir. Kararın ardından Şeker'in avukatları dosyayı Yargıtay Mahkemesine taşımıştır ancak dosya karara bağlanmamıştır. Son olarak Şeker'in taşıdığı bıçağa yönelik yasak bıçaklar ve diğer aletlerle ilgili suçlar ve cezaları kapsamında 6 ay ile 1 yıl arasında hapis cezası istendiğini de belirtmek gerekmektedir.¹⁹⁷

Dırla'nın şiddete maruz kaldığını fark eden ve bunun üzerine yardım etme girişiminde bulunan Şeker, *Good Samaritan*'ın Türkiye'deki karşılığı olan TCK m. 98'e (Yardım ve Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Gerilmemesi Suçu) uygun bir davranış sergilemiştir. Şeker'in yardım etmeksizin gitmesi durumu, m. 98'e aykırı olacaktır. Yardım etmeyi ya da bildirimde bulunmayı emreden bu yasa, aksi olduğu takdirde adli para ya da 1 yıla kadar hapis cezasına, ihtiyaç halindekinin ölmesi durumunda 1-3 yıl hapis cezasına hükmeder.

Şeker, yardım etmese Dırla'nın yaşıyor olduğu durumda en fazla 1 yıl ceza alacakken yardım girişimi neticesinde 12 yıl 6 ay ceza almıştır. Bu durum *Good Samaritan* anlamına gelen m. 98'in bireyleri yardıma zorladığını ancak onu olası zararlara karşı korumadığını düşündürtebilir. Bu bakımdan bireyler 12 yıl ceza almaktansa 1 yıl ceza almaya razı olarak yardımda bulunmayı reddedebilir. Bu anlama gelen türlü çıkarımlar muhtemelen hatalı olacaktır çünkü Şeker davasındaki detaylar *Good Samaritan* yasalarının kapsadığı türden ihmalleri içermemektedir. *Good Samaritan* yasaları, kurtarıcı rol üstelenen kimseyi, yardım etme niyetiyle giriştiği eylemlerde mağdurun olduğundan daha kötü duruma geldiği hallerde korur. Örneğin, X kişisi, Y kişinin bıçaklanma dolayısıyla kan kaybetmekte olduğunu görsün. X, Y'nin kanamasını durdurmak adına yarasını bir bezle sarsın. Aynı zamanda ambulansı aramış olsun. Sağlık görevlilerinin tespiti üzerine Y'nin bezden enfeksiyon aldığı düşünölsün. Bu durumda X, Y'nin enfeksiyona maruz kalması sebebiyle suçlu bulunamaz çünkü yasa X'i korumazsa X yardım etmekten çekinebilir. Ters bir varsayımda bulunmak X'in hangi hallerde korunmaması

---

¹⁹⁷ Haber Merkezi, "Kadir Şeker Kimdir, Kaç Yaşında? Kadir Şeker Olayı Nedir?", <https://www.ensonhaber.com/gundem/kadir-seker-kimdir-kac-yasinda-kadir-seker-olayi-nedir>, (30.11.2020).

gerektiğini anlaşılır kılmaya yarayabilir. X, yeterli sağlık bilgisi ve teknik araçlara sahip olmamasına rağmen Y'ye yardım etme iddiasıyla Y'nin kanayan kolunu keserse bu bir suçtur ve *Good Samaritan* yasalarının koruması altına giremez çünkü makul yardım sınırlarını aşmaktadır. Öte yandan, Şeker davasında olduğu gibi bir olay içinde üç kişi düşünelim. X, kurtarıcı rol üstlenen kimse olsun. Y, fail; Z, mağdur olsun. Y'nin Z'den haraç aldığını ve şiddet uyguladığını gören X, durdurmak adına Y'yi öldüremez. Burada X'in yapabilecekleri polise haber vermek ve Y'yi kuvvet uygulayarak engellemeye çalışmaktır. X'in Y'yi öldürmesi durumu, şartları olduğundan çok daha kötü bir hale getirmiştir ve X, orantısız güç uygulayarak telafisi mümkün olmayan zararlar doğurur.

Şeker'in, Duran'ı kalbinden bıçaklayarak öldürmesi meşru müdafaa kapsamında değildir çünkü silahsız birine karşı silah kullanmıştır. Duran ile Şeker arasında arbede gerçekleştiği iddia edilmektedir. Bu arbedeye istinaden Şeker ancak ağır tahrik nedeniyle indirim alabilir. Şeker'in m. 98'e dayandırılarak ceza almaması adil değildir. Bunun mümkün olabilmesi için Şeker'in Duran ile yalnızca fiziksel kavgaya girmiş olması gerekirdi.¹⁹⁸ Bu durumda Duran şikayetçi olsaydı Şeker m. 98 kapsamında korunuyor olacaktı. Anlaşılan o ki Şeker davasında *Good Samaritan* türü yasaları aşan detaylar vardır. Şeker'in ceza alması, suçla karşılaşan diğer insanların gözünde yardım etmemeyi meşrulaştırmamalıdır.

Şeker'in 6136 sayılı yasaklanan bıçaklar kanunu gereğince üzerinde suç unsuru bir alet taşıdığı bilinmektedir. Duran'ın ölmemesi durumunda *Good Samaritan* anlamına gelen m. 98'e rağmen Şeker'in, taşıdığı yasaklı alet nedeniyle de ceza alması gerekecekti.

Şeker davasının başka bir şekilde geliştiğini düşünelim. Duran, Dırla'ya yalnızca şiddet uygulamakla kalmamasın, sahiden öldürmek üzere olsun. Bu durumu gören Şeker, Dırla'nın hayatını kurtarmak için Duran'a bıçak savurabilir. Bu durumda meşru müdafaa'nın varlığından bahsedilebilir çünkü meşru müdafaa, kişinin yalnızca kendi canına yönelik olan tehlikelerde işlediği suçları göz ardı etmekle

¹⁹⁸ Türkiye, <https://www.tckmadde.com/25-2/>, (11.05.2022).

kalmaz başkalarının canı söz konusu olduğunda işlenen suçları da kapsar. Bu tahayyülde meşru müdafaa ile çelişmediği üzere *Good Samaritan* yasasının koruyuculuğundan bahsedilebilir. Şeker, Dırla'yı öldürmek üzere olan Duran'ı engelleyerek hem meşru müdafaa kapsamında hem de *Good Samaritan* yasası kapsamında korunmalıdır. *Good Samaritan* yasası açıkça, “makul yardım yükümlülüğü”nden bahseder. Duran'ın Dırla'yı öldürme eyleminde bulunuyor olması üzerine Şeker'in Dırla'yı iyi niyetle savunarak kazara ölüme neden olması hali, *Good Samaritan* yasasının koruyuculuğunu hak eder zira meşru müdafaa ile uyumludur. Burada *Good Samaritan* ile meşru müdafaa yasasının birbiriyle uyumlu olduğunu gösterdik çünkü çelişmemesi, hukukun ruhuna uygun olandır.

Şeker'in tehlike altında olduğunu düşündüğü Dırla'ya yardım etme niyetiyle sürece müdahale etmesini buyuran yasanın varlığı, Locke'un doğa durumu ve Freeman'ın zımni sözleşme anlatılarıyla haklılaştırılabilir. Locke'un doğa durumu anlatısı biraz ileri taşındığında, kimsenin kimseye yardım etmediği bir durum düşünüldüğünde doğal güvenlik bariyerinin kırılacağını öne sürmek makul görünmektedir. Toplumun sürekliliği ve güvenliği açısından yardım etmeyi içeren yasa faydalıdır. Freeman'ın zımni sözleşmesi ise bir bireyin, günlük işlerini kesintiye uğratarak başkasına yardım etme sıklığının, kendisinin yardıma ihtiyaç duymasının sıklığından fazla olmaması üzerinden anlatılmaktadır. Buna göre böyle bir sözleşmenin olduğu ortamda yardım etmesi beklenen kişi, başka bir gün yardım edilmesini bekleyen kişi haline gelebilir ve kendisine yardım edilmesi için diğerlerine yardım ediyor olması gerekmektedir. Şeker, Locke ve Freeman'dan yapılan çıkarımlara uygun olacak eylemde bulunmuştur. Aksi davranış topluma yerleşmiş olsaydı kamusal hayat çok daha tehlikeli bir yere dönüşebilirdi.

Kamuya mal olmuş kimselerin, sosyal medya başta olmak üzere birçok yerden tepkilerine tanıklık ettiğimiz bu süreçte, Şevval Sam konuyu şu şekilde değerlendirmiştir: “Kadir Şeker'e beraat vermek zorundasınız; aksi takdirde kızınıız, ... saldırıya uğrarsa, ... Bir Allah'ın kulu yok muydu! Diye isyan edeceksiniz!”¹⁹⁹

---

¹⁹⁹ Sam, Şevval, “Kadir Şeker”, Twitter, <https://twitter.com/sevvalsam/status/1316327540135526400>, (17.05.2022).

Şevval Sam'ın tepkisini iki farklı şekilde değerlendirerek hem hak vermeli hem de haksız bulmalıyız. Bu vakada, Şeker rastgele bir katil edası ile adaletsizce, olayın oluşma şartlarına bakılmaksızın cezalandırılır ise Sam'ın korkusu yerinde olup insanlar *Samaritancılıktan* kaçınacaklardır ancak beraat alması gibi bir durum da söz konusu olamaz çünkü böylesi, “üzerinizde bıçak taşıyabilir ve arbede ya da saldırı durumlarında saldırganı öldürebilirsiniz” manasına gelir, bundan kaçınılmalıdır. Şeker özelinde, *Good Samaritan* ve meşru müdafaa açısından değerlendirme yapacak olursak; Şeker, mağduru kurtarmak adına olaya dahil olarak yerinde (*Good Samaritan*'a uygun) bir karar almıştır ancak saldırganın ölümüyle sonuçlanan bıçak darbesi, mağduru korumak adına vurulmamıştır. Dolayısıyla, *Good Samaritan* Şeker'i korumamalıdır. Aynı zamanda, meşru müdafaada ölçülülük ilkesi gereğince, Şeker'in, saldırganı, mağdurun ölüm riski olmaksızın ölümcül darbe ile müdahale etmesi yersizdir ve buna paralel olarak beraat almamalıdır. Aksi halde *Samaritan* kisvesi altında türlü cinayetler gerçekleşebilir.

Bastiat'a göre, hukuktaki yozlaşmanın başlıca sebeplerinden biri açgözlülükken diğeri abartılmış ve yanlış anlaşılmiş yardımseverliktir. Açgözlülük, diğerrinin pahasına olsa bile kendi çıkarları doğrultusunda yağmalamayı tercih eden bireylerin doğal durumunu ifade eder. Yasa yapıcılar da insan olduğu için açgözlülükten uzak değillerdir ve bu yüzden yasalar tehlikeli olabilir. Yasalar ancak bireysel özgürlük ve mülkiyet ile sınırlandırılırsa faydalıdır. Bastiat'ın görüşlerine dayanarak *Good Samaritan* yasasının bireysel özgürlük ve mülkiyet sınırı dışına taşmasından dolayı meşru olmadığı öne sürülebilir. Ayrıca yasa kapsamında verilen adli para cezası, kolaylıkla suiistimal edilebilir ve bazı kimse ya da kurumların çıkarına hizmet etmesi için kullanılabilir. Abartılmış ve yanlış anlaşılmiş yardımseverlik ise hukuk tarafından dayatıldığı için özgürlüğün katilidir. Bastiat'a göre, hukukun görevi adaleti sağlamak değil, adaletsizliğin sürmesini engellemektir. Bundan dolayı, bireyler negatif özgürlüğe sahip olmalıdır. İyiyi belirleyen bir üst aklın varlığı, bireysel aklın kullanılmasını engeller. Bastiat'ın bu fikirleri üzerinden iyiyi dayatan ve yardımseverlik yanılığının içine giren *Good Samaritan* yasası tehlikeli olduğu söylenebilir.

Rothbard'a göre, tabiat kanunu insana mutluluğa giden yolun bilgisini verir. İnsan akıl aracılığıyla mutluluğa erişir. Bedeni ve tercihleri üzerinde aklın hükümdar olduğunu gören birey, özgür iradeye sahip olduğunun ve tabii sahipliğinin farkına varır. Bu sahiplikler üzerinden bireyler yalnızca tabii hukuka göre eylemekle yükümlüdür. Pozitif hukuku savunmak, bireyin tabii sahipliğine karşı suç işlemektir. Devletli yaşam içine doğmuş bireyler devletsiz yaşamı tahayyül edemedikleri için kaos oluşacağını düşünmektedirler ancak bunun gerçek sebebi bir alışkanlığın yanılmasıdır, hizmetlerin aksamadan gerçekleşebilmesi için devlet şart değildir. Devlet, hakların gasp edicisidir. Ayrıca, hayrın doğasında zorla almak yoktur. Zorla gerçekleştirilen hayır, hayırseverlikten çok uzaktır. Serbest piyasa sistemini ahlaki bulan Rothbard, *Good Samaritan* yasasını reddedecek argümanlara sahiplik ederek Şeker davasındaki karmaşayı çözümlüyor görünmektedir.

Şeker davası üzerinden düşünüldüğünde Bastiat ve Rothbard'ın yardıma zorlayan yasayı reddetmesi durumun karmaşıklığının giderilmesi adına işlevsel olabilir. Şeker, başlangıç itibarıyla *Good Samaritan* yasası kapsamında *Samaritan* gibi davranmaya çalışırken *Samaritan* sınırlarının dışına çıkmıştır. Şeker, sağlıklı bir bireyse, Dırla'yı kurtarmaya girişirken Duran'ı öldüreceğini ve gençliğinin bu döneminde hapse girmeyi tercih etmemiş olmalıdır. Dırla'yı kurtarma niyetiyle giriştiği bu eylemde ölçsüzlük boy göstermiş ve yardım niyeti cinayetle sonuçlanmış olabilir. Duran ve Şeker arasında olup bitenler Şeker'i tahrik etmiş olabilir ve buna bağlı olarak Şeker kendisini kontrol edememesi kuvvetle muhtemel. Öfke anları, cezanın hafifletici sebebidir.

Zorlayıcı nitelikteki *Good Samaritan* yasası olmasaydı ya da toplum beklentisi, diğer bir deyişle sosyolojik talepler, yardım etme davranışını dayatıyor olmasaydı Şeker olay mahallinden öylece geçip gidebilir ya da durumu yetkililere bildirmekle yetinebilirdi. Hukuk ve sosyoloji birbirini karşılıklı olarak etkileyerek Şeker'in zihnindeki doğru algısını şekillendirmiş ve ona uyacak şekilde davranmaya yönlendirmiş olabilir. Burada bireyin zekasının hafife alınmadığı, edilgen görülmediği, bir sebebin illa bir sonucu doğurmayacağı özellikle belirtilmelidir. Vurgulanmaya çalışılan ana fikir, alışkanlıkların eylem üzerinde bir etkisinin

olabileceğidir. Bu fikri Hume, ahlaki kurguların amacının erdemli ödevleri öğretmektir ve erdem, güzelliğe denk gelen alışkanlık haline gelmiş davranışlardır, diyerek destekliyor görünmektedir. Yardım etmenin hem ahlaki hem de hukuki gerekliliği, Şeker’i yardım etme davranışına yönlendirmiş olabilir. Eğer bu türden bir gereklilik olmasaydı Şeker, kendisini yaşadığı zorlukların içinde bulmayabilirdi. Bu bakımdan Bastiat ve Rothbard’ın yasayı onaylamamaya ilişkin argümanları, netlik açısından güvenli bir ortam sağlayabilir.

Bastiat ve Rothbard’ın reddi üzerine zorlayıcı nitelikteki *Good Samaritan* yasasının yokluğu, yardım etme yükümlülüğündeki ahlaki gerekliliği de zayıflatabilir. Yardım etme davranışının arka planındaki güçlü baskı zayıfladığında Şeker, yardım etmekten çekinebilir ve Duran’ın katili olmayabilirdi. Böylesi belki de olayın üç ismi için de faydalı olabilir. Duran’ın Dırla’ya bağırırken birkaç dakika içinde sakinleşip barışmayacaklarının bir kesinliği yok. Şeker bu sırada durumu fark ettiği halde müdahale etmeseydi ihtimal dahilindedir ki çiftin birbirine sarıldığını dahi görebilirdi. Diğer yandan, Şeker’in yardımı dayatan bir yasayı bildiği için kendisini yardım etmeye mecbur hissettiğini hem psikolojik hem de fiziksel baskı nedeniyle hata yaptığını düşünmek mümkündür. Eğer zorlayıcı bir yasa olmasaydı bu hata gerçekleşmeyebilirdi. Şeker davasında görülen ve kamusal hayatta ortaya çıkan karmaşık tepkilerin çözümü adına burada katı bir özgürlükçü yorumu hatırlatmak faydalı olabilir: Hukuk, neler yapacağımızı değil, neler yapamayacağımızı emretmelidir. Eğer böyle olsaydı Şeker genç yaşında kamuya mal olmayabilirdi. Nihayetinde kendisini öven ve haklı bulanlar kadar kendisinden nefret eden ve haksız bulanlar da var. Nefret edenler tarafından Şeker’in yarın bir tehlikeye maruz bırakılmayacağını sözü verilemez.

“... Aydınlanan insanın gerçek çıkarını görünce, kötülük yapmayı hemen bırakıp iyi ve onurlu biri olacağını, ... hep iyilik yapmak zorunda kalacağını kim uydurdu? Hey gidi saf çocuk!”²⁰⁰ ve “Aklın çıkarlarla ilgili konularda aldandığı olmuyor mu? İnsan refaftan başka şeyi de sevemez mi? Belki ıstıraptan da aynı derecede hoşlanıyordur. Hatta ıstırapın saadet kadar faydalı olması da mümkündür

²⁰⁰ Dostoyevski, Fyodor Mihayloviç, Yeraltından Notlar, (Çev. Yalaza Taluy, Nihal), 36. bs., İstanbul 2021, s. 23.

... Bazen bir şey devirip kırmanın da kendine göre tadı oluyor.”²⁰¹ diyen Dostoyevski'nin ifadesi üzerinden Şeker hakkında bir yorum geliştirilebilir. İyiyi tanımlayan ve dayatan yasa çerçevesinde hareket etme girişiminde bulunduğu düşünülen Şeker, sahiden böyle mi davranmıştır? Bilinemez... Şeker, akıl yoluyla yapılması gereken doğru eylemi yasalardan ya da toplumdan öğrendiyse buna harfiyen uyacağına ya da buna harfiyen uymayı niyetlediğinin bilgisi kesin değildir. Şeker, Dostoyevski'nin ifade ettiği gibi, “bir şeyi devirip kırmak üzerinden tat almak” istemiş olabilir. Dırla'nın kendisine yönelik şiddetin ve tehlikenin yokluğuna ilişkin verdiği ifade ve bunu doğrulayan darp raporu üzerine Şeker'in haybeye süreç dahil olduğunu hatta müdahalenin olası başka bir sıkıntının yansıması olduğunu bile öne sürebiliriz (öfkesini başka bir yerden çıkartmak).

Good Samaritan yasası bireyleri yardım etmeye zorlarken kurtarıcı rol üstelenen kişiyi bu sırada oluşabilecek muhtemel zararlardan hukuki olarak korumakta, sorumsuz kılmaktadır. Liberal düşünürlerde ekseriyetle bulunan insanın iyicilliğine ve akli olanı tercih ettiğine ilişkin inanç, Dostoyevski'nin sorguladığı gibi, her insan için tek şart olmak zorunda değildir. Herhangi birine yumruk sallayarak öfkesini dağıtmak isteyen biri için kendisini koruyacak bir yasadan daha iyi bir şey yoktur. Şeker, *Good Samaritan* yasası kapsamında korunacağını düşünerek fiziksel bir tartışma içine girmiş ve önünü alamamış olabilir. Yasaya ilişkin aleyhte argümanlardan biri olan “niyetin bilinemezliği”, Dostoyevski'nin fikirleriyle uyumlulaştırıldığında ortaya korunması gerekenin ne veya kim olduğuna dair bir belirsizlik çıkmaktadır. *Good Samaritan* yasası, kasten kötülük hedefleyen ama bunu iyilik kisvesi altına yerleştiren, diğer bir deyişle, şişe devirmekten haz alan kötü niyetli kişiye koruma sağlıyor olabilir. Şeker davasında meşru müdafaa sınırları aşıldığı için yasa kapsamında bir koruma sağlanamamış görünüyor ancak kamuoyundan böylesine bir talep vardı. Kamuoyunun taleplerinin dile getirildiği sosyal medya araçları bir baskı aracı olarak mahkeme kararını da etkileyebilir. Tüm bunlar göz önüne alındığında, *Good Samaritan* yasasının yokluğunun varlığından daha hayırlı olacağı düşünülebilir ancak incelenen liberallerden çıkan sonuca uyumlu olacak bir öneri geliştirmek adına, iyi ihtimallerin kötü ihtimallere feda edilmemesi

---

²⁰¹ Dostoyevski, *Yeraltından...*, s. 37.

gerektiği deyişle yardım yükümlülüğünün yasalaşmasından yana eğilim göstermekteyiz.

4. YARDIM DERKEN KADERE TERK: GUSTAVE DOMINICI DAVASI

Fransa'da yer alan Provence'in tecrit edilmiş bir bölgesinde 1940'larda üç İngiliz turist öldürüldü. Dominici ailesi buraya yakın bir çiftlikte ikame etmekteydiler. Dominici ailesinin en yaşlı üyesi Gaston, kamuoyu nezdinde oğlunu korumak adına suçu üstlenmişti. Savcı, Gaston oğlu Gustave'in cinayette rolü olduğunu düşünse de kanıt bulamamıştı. Bunun aksine Gustave, yardım etmeme suçundan 6 ay hapis cezası aldı. Gustave suç mahalline ilk ulaştığı zaman kurban ailenin küçük kızı hala hayattaydı. Gustave ise doğrudan yardım etmek yerine en yakın yola yürüyerek bir bisikletliye durumu yetkililere aktarmasını söyledi ve günlük işlerine devam etti. Polis olay mahalline intikal ettiğinde küçük kız ölmüştü.²⁰²

Fransa'daki *Good Samaritan* yasası, birinci bölümde bahsedildiği gibi zorlayıcı niteliktedir. Burada yardım etmeyi reddeden kişi hapis ya da para cezasına çarptırılır. Yardım etmemek suçtur. Bu da evrenselci deontolojik etik anlayışla örtüşmektedir. Dominici davası özelinde Gustave'in ne işi olursa olsun İngiliz aileye yardım etmesi beklenirdi çünkü evrenselci ve deontolojik etik anlayışına göre doğrular, durumlardan bağımsızdır.

Freeman, yardım etmemenin kusursuz sorumluluk olduğunu ve hayat ile uzuvları tehdit etme potansiyeline sahip olduğu için cezanın konusu olması gerektiğini belirtir. Gustave, yardım etmeyerek küçük bir kızın hayatına mal olmuş görünüyor. O yıllarda Fransa'da zorlayıcı nitelikteki *Good Samaritan* yasasının varlığına rağmen doğrudan kurtarıcı rol üstlenmenin reddediğildiği Gustave Dominici davası, bir yandan cezanın yardım etme konusundaki başarısızlığını diğer yandan cezanın hafiflik bakımından işlevsizliği düşünmeye neden olabilir.

---

²⁰² Tomlinson, Edward, "The French Experience With Duty To Rescue: A Dubious Case For Criminal Enforcement", NYLS Journal of International and Comparative Law, Cilt 20, Sayı 3, 2000, s. 458-459.

Rawls'a göre, yardım etmemenin meşru görülebilecek bir yanı yoktur. Ayrıca, işlevsellik bakımından herhangi bir psikolojik yasanın, hukuki yasanın yerini tutamayacağını belirtir. Bu bakımdan yardım etmeyi buyuran hukuki yasa gerektiği ölçüde sert olabilir ve Gustave'in yardım etmemesi, onu suçlu ilan eder.

Nozick'e göre, bir bölgede rekabet halindeki şirketlerden birinin hakim olmasıyla, şirketin bağımsızların misilleme yapmasını yasaklamasıyla ve yasaklama neticesinde dezavantajlı konuma itilen bağımsızların korunmasıyla devlet oluşur. Bağımsızların misilleme yapmasının yasaklanabilmesini meşrulaştıran ilkeler "risk", "tazminat" ve "usuli haklar"dır. Bağımsızların yüksek risk içeren eylemlerinin tazminat karşılığında yasaklanabilmesi, önceden duyurmaya ve egemenin gücüne dayanır. Gustave, doğrudan yardım etmemiştir ancak bunu neden tercih ettiğinin bilgisine hakim değiliz. Varsayalım ki çiftçi bir ailenin oğlu olan Gustave'in ekinlerle ilgilenmek için son günü ve bu işi yapamazsa dönem boyunca başka bir yerden geçim kaynağı sağlayamayacak. Bu durumda Gustave'in doğrudan yardım etmek yerine durumu bir başkasına ileterek yardım istemesi haklı bulunabilir. Fransız kanunlarında buna ilişkin net bir ayırım yoktur. Kanundaki açık hüküm, "... bir kimse...yardımda bulunmadıysa..." ifadesidir. Yardımın niteliği ve sınırları belirsizdir. Diğerini yardıma sevk etmenin yardımdan sayılamayacağına itiraz geliştirilebilir. Gustave ancak diğerlerinden alınacak paylarla kaybedeceklerinin tazmin edilmesi karşılığında ve bunun önceden duyurulması şartıyla yardım etmeye zorlanabilir. Örneğin, Gustave ve ailesinin o dönem için geçimi sağlanmalıdır.

Fransız kanunundaki "yardım" kelimesi belirsizliğini korurken *Good Samaritan* özelinde aleyhte bir argüman olan "tanım belirsizliği sorunu" nun altını çizmektedir. "Dolaylı yardım, yardım mıdır?" ya da "Kurtarıcı rol üstlenmesi beklenen kişinin yapması gereken minimum eylem nedir?" gibi sorular, zorlayıcı nitelikteki *Good Samaritan* yasasının dezavantajı olarak görülmesine neden olabilir. Freeman, bu soruna cevaben, belirsizlik ilkeyi değil marjları etkiler ve emsallerine bakıldığında bu sorun da ortadan kalkar, der. Emsallere bakmaya ek olarak liberal kırılımları temsil eden düşünürlerle ortak bir görüş sağlamak adına hapis cezasının olmamasını, olacaksa bile tekerrüre bağlı olmasını önermekteyiz. Ayrıca, adli para

ve kamu hizmeti cezası veren zorlayıcı *Good Samaritan* yasası, ortak liberal görüşü temsil edebilir.

SONUÇ

Ahlak, ortak yaşamın iyiliğine hizmet eden bir enstrümandır. Ahlaki doğrunun göreceli mi mutlak mı olduğuna dair iki yaklaşım vardır. Görececiler ahlaki doğruların zaman ve mekan bağlamında değişebildiğini öne sürerlerken evrenselciler tersini düşünmektedirler. Yardım ve bildirim yükümlülüğüne yoğunlaşan *Good Samaritan* yasalarının ahlakiliği, bu tez özelinde görececi vs. evrenselci tartışmasından da esinlenerek sürdürülmüştür. Mafyanın birine zarar vermekte olduğunu gören X kişisi, Y kişisini kurtarmak için kendisine gelecek zarara razı olmalı mıdır? Görececiler burada ahlaki olanın kişinin kendisinin acıdan kaçınmasını gerektirecek faydacılık ilkesine aykırı olduğunu öne sürerek yardım etmemeyi meşru görebilir ancak evrenselciler ödev etiği ilkesince, sonuç ne olursa olsun yardım etmemenin ahlaksızlık olacağını öne süreceklerdir. *Good Samaritan*'a ilişkin liberal düşünürlerin muhtemel fikirlerinin incelenmesinde düşünürlerin görececi vs. evrenselci tartışmasındaki pozisyonları önem teşkil etmektedir.

Klasik doğal hukukunun kaynaklarından biri Tanrı'nın iradesidir. Akıl ve vahiyle kutsal iradenin bilgisine ulaşılabilir. *Good Samaritan* yasası, Aydınlanma dönemiyle bir dönüşüme girmeden önce İncil'den bir kıssaydı. Bu kıssaya göre, İsa, inananlara sonsuz cennete kavuşabilmeleri için komşularını sevmelerini ve mağdur haldekilere yardım etmelerini buyurmuştur. Bu bakımdan *Good Samaritan* yasası, doğal hukuk ve dini etik kapsamında düşünülebilir.

Aydınlanma dönemiyle gerçekleşen dönüşüm, pozitivizmi doğurmuştur ve *Good Samaritan* yasalaşmıştır. Yardım yükümlülüğünü ifade eden yasayı, bireyin özgürlüğüne önem veren liberal felsefe içinde değerlendirirken ahlak ve hukuk arasındaki ilişkiye bakmak önemli görünmüştür. Bu bakımdan, hukukun minimum ahlak olduğunu ifade etmeliyiz. Bu, ahlak ile hukukun birbirinden kesin sınırlarla ayrılamayacağını ifade eder. Örneğin, görececilere göre tam tersinin mümkün olduğu durumlar söz konusu olsa da öldürmek çoğu zaman ahlaki olmayan bir eylemdir.

Aynı şekilde hukuken suçtur. *Good Samaritan* yasaları hem ahlaki hem de hukuki alanın konusu olabilir.

Good Samaritan yasasını olumsuzlayan argümanlar; hukuken tanınan özel ilişkilerin (sözleşmelerin) yokluğunda ortaya çıkan sonuçtan sorumsuzluk, kolluk kuvvetlerinin anlamını yitirecek oluşu, yanlış müdahalelerin doğuracağı zarar, ahlaki davranışın gönüllü olması gerekliliği ve negatif özgürlükle alakalıdır. Olumlayan argümanlarsa; faydalı davranışın teşviki, hukuk ve ahlakın birbirinden kesin olarak ayrılamazlığı, ahlaki davranışın arkasındaki niyetin halihazırda bilinemezliği, faydanın maliyetten fazla oluşuyla alakalıdır.

Mikro karşılaştırmalı hukuk yöntemi kullanılarak Anglosakson ve Kıta Avrupası hukuk sistemleri içinde yer alan ülkelerin *Good Samaritan* yasaları incelenmiştir. Bireyci yönelimin hakim olmasıyla bilinen Anglosakson hukuk sisteminde yasa, Minnesota, Wisconsin ve Kuzey Avustralya dışında teşvik edici niteliğe sahiptir. Quebec (Şartta yer almasına rağmen yasalaşmamıştır), Batı Avustralya ve Tazmanya'da herhangi bir yasa bulunmamaktadır. Sosyal devletçi damarı temsil etmekle tanımlanan Kıta Avrupası hukuk sistemi kapsamında incelenen ülkelerde ise istisnasız olarak yasa adına zorlayıcı nitelik geçerlidir.

Kültürün ortak bağlayıcı olduğu gelenekleri temsil eden liberal düşünürlerin eserleri incelendiğinde hukuk sistemleri ile liberal fikirler arasında bir uygunluk olup olmadığına bakılmıştır ve Anglosakson hukuk sistemi ile Anglosakson liberalleri (klasik liberaller) arasında bir tezat gözlemlenmiştir. Anglosakson hukuk sistemi teşvik edici olan yasayı içerirken; incelenen 6 klasik liberalin 5'inin yasanın zorlayıcı yönünü onaylayabileceği (Bastiat hariç) sonucuna ulaşılmıştır. Kıta Avrupası hukuk sistemi ve onu temsil eden etmesiyle bilinen iki modern liberal arasında ise uyum söz konusudur. Her ikisi de yasanın zorlayıcı yönüyle örtüşen fikirlere sahiplik etmektedir. Liberteryenlerin temsilcisi olduğu yaşayan bir hukuk sistemi olmadığı için bu türden bir benzerlik kurulamamıştır ve liberteryen düşünürlerden Rothbard'ın aksine Nozick'in yasayı onaylayabileceğine ilişkin emareler bulunmaktadır. Böylece, yasanın Anglosakson hukuk sisteminde Kıta Avrupası'na kıyasla daha katı olacağına

ilişkin hipotez doğrulanmıştır. Klasik liberallerin yasayı onaylamayabileceği yönündeki hipotezin aksine modern liberallerinkine ilişkin hipotez doğrulanmıştır. Ayrıca liberteryenlerin de yasayı onaylamayacağı hipotezi, Nozick'in yasanın zorlayıcı niteliğini onaylayabilecek olması üzerine kısmen yanlıştır.

Locke, Rawls, Rothbard ve Nozick'in evrenselci ve deontolojik etik; Hume ve Bentham'ın görececi ve teleolojik etik; Mill'in evrenselci ve teleolojik etik anlayışa yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Freeman'ın evrenselci mi görececi mi olduğuna ilişkin ipuçları bulunamamasına rağmen teleolojik etik anlayışına sahip olduğuna ilişkin bir çıkarım yapılmıştır. Smith'in Stoacılarından esinlenerek teorize ettiği etik anlayışının "empati" olması sebebiyle deontoloji ve teleolojiyi içeren etik düalizme indirgemek hatalı olacaktır ancak onun, iyiliğin mutlaklığına dair inancı üzerinden evrenselcilere yakın olduğunu belirtmekte bir beis yoktur. Bastiat'ın incelenen eserlerinden ise etik anlayışına dair bir çıkarım yapılamamıştır. Bu sonuç çerçevesinde, sayıca üstün gelmesi bakımından evrenselci ve deontolojik etik anlayışına sahip liberallerin diğerlerine kıyasla *Good Samaritan* yasalarını onaylamaya meyilli olabileceği öne sürülebilir ancak bulgular arasında kayda değer ölçüde bir fark olmadığını belirtmek gerekir. Ayrıca evrenselci ve deontolojik etik anlayışının zorlayıcı nitelikteki, görececi ve teleolojik etik anlayışının teşvik edici nitelikteki *Good Samaritan* yasasına uygun olduğu ifade edilebilir.

Teşvik edici nitelikteki *Good Samaritan* yasasının bireye tercih etme hakkı tanıyarak doğruyu dayatmaması ve fayda hesabının yapılmasını mümkün kılması üzerinden teleolojik etik ile uyumlu olduğunu ancak bunun içinde üç ayrı çelişki bulunduğunu belirtmek gerekir. İlki, teleolojik etik ve teşvik edici yasa arasındaki uyum çerçevesinde teleolojik etikçi liberallerin teşvik edici yasayı onaylamaları beklenirdi ancak onların argümanları zorlayıcı nitelikteki *Good Samaritan* yasası ile örtüşmektedir. İkincisi, teşvik edici niteliğin kendisi sonuççuluk ile çelişkilidir. Sonuççuluk bağlamında, *Samaritan* gibi davranmaya meyleden bireyin giriştiği eylemin türlü sonuçlarını hesaplamış (haz ve ıstırap), öngörülemez tehlikeleri göze almış olması gerekirdi. *Samaritan* gibi davranan bireyin bu sırada yaptığı hataların sorumluluğundan azat edilmesi, sonuççuluğa aykırıdır. Bu çelişkinin çözümüyle

ilgili olarak, toplumda dayanışmayı ve güvenliği tesis etmek isteyen bir yapının -devletin- başka ne yapabileceğini düşünmek gerekir. Üç seçenek mümkündür: İlki, böyle bir amacı olmayan devlet (ultra minimal); ikincisi, özgürlüklere değer veren ve hak ihlallerinin sınırlandırıcı olan devlet (minimal); sonuncusu, böyle bir amacı olan ve bu amaç uğruna sınırsızca davranmaya ehliyetli devlet (maksimal). Yasanın bireysel haklar ve özgürlüklerle çatışmayacak şekilde liberal ortak görüş sağlamak amacıyla formüle edilmesi girişiminden dolayı, devletin böyle bir amacının olmadığı seçenek (ultra minimal) ile bu amaç uğruna her şeyi feda edebilecek olduğu seçenek (maksimal) göz ardı edilmelidir. Geriye kalan makul seçenek, özgürlüklere değer veren devlettir (minimal). İyiyi amaçlayan devletin hareket alanı kısıtlıysa ve özgürlüklere değer veriyorsa, vaatlerle desteklediği seçenekleri sunarak bireyin aklına ve tercihlerine güvenmekten başka çaresi yoktur. Sonuncu çelişki ise, teşvik edilen davranışın içten içe iyi olduğunun düşünülmesi ve benimsetilmeye çalışılmasıyla alakalıdır. Teleolojik etikte doğrular çoktur ve iyiler durumdan duruma değişebilir. Teleolojik etikle teşvik edici yasanın eşleştirilmesi, yapılması gereken doğru eylemin tayini üzerinden çelişkili görünmektedir. Teşvik edici yasa kapsamında *Samaritan*'ın olası hatalarından dolayı korunması, devletin yardım etme davranışının doğru ve iyi olduğu fikrini benimsediğini ima eder. Hangi hataların korunmayı hak ettiği ise devletin olaylara verdiği “değeri” ifade etmesinden dolayı paternalizmi çağrıştırmaktadır.

Hukuk sistemleri ve liberal düşünürlerin eserlerinin incelenmesi ve aralarında bir karşılaştırma yapılmasının ardından liberal düşünürlerin yasaya ilişkin çıkarımları ile *Samaritancı* iki düşünürün yaklaşımları arasında da bir karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmanın bir yan sonucu olarak ise *Samaritancıların* hangi gelenek ile daha uyumlu olduğu bilgisine ulaşılabilir. Malm, teşvik edici yasayı öncelemesi bakımından Anglosakson ülkelerin yasalarına eş düşecek fikre; Wellman ise zorlayıcı niteliği geçer kılması sebebiyle Kıta Avrupası ülkelerinde bulunan yasalarla uyumlu olacak türden fikirlere sahip görünmektedir. Diğer yandan yasanın teşvik edici niteliğini olumlayan herhangi bir liberal olmaması sebebiyle Malm istisnai bir bakış açısını temsil etmekteyken; Wellman, zorlayıcı niteliği onaylayarak Smith,

Locke, Hume, Mill, Bentham, Rawls, Freeman ve Nozick ile ortak bakış açısında buluşuyor görünmektedir.

Klasik liberallerin ilki Smith, genel itibarıyla fayda ilkesi ve tarafsız izleyiciler odağında Malm ile hemfikir olurken yasanın niteliği hakkında ayrı düşüncelere sahip görünmektedir. Smith'in, zorlayıcı niteliği; Malm'ın ise teşvik edici yönü öncelendiği düşünülebilir. Smith ve Wellman toplum sözleşmesi argümanında ortak bir noktada buluşmalarına rağmen bunun sebepleri bakımından birbirlerinden ayrı görüş sunmaktadırlar. Topluluk halinde yaşama geçişi Smith, otorite ihtiyacına; Wellman, güvenlik ve özgürlük ihtiyacına dayandırmıştır. Her ikisi de faydalı olduğu sürece siyasal zorlamanın meşruluğunu kabul ederek yasanın zorlayıcı yönünü destekliyor görünmektedir.

İkinci klasik liberal olan Locke, Malm ile fayda ilkesine, ciddi zararların varlığında yardımın gerekliliğine odaklanarak yasaya ilişkin ortak fikre sahip görünmektedir ancak Malm, işlevsel olduğu sürece teşvik edici niteliğin tercih edilmesi gerektiğini öne sürerek Locke'un eserlerinden yapılan çıkarıma göre farklılaşmaktadır. Locke ve Wellman, güvenlik adına özgürlüklerden vazgeçmenin faydalı olduğu görüşünde ve yasanın zorlayıcı niteliğinin kabulünde hemfikir görünmektedir ancak Locke'un adli para cezasını onaylayabileceği bilgisi ön plana çıkarken Wellman'da böyle bir ayırım bulunmamaktadır.

Hume, Malm ile cezanın olayın ehemmiyetine ve mevcut şartlara göre artırılabilmesi konusunda hemfikirdir ancak Hume yasanın zorlayıcı yönünü öncelleyerek Malm'dan ayrılmaktadır. Hume ve Wellman ise toplum halinde yaşamanın faydasından hareketle yasanın zorlayıcı yönünü destekliyor görünmektedir.

Mill'in Malm ile özgürlüğün sınırları hakkında ortak bir görüşe sahip olduğu düşünülebilir. Her ikisi de bir nevi zararı engelleme amacı güden müdahalenin meşru olabileceğini ifade etmektedir. Birbirinden farklı görüşe sahip oldukları husus ise yasanın niteliğiyle ilgilidir. Mill, sorumlulukların yerine getirilmesini önemsemesi

açısından yasanın zorlayıcı niteliğini, Malm ise yararlı olduğu sürece teşvik edici niteliğini önceliyor görünmektedir. Mill ile Wellman vatandaşlığın maliyeti olarak sorumluluğun yerine getirilmesi gerekliliğinde ve yasanın aksi hallerde cebir unsuru olabileceği görüşünde uzlaşmakta olduğu düşünülebilir.

Bentham, Malm ile eylemlerin yalnızca bireyin kendisini ilgilendirdiği durumlarda özgürlükle alakalı olabileceğini, toplumsal boyutta ise fayda ilkesinin özgürlük ilkesine öncelenebileceğini ifade etmiştir. Buna rağmen Bentham'dan farklı olarak Malm, öncelikli olarak yasanın teşvik edici yönünü tercih etmenin daha anlamlı olduğunu belirtmiştir. Bentham ve Wellman fayda ilkesine odaklanarak söz konusu yasayı savunuyor gibi görünseler de temellendirmeleri farklıdır. Wellman'ın aksine Bentham'da doğa durumu anlatısı yoktur. Her iki düşünür, yardım eden taraf olmanın şahsi faydasına da odaklanarak yasanın zorlayıcı yönünü desteklemek üzerinde hemfikir görünmektedir.

Modern liberal Rawls'un, Malm ile arasında yasanın niteliğine ilişkin fikirler dışında karşılaştırılabilir unsur olmadığı tespit edilmiştir. Rawls, zorlayıcı niteliği, Malm ise teşvik edici niteliği öncelemektedir. Rawls ve Wellman arasında ise başlangıç durumu fikri ve yasanın zorlayıcı niteliğine yakınlık bakımından benzerlik bulunmasının aksine etik anlayışları ve yardım etmemenin meşru koşullarına ilişkin fikirleri arasında farklılık vardır. Deontolojik etik anlayışına yakın görünen Rawls için yardım etmemenin meşru sebebi olamayacakken, teleolojik etik anlayışını benimseyen Wellman'a göre faydalar arasında sıralama yapıldığında yardım etmemek bazen faydalı olan olacak olabilir ve bu bakımdan meşru sayılabilir.

İkinci modern liberal olan Freeman, Malm ile yasanın sınırlandırılması gerektiği fikri üzerinde mutabakat halindedir. Her ikisi mutlak bir sınırın imkansızlığına dikkat çekmelerinin yanı sıra kurtarıcı rol üstelenen kimseye maliyetin yüksek olmaması gerektiğini de vurgulamaktadır. Birbirlerinden ayrıldıkları nokta ise kimin yardım etmeye ehil olduğu sorusuyla ilgilidir. Freeman, yeterli bilgi ve araçlara sahip herkesin yardım etme yükümlülüğü üzerinde dururken Malm, yükümlülüğe ehliyeti tanımlayan unsurun toplumsal değerler olduğu fikri

üzerine yoğunlaşmaktadır. Freeman ve Wellman ise yasaya ilişkin olumlu tavrı sergilemektedirler. Freeman altruist ancak Wellman egoist amaçlarla yasayı desteklemektedir. Her ikisi de yasanın zorlayıcı niteliğini, fayda ilkesini üzerinden açıklayarak onaylamaktadır.

Minarşist ve anarko kapitalist olarak ikiye ayrılan liberteryenlerin ilkinin bu tezde Nozick, ikincisini Rothbard temsil etmektedir. Devleti katlanılmaması gereken bir kötülük ve organize mafya olarak görmesi sebebiyle Rothbard'ın yasayı onaylaması beklenemezdi. Nitekim eserleri incelendiğinde ortaya çıkan sonuç ile bu beklenti tutarlıdır. Rothbard'ın aksine ultra minimal devletin faydalı olabileceğini savunan Nozick, risk ve maliyet kavramları üzerinden Malm ile yasayı desteklemek bakımından hemfikir görünmektedir. Nozick, yasanın zorlayıcı yönünü; Malm ise yasanın öncelikli olarak teşvik edici yönünü destekleyerek birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Mill ve Wellman ise yasanın zorlayıcı yönünü destekliyor olarak görünmektedir ancak Mill zorlamanın toplumun iyiliğine değil egemen gücün haklarına bağlı olarak gelişebileceğini ifade ederken Wellman, toplumun faydasına odaklanmıştır.

Anglosakson ülkelerde *Good Samaritan* yasası teşvik edici niteliğiyle kanunlaşmıştır. Buna göre, bireyler yardım etmeye zorlanamaz ancak gönüllü olarak kurtarıcı rol üstlenen kimseler (lisanslı personel hariç) olası zararlara karşın hukuk sisteminde korunur. Bunun istisnası ise ağır ihmal ve kasıtlı suiistimallerdir. Kıta Avrupası ülkelerinde ise *Good Samaritan* yasasının zorlayıcı yönü tercih edilmektedir. İhtiyaç halindeki biriyle karşılaşan herhangi bir kimse yardım etmekle yükümlüdür. Aksi halde adli para ve hapis cezası alabilir. Tüm bu liberal düşünceler, cezalar, örnek davalar üzerinden bir değerlendirme yapıldığında liberal kırımları temsil eden düşünürleri tatmin edebileceği, yerleşik ahlaki kodlara uyum gösterirken bireysel özgürlüklerle nispeten az çelişebileceği, yardım edilmemesi durumunda cezanın makul olduğu düşünülebileceği bir öneri sunulacak olursa bu; adli para cezası, kamu hizmeti ve tekerrür ile açıklanabilir.

Gönüllü olarak yardım eden kişiyi koruyan yasanın, ahlaken ve işlevsel olarak zayıf olduğu düşüncesinin üzerine temellendirilen zorlayıcı yasa fikrine bir yenilik getirmek üzere Smith gibi, bir kişinin yalnızca yardım etmeyi reddettiği için bedensel özgürlüğünün kısıtlanmasının haksızlık olacağını düşünmekteyiz. Nitekim yardım etmeyi reddeden kişi, zararın doğrudan değil ancak dolaylı sebebi olabilir. “Olabilir” kelimesi burada önem arz etmektedir. Yardım edilmemesi üzerine muhtaç kişinin durumunun ilkinden daha kötü olacağı kesin değildir. Gerçekten durumu daha kötüye gitse bile bunun ana kaynağı yine yardım etmeyi reddeden kişi değildir. Bu bakımdan zararı doğrudan vermiş kişiyle arasında bir fark olması gerekmektedir. Ahlak, insana iyi ve kötüyü ayırt etmenin gerekliliğini öğretir. Çok daha az olan kötülle esas kötüyü bir arada düşünmek ilkinde karşı adaletsiz olacaktır.

Yardım etmeyi reddeden kişinin hapis cezası çektiğini düşündüğümüzde adalet ve özgürlüğün dışında başka bir problem daha vardır. X kişinin iyi bir insan olduğunu, karşılaştığı Y kişisine sahiden yardım etmek istediğini ancak bunu yapmasını engelleyen geçerli bir sebebi olduğunu ve bu sebebi mahkemede kanıtlamadığını, nihayetinde hapis cezası aldığını düşünelim. Bu, insanları topluma kazandırma anlayışına sahip modern hukuk sistemiyle çelişebilir. Bunu, “çürük elma ile sağlam elma yan yana koyulmaz” deyişle açıklayabiliriz. İşinde gücünde, daha önce kimseye zararı dokunmamış olan biri hapis hayatında büyük bir dönüşüme girebilir. Kötülüğün ıslah edilmesi adına inşa edilmiş bu düzen (hapishane), doğal olarak içinde çoğunlukla kötülük eden insanları barındırır. Böyle bir yerde iyi bir insan ne kadar süre boyunca ilk durumda olduğu kadar iyi kalabilir? Hapishanedeki hegemonik kişilikler X kişisini türlü işleri yapmaya zorlayabilir. İhtimal dahilindedir ki mekanda gerçekleşen çeşitli olaylar sebebiyle X kişinin cezası artabilir. Bir gün bedelini ödeyip özgürlüğüne kavuştuğunda ise artık hüküm giymiş biri olarak kalan hayatını saygınlıkla sürdürebilecek midir? Biz bu sorulara adaletin, hukukun, vicdanın ve özgürlüğün temelinde olumsuz nitelikli cevaplar vererek yardım etmeyi reddeden kişinin hapis cezası almasını makul bulmuyoruz.

Yardım etmeyi reddeden bir kişi yasayı onaylayabileceği düşünülen liberallerin de vurguladığı gibi topluma karşı borcunu ödemesi gerektiği için

cezalandırılmalıdır ancak bu ceza hapis yerine adli para ve/veya kamu hizmeti olabilir. Birincil amaç, topluma karşı sorumluluğun yerine getirilmesi olduğu için reddedilen yerden telafi edilmesini önermekteyiz. Toplumla karşı bir sorumluluğunu yerine getirmeyi ihmal eden bir kişi, bunu başka bir sorumluluğu yerine getirerek telafi etmeye zorlanabilir. İhmal ettiği yardımın ciddiyeti oranında kamu hizmeti cezası artabilir. Örneğin, şiddet görmekte olan bir kadınla karşılaşması üzerine yardım etmeksizin giden bir kişi, bir ay boyunca kadın sığınma evlerine gelen telefonları açmakla cezalandırılabilir. Böylece belki de empati duygusu gelişir ve bir sonraki tanıklığında yardım etmeksizin gidemeyecek birine dönüşür. Adli para cezası hakkındaki öneri ise durumun aciliyetine ve kurtarıcı rol üstlenmeyen kişinin gelir durumuna göre oranlanmasına ilişkindir. Adli para cezasının sabit olması, varlıklı insanları diğerlerine kıyasla çok daha az etkileyecektir ve bu bakımdan işlevselliğini yitirebilir. Bazı davalarda iki ceza yöntemi bir arada da kullanılabilir. Tekerrür ise her ceza hukukunda olduğu gibi burada da var olmalıdır çünkü aksi hukukun bütünlüğüyle çelişecektir. Tekerrür durumlarında hapis cezası düşünülebilir.

En genel şekliyle ifade edecek olursak bu tezde; evrenselci-deontolojik etik anlayışına sahip olan liberallerin *Good Samaritan* yasasının zorlayıcı niteliğini onaylamaya daha meyilli olduğuna dair ipuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca, deontolojik etik anlayışının zorlayıcı nitelikte, teleolojik etik anlayışının teşvik edici nitelikte uyumlu olduğu söylenebilir. Anglosakson hukuk sisteminin yasanın teşvik edici niteliğini tercih etmesinin aksine geleneği temsil ettiği düşünülen klasik liberallerin zorlayıcı niteliği olumladıklarına, Kıta Avrupası hukuk sistemi ile temsilcisi olduğu öne sürülen modern liberallerin yasanın zorlayıcı niteliğini onaylayabilecek olduklarına, herhangi bir hukuk sistemi ile arasında benzerlik kurulamayan liberteryenlerden Rothbard'ın söz konusu yasayı reddedebilecekken Nozick'in onaylayabileceğine ilişkin çıkarımlar yapılmıştır. *Samaritancılardan* Malm'ın Anglosakson hukuk sistemindeki yasayla benzer ancak klasik liberallerden farklı, Wellman'ın ise Kıta Avrupası'nda bulunan yasayla ve modern liberallerle ortak bir görüşe sahip olduğuna ilişkin bir sonuca varılmıştır.

KAYNAKÇA

Adusumalli, Jayant ve Diğerleri, “Good Samaritan Laws and Graduate Medical Education: a Tristate Survey, Mayo Clinic Proceeding Innovations Quality & Outcomes, Cilt 2, Sayı 4, 2018, s. 336-341.

Aktaş, Kadir, “Etik-Ahlâk İlişkisi ve Etiğin Gelişim Süreci”, İnönü Üniversitesi Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, Temmuz 2014, s. 22-32.

Antony, M. Honor, “Law, Morals and Rescue”, (Ed. M. Ratcliffe, James), The Good Samaritan and the Law içinde, New York 1966, s. 225-243.

Aristoteles, Politika, (Çev. Akderin, Furkan), 5. bs., İstanbul 2020.

Armstrong, Margalynne, “Can Good Samaritan Laws Fit into the United States Legal /Political Framework?: A Brief Response to Elspeth Farmer, Joshua Dressier, and Marc Franklin”, Santa Clara Law Review, Cilt 40, Sayı 4, 2000, s. 1027-1031.

Arslan, Ahmet, Felsefeye Giriş, Ankara 2009.

Arslan, Ahmet, İlkçağ Felsefe Tarihi 2: Sofistlerden Platon’a, İstanbul 2006.

Atay, Cevdet, Genel ve Temel Hukuk Kavram ve Kurumları, İstanbul 2013.

Basedow, Jürgen, “Karşılaştırmalı Hukuk ve Kullanıcıları”, (Çev. Kurtulan, Gökçe), Journal of Istanbul University Law Faculty, Cilt 74, Sayı 2, 206, s. 879-918.

Bastiat, Claude Frederic, “Hukuk”, (Çev. Evin, Aynur Didem), Toplu Yazılar içinde 57-105), Eskişehir 2020.

Başok Diş, Sebile, “Bentham ve Mill’in Klasik Faydacılığı Bağlamında Mutluluk Problemi”, TEMAŞE Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi, Sayı 7, Temmuz 2017, s. 80-100.

Bağır, Muhammet Ali, “Samiriler: Köken Sorunu ve Günümüz İsrail Devleti’ndeki Yansımaları”, Milet ve Nihal, Cilt 13, Sayı 2, 2016, s. 101-128.

Berg, Jonathan, “Etik Dine Nasıl Dayandırılabilir?”, (Çev. İrgat, Muhammet), Marife, Cilt 15, Sayı 1, Yaz 2015, s. 219-227.

Berkday, Fatmagül, “Liberalizm: Tek Bir Pozisyona İndirgenmesi Olanaksız Bir İdeoloji”, 19. Yüzyıl’dan 20. Yüzyıl’a Modern Siyasal İdeolojiler, (Der. Örs Hekimoğlu, Birsen), 4. bs., İstanbul 2010., s. 47-115.

Boone, Brian, Etik 101, (Çev. Aktuyun, Selin), İstanbul 2019.

Brennan, Jason, Liberal Olmayan Liberaller: Yüksek Liberalizm Niçin Liberal Bir Görüş Değildir?, (Çev. Başdemir, Hasan Yücel), (Ed. Atilla Yayla), Hangi Liberalizm içinde, Ankara, 2013, s. 237-287.

Brennan, Jason, Liberteryenizm: Herkesin Bilmesi Gerekenler, (Çev. Yayla, Atilla), Ankara 2015.

Butler, Eamonn, Klasik Liberalizm: Bir El Kitabı, (Çev. Akççek, Arda), Ankara 2018.

Butler, Eamonn, Özgür Toplumun Temelleri, (Çev. Şahin, Hakan), İstanbul 2021.

Cevizci, Ahmet, Etiğe Giriş, İstanbul 2002.

Cevizci, Ahmet, Etik-Ahlak Felsefesi- 2. bs., İstanbul 2015.

Çetin, Halis, "Liberalizmin Temel İlkeleri", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2001, s. 219-237.

Darley, John McConnon / Batson, Daniel, "From Jerusalem to Jericho": A study of Situational and Dispositional Variables in Helping Behavior". Journal of Personality and Social Psychology, Cilt 27, Sayı 1, 1973, s. 100-108.

Darley, John McConnon / Latane, Bibb, "Bystander Intervention in Emergencies: Diffusion of Responsibility", Journal of Personality and Social Psychology, Cilt 8, 1968, s. 377-383.

Dostoyevski, Fyodor Mihayloviç, Yeraltından Notlar, (Çev. Yalaza Taluy, Nihal), 36. bs., İstanbul 2021.

Epstein, Richard A., "A Theory of Strict Liability", Journal of Legal Studies, 1973, s. 151-204.

Erdoğan, Mustafa, Hukuk ve Adalet, Ankara 2017.

Foundation, Savelife, "Other Jurisdictions People's Republic of China, England and Wales", Good Samaritan Laws A Comparative Study of Laws That Protect First Responders Who Assist Accident Victims, 2014, s. 57.

Freeman, Samuel, "Criminal Liability and the Duty to Aid the Distressed", University of Pennsylvania Law Review, Cilt 142, Sayı 5, 1994, s. 1455-1492.

Freeman, Samuel, "İliberal Liberteryenler: Liberteryenizm Niçin Liberal Bir Görüş Değildir?", (Çev. Ed. Yayla, Atilla), Hangi Liberalizm içinde (11-75), Ankara 2013, s. 30.

Gültekin, Mürşide / Özcan, Zeynep, “Kur’an Ayetleri Bağlamında Bir Değer Tahlili: Yardımseverlik”, *Mutalaa*, Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2021, s. 181-206.

Gözler, Kemal, *İngilizce Karşılıklarıyla Hukukun Temel Kavramları*, 15. bs., Bursa 2017.

Gözler, Kemal, *Tabii Hukuk ve Hukuki Pozitivizme Göre Adalet Kavramı*, *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, Cilt 4, Sayı 15, Kış 2008, s. 77-90.

Güriz, Adnan, *Hukuk Felsefesi*, 14. bs., Ankara 2019.

Güveyi, Nazmiye, “Anglo-Sakson Hukuk Sistemi ve Kara Avrupası Hukuk Sistemi Boyutuyla Ekonomik İdare Hukuku Üzerine Bazı Düşünceler”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı1, 2017, s. 83-122.

Haklı, Salih Zeki, *Özgür Toplumda Birey ve Cemaat*, Ankara 2017.

Hallowell, John White, *The Decline of Liberalism, Ethics*, Cilt 52, Sayı 3, 1942, s. 323-349.

Harald, Delius, “Etik (Ahlak Felsefesi)”, (Der., Çev. Özlem, Doğan), *Günümüzde Felsefe Disiplinleri içinde*, Ankara 1990, s. 311-335.

Heywood, Andrew, *Siyaset*, (Çev. Özipek, Bekir Berat; Şahin, Bican; Yıldız, Mete; Kopuzlu, Zeynep; Seçilmişlioğlu, Bahattin; Yayla, Atilla), 14. bs., Ankara 2013.

Hume, David, *Ahlak İlkeleri Üzerine*, (Çev. Demir, Nil), Ankara 2019.

Hume, David, *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma*, (Çev. Aydar, Ferit Burak), 2. bs., İstanbul 2018.

Hunt, Lester H., “An Argument Against A Legal Duty To Rescue”, *Journal of Social Philosophy*, Cilt 26, Sayı 1, 1995, s. 16-38.

Hurka, Thomas, “Value Theory”, (Ed. Coop, David), *The Oxford Handbook of Ethical Theory içinde*, New York 2006, s. 357-380.

İncil, Luka, 10: 25-37.

İyi, Sevgi, “Etik Nedir”, (Ed. Kuçuradi, İonna; Taşdelen, Demet), *Etik içinde*, Eskişehir 2019, s. 2-21.

Jeremy, Bentham, *Ahlak ve Yasama İlkeleri*, 2. Bs., (Çev. Saruhanlıoğlu, Ömer; Boyacı, Uğur Kaşif), İstanbul 2021.

Kalkan, Buğra, “Liberalizm”, (Ed. Başdemir, Hasan Yücel; Kalkan, Buğra), *Siyasi İdeolojiler içinde*, Ankara 2017, s. 20-46.

- Kant, Immanuel, *Ethica: Etik Üzerine Dersler*, (Çev. Özügül, Oğuz), Ankara 2021.
- Linden, Allen M. "Rescuers And Good Samaritans", *Alberta Law Review*, Cilt 34, Sayı 3, Mayıs 1971, s. 241-259.
- Locke, John, *Anlama Yetisinin Yönetimi Üzerine*, (Çev. Bravo, Hamdi), Ankara 2021.
- Locke, John, *Hoşgörü Üstüne Bir Mektup*, (Çev. Yürüşen, Melih), 8. bs., Ankara 2017.
- Locke, John, *Tabiat Kanunu Üzerine Denemeler*, (Çev. Çetin, İsmail), Ankara 2020.
- Locke, John, *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme: Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni, Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme*, (Çev. Bakırcı, Fahri), 5. bs., Ankara 2019.
- Macaulay, Thomas, "Notes On the Indian Penal Code (Note M - On Offences Against the Body)", (Ed. Traveyan, Lady), *The Works of Lord Macaulay içinde*, New York 1894, 7. bs., s. 493-518.
- MacIntyre, Alasdair, *Homerik Çağdan Yirminci Yüzyıla Etik'in Kısa Tarihi*, (Çev. Hünler, Hakkı; Hünler, Solmaz Zelyüt), İstanbul 2001.
- Mack, Eric / Gerald, F. Gaus, "Klasik Liberalizm ve Liberteryenizm: Özgürlük Geleneği" (Çev. Akçiçek, Arda; Şahin, Bican), (Ed. Uslu, Cennet), *Liberalizm El Kitabı içinde*, 3. bs., Ankara 2017, s. 141-187.
- Malm, Heidi M., *Liberalism, Bad Samaritan Law, and Legal Paternalism, Ethics*, Cilt 106, Sayı 1, 1995, s. 4-31.
- Mathews, Ben ve Diğerleri, "Impact Of A New Mandatory Reporting Law On Reporting And Identification Of Child Sexual Abuse: A Seven Year Time Trend Analysis", *Child Abuse & Neglect*, Cilt 56, Haziran 2016, s. 62-79.
- Mill, John Stuart, *Faydacılık*, 3. bs., (Çev. Murteza, Gökhan), İstanbul 2021.
- Mill, John Stuart, *Hürriyet Üstüne*, 4. bs., (Çev. Dostel, Osman M.), Ankara 2014.
- Narveson, Jan, "Liberteryenizm", (Çev. Kırılı, Özlem), (Ed. Cennet Uslu), *Liberalizm El Kitabı içinde*, Ankara 2017, s. 267-300.
- Nozick, Robert, *Anarşi, Devlet ve Ütopya*, 2. bs., (Çev. Oktay, Alişan), İstanbul 2006.
- Özberk, Veli Özer, "Hukuk-Etik İlişkisi Çerçevesinde Tıp Alanındaki Eylemlerin Cezalandırılabilirliği", (Ed. Ökçesiz, Hayrettin; Uygur, Gülriz), *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi içinde*, İstanbul 2010, s. 84-92.

Özgenç, İzzet, İhmali Suç Teorisi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 25, Sayı 4, 2021, s. 303-378.

Özlem, Doğan, Etik -Ahlak Felsefesi-, İstanbul 2004.

Özsunay, Ergun, “Karşılaştırmalı Hukukun Çeşitli Görünümleri”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 10, Sayı 13, 1976, s. 3-13.

Pieper, Annemarie, Etiğe Giriş, (Çev. Atayman, Veysel; Sezer, Gönül), İstanbul 1999.

Platon, “Gorgias”, (Çev. Anday, Melih Cevdet), Diyaloglar içinde, 7.bs., İstanbul 2010, s. 47-139.

Platon, “Kharmides ya da Bilgelik Üstüne”, (Çev. Gökçöl, Tanju), Diyaloglar içinde, 7.bs., İstanbul 2010, s. 299-331.

Platon, “Kratylos: Dil Üstüne”, (Çev. Aktürel, Teoman), Diyaloglar içinde, 7.bs., İstanbul 2010, s. 195-261.

Platon, “Menon: Erdem Üstüne”, (Çev. Cemgil, Adnan), Diyaloglar içinde, 7. bs., İstanbul 2010, s. 149-191.

Platon, “Theaitetos ya da Bilgi Üstüne”, (Çev. Gökberk, Macit), Diyaloglar içinde, 7.bs., İstanbul 2010, s. 451-543.

Racio, Ralph, “Klasik Liberalizm Nedir?”, (Çev., Ed. Yayla, Atilla), Hangi Liberalizm içinde, Ankara 2013, s. 125-132.

Racio, Ralph, “Yirminci Yüzyılda Klasik Liberalizm”, (Çev. Demirci, Mustafa), Liberal Düşünce Dergisi, Sayı 28, Güz 2002, s. 135-147.

Rawls, John, Bir Adalet Teorisi, 4. bs., (Çev. Coşar, Vedat Ahsen), Ankara 2021.

Rawls, John, Hakkaniyet Olarak Adalet, 2. bs., (Çev. Baş, Osman), İstanbul 2021.

Ridolfi, Kathleen M., “Law, Ethics, and the Good Samaritan: Should There Be a Duty to Rescue?”, Santa Clara Law Review, Cilt 40, Sayı 4, 2000, s. 957-970.

Rosen, Frederick, Classical Utilitarianism from Hume to Mill, London 2003.

Rosenthal, Abraham Michael, Thirty-Eight Witnesses: The Kitty Genovese Case, Berkeley 1999.

Roskin, Michael G. ve Diğerleri, Siyaset Bilimi: Bir Giriş, (Çev. Yayla, Atilla), Ankara 2013.

Rothbard, Murray Newton, "Society Without A State", Nomos, Cilt 19, 1978, s. 191-207.

Rothbard, Murray Newton, Eşitlikçilik: Doğaya Karşı İsyân, (Çev. Acar, Mustafa), Ankara 2009.

Rothbard, Murray Newton, İnsan, İktisat ve Devlet: İktisadın İlkeleri Üzerine Bir İnceleme, İktidar ve Piyasayla Birlikte Hükümet ve Ekonomi, (Çev., Uzun, Ayşe Meral / Uzun, Ahmet), Ankara 2009.

Rothbard, Murray Newton, Özgürlüğün Etiği, (Çev. Tapramaz, Recep), Ankara 2009.

Ryan, Maurice, "Revisiting the Parable of the Good Samaritan", Studies in Christian-Jewish Relations, Cilt 16, Sayı 1, 2021, s. 1-15.

Sandel, Michael Joseph, Adalet: Yapılması Gereken Doğru Şey Nedir?, (Çev. Kocaoğlu, Mehmet), 7. bs., Ankara 2019.

Schiff, Damien, "Samaritans: Good, Bad and Ugly: A Comparative Law Analysis", Roger Williams University Law Review, Cilt 11, Sayı 1, 2005, s. 77-141.

Skousen, Mark, İktisadi Düşünce Tarihi: Modern İktisadın İnşası, (Çev. Acar, Mustafa; Erdem, Ekrem; Toprak, Metin), Ankara 2007.

Smith, Adam, Ahlaki Duygular Kuramı, 2. bs., (Çev. Tartıcı, Berkay), İstanbul 2022.

Smith, Adam, Hukuk Üzerine: Adalet, Kamu Düzeni, Devletin Gelirleri ve Silahlı Güçler, 2. bs., (Çev. Celiloğlu, Ahmet), İstanbul 2019.

Smith, Adam, Milletlerin Zenginliği, (Çev. Derin, Haldun), İstanbul 2006.

Taner, Ahmet / Yayla, Atilla, "Liberteryen Teoride Özgürlüğün ve Siyasetin Sınırları", Liberal Düşünce Dergisi, Yıl 23, Sayı 91-92, Yaz-Güz 2018, s. 7-51.

Tepe, Harun, Pratik Etik, Ankara 2016.

Tepe, Harun, Teorik Etik, Ankara 2016.

Tetley, William, "Mixed Jurisdictions: Common Law v. Civil Law (Codified and Uncodified)", Louisiana Law Review, Cilt 60, Sayı 3, Yaz 2000, s. 677-738.

Tomlinson, Edward, "The French Experience With Duty To Rescue: A Dubious Case For Criminal Enforcement", NYLS Journal of International and Comparative Law, Cilt 20, Sayı 3, 2000, s. 451-499.

Topçu, Nurettin, Ahlak, İstanbul 2021.

Waldron, Jeremy, “On the Road: Good Samaritans and Compelling Duties”, Santa Clara Law Review, Cilt 40, Sayı 4, 2000, s. 1053-1103.

Wellman, Cristopher Heath / Simmons, John A., Is There a Duty To Obey The Law, New York 2005.

Wenik, Jack, “Forcing the Bystander to Get Involved: A Case for a Statute Requiring Witnesses to Report Crime”, The Yale Law Journal, Cilt 94, Sayı 7, Haziran 1985, s. 1787-1806.

Wood, Nathan, Virtue Rediscovered: Deontology, Consequentialism, and Virtue Ethics in the Contemporary Moral Landscape, New York 2020.

Yaman, Seval / Tarhan, Belgin, Liberteryenizmin Felsefi Temelleri, İstanbul 2021.

Yayla, Atilla, “Görünmez El İşbaşında”, Gizli Aşk: Bir İktisat Kültürü ve Aşk Romanı içinde (149-173), Ankara 2017.

Yayla, Atilla, Hayek’in Liberalizm Anlayışı, İstanbul 2012.

Yayla, Atilla, Liberal Bakışlar, İstanbul 2014.

Yayla, Atilla, Liberalizm, Ankara 1992.

Yılmaz, Erkam, “Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi Suçu (Tck M. 98)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019.

WEB KAYNAKLARI

Acton, Lord, “Acton-Creighton Correspondence”,
<https://oll.libertyfund.org/title/acton-acton-creighton-correspondence#preview>,
(19.01.2022).

Alberta,
https://www.qp.alberta.ca/1266.cfm?page=E07.cfm&leg_type=Acts&isbncln=9780779747214&display=html (15.03.2022).

Almanya,
https://www.legislationline.org/download/id/10003/file/GERM_CC_en.pdf,
(01.06.2022).

Avustralya Başkent Bölgesi,
<https://www.legislation.act.gov.au/View/a/2002-40/current/html/2002-40.html>
(16.03.2022).

Birleşik Krallık,
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/3/enacted> (18.03.2022).

British Colombia,
https://www.bclaws.gov.bc.ca/civix/document/id/complete/statreg/00_96172_01
(15.03.2022).

California,
https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?lawCode=HSC&sectionNum=1799.102, (26.05.2022).

California,
https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?lawCode=HSC&sectionNum=1799.108, (26.05.2022).

Fransa,
https://www.legislationline.org/download/id/3316/file/France_Criminal%20Code%20Updated%20on%2012-10-2005.pdf (19.03.2022).

Güney Avustralya,
<http://classic.austlii.edu.au/au/legis/sa/bill/gsolb2002394/> (16.03.2022).

Haber Merkezi, “Kadir Şeker Kimdir, Kaç Yaşında? Kadir Şeker Olayı Nedir?”,
<https://www.ensonhaber.com/gundem/kadir-seker-kimdir-kac-yasinda-kadir-seker-olayi-nedir>, (30.11.2020).

İrlanda,
<https://www.irishstatutebook.ie/eli/2011/act/23/section/4/enacted/en/html>
(21.03.2022).

İsviçre,
https://www.legislationline.org/download/id/9949/file/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202021-07-01.pdf (19.03.2022).

İtalya,
https://www.imolin.org/doc/amlid/Italy/penal_code.pdf (20.03.2022).

Kuzey Avustralya,
<https://policehumanrightsresources.org/content/uploads/2016/07/Northern-Territory-Criminal-Code-Act-2013.pdf?x96812> (16.03.2022).

Massachusetts,
<https://malegislature.gov/Laws/GeneralLaws/PartI/TitleXVI/Chapter112/section12v>,
(26.05.2022).

Minnesota,
<https://www.revisor.mn.gov/statutes/cite/604a.01>, (26.05.2022).

Minnesota,
<https://www.revisor.mn.gov/statutes/cite/609.02>, (26.05.2022).

New Brunswick,
<https://www2.gnb.ca/content/dam/gnb/Departments/ag-pg/PDF/ActsLois/2016/Chap-17.pdf>, (01.06.2022).

Nevada, <https://www.leg.state.nv.us/nrs/nrs-041.html>, (02.06.2022).

Nova Scotia,
<https://nslegislature.ca/sites/default/files/legc/statutes/volunteer%20services.pdf>
(15.03.2022).

O'Connor, Anne-Marie, "Protest Follows Accused Accomplice",
<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1998-aug-27-mn-17084-story.html>,
(12.07.2022).

Ontario,
<https://www.ontario.ca/laws/statute/01g02> (15.03.2022).

Page, Clarence, "Taking the Prize For Selfishness",
<https://www.baltimoresun.com/news/bs-xpm-1998-09-01-1998244090-story.html>,
(01.09.1998).

Sam, Şevval, "Kadir Şeker", Twitter,
<https://twitter.com/sevvalsam/status/1316327540135526400?lang=tr> (17.05.2022).

Quebec,
<https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cs/C-12> (15.03.2022).

Queenslans,
<https://www.legislation.qld.gov.au/view/pdf/inforce/current/act-2003-016>
(16.03.2022).

Türkiye,
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (21.03.2022).

Türkiye,
<https://www.tckmadde.com/25-2/>, (11.05.2022).

Wales,
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/29/section/6/wales/enacted>,
(01.06.2022).

Washington,
<https://doh.wa.gov/sites/default/files/legacy/Documents/2900//goodsam.pdf?uid=625e4ff541974>, (01.06.2022).

Washington,
<https://app.leg.wa.gov/rcw/default.aspx?cite=4.24.310>, (15.0301.06.2022).

Wisconsin,
<https://codes.findlaw.com/wi/crimes-ch-938-to-951/wi-st-940-34.html> (15.03.2022).

Wisconsin,
<https://codes.findlaw.com/wi/crimes-ch-938-to-951/wi-st-939-51.html> (15.03.2022).

Yanık, Tolga, “Kadir’in avukatı, tutukluluğa itiraz etti”,
<https://www.dha.com.tr/gundem/kadirin-avukati-tutukluluga-iraz-etti-1754146>,
(11.02.2020).